

Θεόδωρος
ΛΑΖΑΡΗΣ
(1885-1978)

Theodoros Lazaris
(1885-1978)

Θεόδωρος Λαζαρίης

ΔΗΜΟΣ ΛΕΒΑΔΕΩΝ
MUNICIPALITY OF LIVADEIA

Θεόδωρος
ΛΑΖΑΡΗΣ
(1885-1978)

Theodoros Lazaris
(1885-1978)

ΔΗΜΟΣ ΛΕΒΑΔΕΩΝ
MUNICIPALITY OF LIVADEIA

Θεόδωρος
ΛΑΖΑΡΗΣ
(1885-1978)

Theodoros Lazaris
(1885-1978)

Κείμενο: Όλγα Μεντζαφού-Πολύζου
Text: Olga Mentzafou-Polyzou

Theodoros Lazaris

ΔΗΜΟΣ ΛΕΒΑΔΕΩΝ
MUNICIPALITY OF LIVADEIA

Γενική Επιμέλεια

Όλγα Μεντζαφού-Πολύζου

Καλλιτεχνικός σχεδιασμός

Θύμιος Πρεσβύτες, Θεodorής Αναγνωστόπουλος (Peak Publishing)

Μετάφραση

Δημήτρης Σαλταμπάσης

Φωτογράφιση έργων

Φωτογραφικό αρχείο Δήμου Λεβαδέων

Παραγωγή

Peak Publishing

Εκτύπωση

Ecotyria A.E.

Editor in Chief

Olga Mentzafou-Polyzou

Graphic Design

Thymios Presvytis, Thodoris Anagnostopoulos (Peak Publishing)

Translator

Dimitris Saltabassis

Photographs

Photographic archive of Municipality of Levadeia

Production

Peak Publishing

Printing

Ecotyria S.A.

σελ. 2-3. Ο Θεόδωρος Λαζαρής ενώ ζωγραφίζει στο ύπαιθρο

σελ. 4. Παρνασσός (λεπτομέρεια)

Ελαιογραφία σε κόντρα πλακέ, 18 x 22 εκ. (αρ. κατ. 14)

---

pp. 2-3. Theodoros Lazaris painting en plein air

p. 4. Parnassos (detail)

Oil on plywood, 18 x 22 cm (cat. no 14)

© Δήμος Λεβαδέων, 2018

© Municipality of Livadeia, 2018

Περιεχόμενα

Contents

Πρόλογος Δημάρχου Λεβαδέων	9
Foreword by the Mayor of Livadeia	10
Εισαγωγή	13
Introduction	
Καταγωγή	17
Τα χρόνια της μαθητείας	
Πρώτη καλλιτεχνική δραστηριότητα	
Background	
Early Career	
Τα χρόνια της ωριμότητας	27
The Years of Maturity	
Εκθέσεις - Η αναγνώριση	45
Exhibitions - Recognition	
Έργα	51
Works	
Έργα του Θεόδωρου Λαζαρή σε δημόσιες συλλογές	135
Works of Theodoros Lazaris' in public collections	
Χρονολόγιο	147
Timeline	148
Κατάλογος έργων	152
Catalogue of works	154
Βιβλιογραφία	157

Πρόλογος της Δημάρχου Λεβαδέων

Η έκδοση του λευκώματος για το έργο του Θεόδωρου Λαζαρή αποτελεί μια διπλή οφειλή απέναντι στον ζωγράφο και στην πόλη. Έχει περάσει αρκετός χρόνος από την έκδοση ενός μικρού καταλόγου για την αναδρομική έκθεση που διοργάνωσε η Εθνική Πινακοθήκη το 1974, αλλά και από την έκδοση του λευκώματος με 48 έργα του ζωγράφου, από τον Δήμο Λεβαδέων επί δημαρχίας του Χρήστου Παλαιολόγου, το 1992.

Για τον Θεόδωρο Λαζαρή η Λιβαδειά δεν ήταν μόνο η γενέτειρά του, αλλά και ο χώρος έμπνευσης και αναφοράς του έργου του, το ζωντανό εργαστήριό του. Η δημιουργικότητά του τροφοδοτήθηκε από τις εικόνες του τόπου του, της πόλης των νερών: η ρευστή υφή της Έρκυνας, οι καταρράκτες, οι αντανakλάσεις και το τρεμούλιασμα των νερών αφομοιώθηκαν μέσα στα χρώματα, τις αισθήσεις και το ύφος των έργων του ζωγράφου.

Όμως ο Λαζαρή δεν είναι ένας τοπικός καλλιτέχνης. Το έργο του κατάκτησε ευρύτητα και εντάχθηκε στην εθνική ιστορία της ελληνικής ζωγραφικής.

Η παρούσα έκδοση συμπίπτει με τη συμπλήρωση σαράντα χρόνων από τον θάνατο του ζωγράφου και τη δωρεά, λίγο πριν τον θάνατό του, μιας συλλογής εβδομήντα δύο έργων του στον Δήμο Λεβαδέων.

Τα έργα αυτά αποτελούν το κύριο μέρος του λευκώματος, στο οποίο περιλαμβάνονται επίσης έργα του από μεγάλες δημόσιες συλλογές (Εθνική Πινακοθήκη, Συλλογές Τράπεζας της Ελλάδος και Alpha Bank, Πινακοθήκη Δήμου Αθηναίων κλπ.) καθώς και αγιογραφήσεις από την Ιερά Μητρόπολη Λιβαδειάς, σχέδια και ανέκδοτες φωτογραφίες από τη ζωή του.

Η έκδοση αναδεικνύει το έργο του Λαζαρή σε ένα νέο επίπεδο. Πρόκειται για μια ολοκληρωμένη προσέγγιση, με ισορροπία ανάμεσα στην επιστημονική ανάλυση και την τεχνική αρτιότητα.

Η εξαντλητική έρευνα και η επιστημονική τεκμηρίωση της κυρίας Όλγας Μεντζαφού, την οποία ευχαριστώ θερμά, επιτυγχάνει μία επιτομή της μέχρι τώρα βιβλιογραφίας πάνω στο έργο του Λαζαρή, τεκμηριώνει αναλυτικά την εξέλιξη της τέχνης του ζωγράφου, σκιαγραφεί ολοκληρωμένα την τεχνοτροπία και το προσωπικό του ύφος και τον εντάσσει στο ιστορικό και καλλιτεχνικό πλαίσιο της εποχής του. Δημιουργεί νέα γνώση, συμβάλλει στην καλύτερη κατανόηση του έργου και στην επανεκτίμησή του.

Η πιστή και υψηλού επιπέδου χρωματική απόδοση, σημαντική παράμετρος όταν πρόκειται για έργα ζωγραφικής, ολοκληρώνει την ποιότητα της έκδοσης.

Έρκυνα (λεπτομέρεια)
Ελαιογραφία σε κοντραπλακέ, 64 x 52 εκ. (αρ. κατ. 25)

Erkyna (detail)
Oil painting on plywood, 64 x 52 cm (cat. no 25)

Το λεύκωμα καλύπτει μια μεγάλη έλλειψη και, ταυτόχρονα, αποτελεί ένα σημαντικό πολιτιστικό γεγονός. Σαραντα χρόνια μετά το θάνατο του ζωγράφου το έργο του βρίσκει την προσοχή και την επιμέλεια που του αξίζει.

Προεικονίζει την δημιουργία της Πινακοθήκης Λαζαρή, όπου θα στεγαστεί και θα εκτεθεί μόνιμα η συλλογή των έργων του σπουδαίου συντοπίτη μας. Με την λειτουργία της Πινακοθήκης θα ξαναβρεί την θέση του μέσα στην πόλη. Θα είναι ένα σημείο αναφοράς για τους δημότες μας αλλά και για τους επισκέπτες.

Οι πίνακες θα φωτιστούν ξανά από τα βλέμματα των ανθρώπων.

Γιώτα Πούλου

The release of this book on Theodoros Lazaris's work is a double debt – both to the artist and to the city. Many years have passed since a small catalogue that accompanied the retrospective exhibition held at the National Gallery in Athens, in 1974, came out; equally many since a book featuring 48 of the artist's works was published by the municipality of Livadeia under Mayor Christos Palaiologos, in 1992.

In addition to being his birthplace, Livadeia was for Theodoros Lazaris his main source of inspiration and a perennial reference in his work – his living studio. His creativity was fuelled by the images of his native land, known as the city of water: the fluid texture of Erkyna, the waterfalls, reflections, and vibrant presence of the water were all assimilated into the colours, textures, and style of the painter's works.

Yet, Lazaris was not a local artist; his work has widespread appeal, becoming part of the history of Greek art.

Foreword by the Mayor of Livadeia

This book marks the fortieth anniversary of the artist's death, as well as his donation, shortly before his death, of a collection of 72 works to the Municipality of Livadeia.

These works form the core of this book, which also includes works in major public collections (National Gallery – Alexandros Soutzos Museum, Bank of Greece Collection, Alpha Bank Collection, Municipal Art Gallery of the City of Athens, and more), as well as paintings in the Holy Metropolis of Livadeia, drawings, and unpublished photos from his life and times.

Lazaris's work is presented in a new light in this book, which provides an informed overview, balancing academic commentary and technical accuracy.

The painstaking research and scientific documentation by Olga Mentzafou, whom I thank sincerely, in addition to being an epitome of the literature on Lazaris's work, it traces the evolution of the painter's art, discusses his distinctive style, and places the artist within the historical and artistic context of his time. It provides new information, while contributing to a better understanding and evaluation of this body of work.

The accurate, high-quality reproduction of the paintings – always an important consideration in art books – also adds to the appeal of this book.

This publication comes in response to a glaring omission, while also representing a major cultural event: Forty years after the artist's death, his oeuvre finally receives the attention and care it deserves.

It heralds the museum to be established, where the works of the great artist from Livadeia will go on permanent display – a museum that will give back to Lazaris his place in the city and become a point of reference for Livadeia's residents and visitors.

His paintings will once again be lit up by viewer's gaze.

Yota Poulou

18

Εισαγωγή

Introduction

Κατά τις πρώτες δεκαετίες του 20ού αιώνα αρχίζει να εμφανίζεται στην Ελλάδα μια βαθμιαία εγκατάλειψη της ακαδημαϊκής-ιδεαλιστικής ζωγραφικής των εκπροσώπων της Ακαδημίας του Μονάχου η οποία βασιζόταν στη νατουραλιστική-αντικειμενική απεικόνιση της εξωτερικής πραγματικότητας, και να κυριαρχεί η κοινή παραδοχή της ελεύθερης υποκειμενικής έκφρασης, η οποία ήδη αποτελούσε βασική αρχή της καλλιτεχνικής δημιουργίας στην υπόλοιπη Ευρώπη. Δειλά-δειλά οι Έλληνες ζωγράφοι αποδέχονται τον απόηχο από τις αρχές και τους κανόνες του Ιμπρεσιονισμού και στρέφονται προς την απεικόνιση της φύσης, μέσα στο πλαίσιο μιας υπαιθριστικής ζωγραφικής, όπου το φως έχει τον κυρίαρχο ρόλο. Η υποδύλωση του μέσω του χρώματος τους ωθεί σε μια ζωγραφική λαμπερή, ενώ η πινακίδα γίνεται μικρή και γρήγορη στην παράθεση καθαρών χρωματικών τόνων με σκοπό να αποδοθούν οι εντάσεις του φωτός, διαφορετικές κάθε φορά, ανάλογα με την ώρα και την εποχή. Παράλληλα η απελευθέρωση του υποκειμενικού συναισθήματος, η θεώρηση του εξωτερικού κόσμου ως υποκειμενικής αντανάκλασης και η μορφοποίηση αυτής της εσωτερικής εικόνας μέσα από τη βίαιη αντιπαράθεση του έντονου χρώματος και τον κερματισμό της φόρμας, είχε ήδη διαμορφώσει το πρόσωπο της «νέας τέχνης» στη Γερμανία που θα αποδοθεί με τον όρο εξπρεσιονισμός. Οι κυρίαρχες αυτές κατευθύνσεις δημιούργησαν τις προϋποθέσεις για ένα ευρύ πεδίο δράσης που, ανάλογα με την προσωπική τοποθέτηση κάθε καλλιτέχνη έναντι των αισθητικών προβλημάτων, προσέφεραν μια πολύπλευρη αντιμετώπιση, στο πλαίσιο πάντα μιας ήπιας, χωρίς εξάρσεις αποδοχής της διεθνούς πραγματικότητας. Τα τοπία των Ελλήνων καλλιτεχνών κατακλύζονται από το έντονο φως της ελληνικής φύσης, το οποίο προσπαθούν να συλλάβουν δουλεύοντας πια στο ύπαιθρο και όχι στο εργαστήριο. Ζωγράφοι όπως ο Γεώργιος Ροϊλός, ο Ουμβέρτος Αργυρός, η Σοφία Λασκαρίδου, ο Στέλιος Μηλιάδης, ο Επαμεινώνδας Θωμόπουλος, ο Δήμος Μπραέσσας, ο Νικόλαος

In early-20th-century Greece, there was a shift away from academic-idealist painting represented by the Munich Academy exponents, which was based on the naturalistic, objective representation of physical reality, towards free, subjective expression, which had already prevailed in the arts in other European countries. Greek artists gradually received the echoes of impressionist principles and rules, and started to pursue the depiction of nature in the context of painting en plein air, in which light is the foremost element. Conveying light through colour, they achieved a luminous kind of painting of swift, short brushwork, applying unmixed shades of colour to capture the intensity of light at different times of the day and the year. At the same time, the outburst of subjective emotion, looking at the outside world as a subjective reflection, and the translation of this inner image through the violent confrontation of bold colour and fragmentation of form was already shaping the face of 'new art' in Germany, which became known as expressionism. These prevailing trends established the conditions for a broad field of activity that, depending on artists' individual stances towards aesthetic problems, enabled a range of approaches, always in the context of a moderate adoption of world art trends. Landscapes by Greek artists were bathed in the dramatic light of the Greek landscape, which they sought in the outdoors, rather than in the studio. Artists, such as Georgios Roilos, Oumvertos Argyros, Sofia Laskaridou, Stelios Miliadis, Epameinondas Thomopoulos, Dimos Braessas, Nikolaos Ferekidis –Theodoros Lazaris, too– each made their own, distinct inroads into this new reality. Although

Αυτοπροσωπογραφία
Μολύβι σε χαρτόνι, 17,8 x 12,2 εκ.
Ιδιωτική συλλογή

Self-portrait
Pencil on cardboard, 17.8 x 12.2 cm
Private collection

Φερεκείδης, και ανάμεσά τους ο Θεόδωρος Λαζαράς, πλησιάζουν τη νέα πραγματικότητα από διαφορετικό δρόμο ο καθένας. Παρόλο που ο προβληματισμός τους δε φθάνει μέχρι την πλήρη διάλυση του χρωματικού τόνου και τη διάλυση της φόρμας κάτω από την επίδραση του φωτός, προχωρούν ωστόσο στην πλήρη αποδοχή της ελευθερίας, την οποία προσφέρει η απεικόνιση της φύσης, μιας φύσης όλο κίνηση και ζωή, που συνεχώς, κάτω από την επίδραση του φωτός, αλλάζει παρουσιάζοντας διαρκώς καινούργια εικόνα, καινούργια πραγματικότητα. Παράλληλα, ανταποκρινόμενοι στο αίτημα της εποχής για τη δημιουργία ενός γνήσιου ελληνικού υπαιθρισμού, όπως αυτός εκφράστηκε μέσα από τα κείμενα του Περικλή Γιαννόπουλου, ((βλ. Μαρίνα Λαμπράκη-Πλάκα, «20ός αιώνας, προς έναν Ελληνικό Μοντερνισμό, Φως και χρώμα ελληνικό» στο *Εθνική Πινακοθήκη 100 χρόνια Τέσσερις αιώνες ελληνικής ζωγραφικής*, Εθνική Πινακοθήκη, 2001, σελ. 415-417) ανιχνεύουν την ιδιοτυπία της ελληνικής υπαίθρου, αναζητώντας τα ιδιαίτερα εκείνα χαρακτηριστικά που προσδιορίζουν την ταυτότητά της. «Το αιθέριο και άυλο φως ελαφρώνει τους όγκους και τα χρώματα, περιορίζοντας την κλίμακά τους. Φως και σκιά διαφέρουν ελάχιστα. Πουθενά μαυρίλα...παντού φως...παντού ευγραμμία ... ημερότης, χάρις, ιλαρότης» (Περικλής Γιαννόπουλος, *Η ελληνική Γραμμή και το ελληνικό χρώμα*, εκδ. Νέα Σύνορα-Α.Α. Λιβάνη, Αθήνα 1992, σελ. 90). Η τοπιογραφία, στις αρχές του 20ού αιώνα, γίνεται το κύριο θέμα των Ελλήνων ζωγράφων, όμως τα κύρια εκφραστικά της μέσα, το φως και το χρώμα, θα επεκταθούν και στα άλλα θέματα, ηθογραφίες, προσωπογραφίες, νεκρές φύσεις.

Ο Θεόδωρος Λαζαράς, ενταγμένος στους προβληματισμούς της εποχής του, θα ακολουθήσει με πλήρη συνείδηση την κατεύθυνση αυτή. «Σπούδασα με πάθος το Ύπαιθρο... αυτό ήταν το εργαστήρι μου, τα ποτάμια, τα βουνά, οι παλιές εκκλησίες, τα παλιά σπίτια και γενικά η

their exploration shies away from complete disintegration of the colour palette and the dissolution of form under the influence of light, they nevertheless fully adopted the freedom afforded by the depiction of nature –a nature full of movement and life, which constantly changes under the influence of light, producing a proliferation of new images and realities. Moreover, in response to the contemporary demand of the time for establishing an authentically Greek en plein air painting epitomised in the writings of Periklis Giannopoulos (see Marina Lambraki-Plaka, ‘Toward a Greek Modernism – Greek Light and Colour’ in: *National Gallery 100 Years – Four Centuries of Greek Painting*, National Gallery, 2001, pp. 415-417), these artists highlighted the singular character of the Greek landscape, seeking out the distinctive features that define its identity. ‘The ethereal, immaterial light lightens up both mass and colour, limiting their range. Little do light and shadow differ. No blackness anywhere... only light... grace... gentleness, grace, gladness everywhere.’ (Periklis Giannopoulos, *I Elliniki Grammi kai to Elliniko Chroma*, Nea Synora – A.A. Livani, Athens 1992, p. 90). In the early 20th century, landscape became Greek artists’ main subject, and its main elements of pictorial expression –light and colour– found application in other genres, such as genre painting, portraiture, still-life painting.

Sharing the concerns of his time, Theodoros Lazaris consciously followed this direction. ‘I studied painting en plein air with a passion... rivers, mountains, old churches, old houses, Greek nature –these have been my studio, my unpaid models... Studies en plein air have become my obsession: there are more than two hundred in my studio, and I

ελληνική μας φύσις, τα απλήρωτα μοντέλα μου ... οι μελέτες στο ύπαιθρο έγιναν μανία, περισσότερες από διακόσιες βρίσκονται στο εργαστήρι μου που δεν τις αποχωρίζομαι ποτέ».¹ Και όμως λίγο καιρό πριν το θάνατό του, το 1978, αποφασίζει να αποχωρισθεί ένα μέρος τους, εβδομήντα δύο έργα, για να τα προσφέρει στη γενέτειρά του Λιβαδειά για να γίνει η αρχή μιας Λιβαδειώτικης Πινακοθήκης.² Αυτά τα έργα παρουσιάζονται σ' αυτόν τον τόμο, μάρτυρες μιας αδιάκοπης αναζήτησης, κόπος και μόχθος ενός γνήσιου δημιουργού, το όραμα μιας διακριτικής, χαμηλόφωνης και ωστόσο δυναμικής ψυχής.

1. Πολύτιμη πηγή για την άντληση βιογραφικών στοιχείων και αποσπασμάτων με τις απόψεις του καλλιτέχνη για την τέχνη, αποτέλεσε η δημοσίευση στην Επετηρίδα της Εταιρείας Βοιωτικών Μελετών των αυτοβιογραφικών σημειώσεών του από τον ιστορικό Φώτη Βογιατζή. Βογιατζής, Φ. Ν. «Άγνωστες αυτοβιογραφικές σελίδες από τη ζωή και το έργο του Θεόδωρου Λαζαρή (1885-1978)», *ΕΕΒΜ, Φιλολογία*, τ. Γ', τχ. β, II, Αθήνα 2000, σελ. 499-524
2. Στο Αρχείο του Δήμου Λεβαδέων υπάρχει η καταγραφή της δωρεάς του Λαζαρή, από την επιτροπή παραλαβής του Πνευματικού Κέντρου του Δήμου το 1978. Με τη διάλυση του Πνευματικού Κέντρου τα έργα περιήλθαν απευθείας στη Δημοτική αρχή.

1. The publication of the artist's autobiographical notes by the historian Fotis Voyatzis in the *Επετηρίδα της Εταιρείας Βοιωτικών Μελετών* was a valuable resource for biographical facts and excerpts of the artist's views on art: Βογιατζής, Φ. Ν., 'Άγνωστες αυτοβιογραφικές σελίδες από τη ζωή και το έργο του Θεόδωρου Λαζαρή (1885-1978)', *ΕΕΒΜ, Φιλολογία*, vol. 3, no. 2, II, Athens 2000, pp. 499-524
2. The inventory of the Lazaris donation made by the delivery committee of the municipal Cultural Centre in 1978 is in the Municipality of Livadeia archives. After the Cultural Centre was dissolved, the artworks were immediately transferred to the municipal authorities.

Με ιδιαίτερη χαρά δέχθηκα την πρόταση της Δημάρχου Λεβαδαίων κυρίας Γιώτας Πούλου να μελετήσω και να δημοσιεύσω το έργο του Θεόδωρου Λαζαρή, την οποία και ευχαριστώ θερμά για την τιμή. Θα ήθελα επίσης να εκφράσω την ευγνωμοσύνη μου στον κύριο Βάσια Τσοκόπουλο, στον Πρόεδρο του Μορφωτικού Συλλόγου Λιβαδειάς κύριο Γιώργο Κωσταγιάννη και στον κύριο Δαμιανό Μωραΐτη για την επισήμανση πληροφοριών στον τύπο και τη διάθεση αρχειακού υλικού για την έρευνά μου. Εδώ θα ήθελα να σημειώσω τη μεγάλη δυσκολία ταξινόμησης του έργου του ζωγράφου και παρακολούθησης της εξελικτικής του πορείας, αφού ο Θεόδωρος Λαζαρή ελάχιστα χρονολογημένα έργα μας έχει παραδώσει. Κάθε πληροφορία και αναφορά υπήρξε πολύτιμο στοιχείο. Τέλος θερμές ευχαριστίες απευθύνω στον κύριο Δημήτρη Σαλταμπάση για την επιμελημένη μετάφραση των κειμένων και στους κυρίους Θύμιο Πρεσβύτε και Θοδωρή Αναγνωστόπουλο, καθώς και στους συνεργάτες τους, για τη δημιουργική συνεργασία μας σε όλα τα στάδια της έκδοσης.

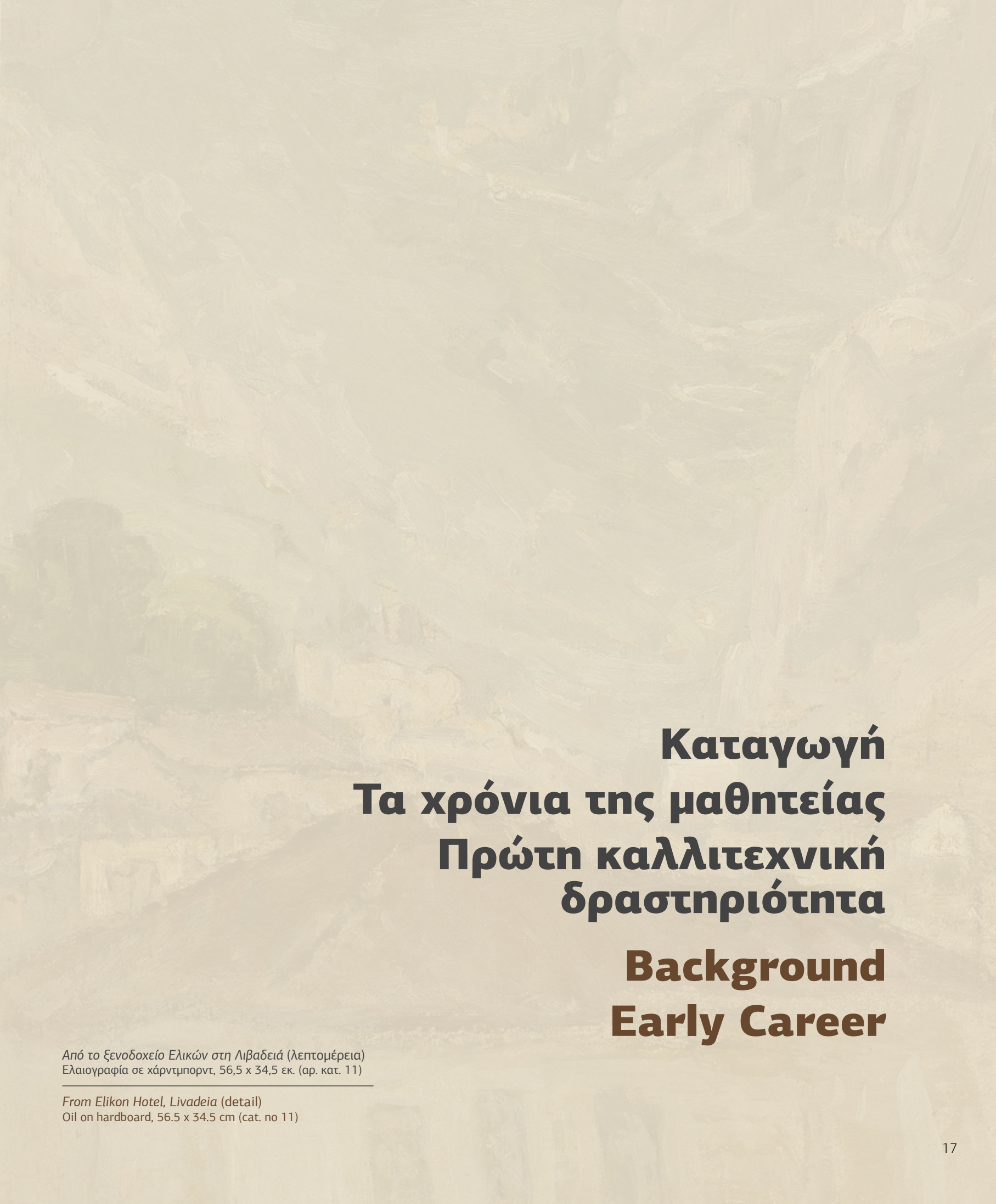
Δρ Όλγα Μεντζαφού-Πολύζου
Επίτιμη Διευθύντρια Συλλογών και Μουσειολογικού Προγραμματισμού
της Εθνικής Πινακοθήκης – Μουσείου Αλεξάνδρου Σούτζου

never part with them.¹ Yet, shortly before his death, in 1978, the artist decided to part with some of them –72 paintings– and to donate them to his hometown, Livadeia, to form the basis of the city's art collection.² Featured in this book, these works witness an ongoing quest, an authentic artist's labour of love, the vision of a discreet, low-key yet powerful soul.

It was with great pleasure that I accepted the proposal by the Mayor of Livadeia, Yota Poulou, to study and publish Theodoros Lazaris's body of work, an honour for which I sincerely thank her. I would also like to express my gratitude to Vassias Tsokopoulos, to the President of the Cultural Association of Livadeia, Giorgos Kostayiannis, and to Damianos Moraitis for making available to me information in the media and archival material. I would like to point out at this point how challenging classification of the artist's work and tracing his evolutionary journey was, only a few of the artworks Theodoros Lazaris left behind were dated. Every bit of information has been a valuable asset. Finally, I would like to thank Dimitris Saltabassis for his thorough translation of the essays, as well as Thymios Presvytis and Thodoris Anagnostopoulos and their collaborators for our creative cooperation at all stages of preparation for this publication.

Dr Olga Mentzafou-Polyzou
Honorary Director of Collections
and Museological Planning
National Gallery – Alexandros Soutzos Museum

Καταγωγή
Τα χρόνια της μαθητείας
Πρώτη καλλιτεχνική
δραστηριότητα

Background
Early Career

Από το ξενοδοχείο Ελικών στη Λιβαδειά (λεπτομέρεια)
Ελαιογραφία σε χάρντμπορντ, 56,5 x 34,5 εκ. (αρ. κατ. 11)

From Elikon Hotel, Livadeia (detail)
Oil on hardboard, 56.5 x 34.5 cm (cat. no 11)

Ο Θεόδωρος Λαζαράς, γιος του Στυλιανού και της Μαρίας, το γένος Αριστείδου Σίμου γεννήθηκε στη Λιβαδειά στις 2 Φεβρουαρίου 1885. Η ημερομηνία γέννησής του δίδεται από τον ίδιο τον καλλιτέχνη στις αυτοβιογραφικές του σημειώσεις αλλά και στο χειρόγραφο Δελτίο Πληροφοριών της Εθνικής Πινακοθήκης.³ Από πολύ μικρός έδειξε την κλίση του στην τέχνη. «Αφότου ένοιωσα τον εαυτό μου δεν έπαυσα να ζωγραφίζω», σημειώνει ο ίδιος στις αυτοβιογραφικές σημειώσεις του, και συνεχίζει: «Από την ηλικία των έξι ετών ... όταν άρχισα να καταλαβαίνω τον εαυτό μου, το μολύβι και το χαρτί ήταν τα παιχνίδια μου ... η μεγάλη περιουσία για μένα».⁴ Η οικονομική κατάσταση της οικογένειάς του τον αναγκάζει, από την σχολική ηλικία ακόμη, να εργασθεί. Ένδεκα χρόνων, μαθητής της Β΄ τάξης του Ελληνικού Σχολείου και σε όλη τη διάρκεια του Σχολαρχείου, τις ελεύθερες ώρες πήγαινε στο εμπορικό κατάστημα του εξαδέλφου του, όπου και παρέμεινε ως υπάλληλος και μετά την αποφοίτησή του, για επτά σχεδόν χρόνια. Το πάθος για τη ζωγραφική όμως είναι ασίγαστο. Ο ίδιος σημειώνει πιο κάτω στις σημειώσεις του: «Από 10-11 ετών στο εμπορικό του εξαδέλφου μου ζωγράφιζα κρυφά και έπειτα στο μαγαζί του πατέρα μου ως τα 20 χρόνια. Επτά χρόνια εμπορο-υπάλληλος, ένας πίνακας κρυμμένος πίσω από ένα πάγκο. Κλεινόμουν στην αποθήκη και ζωγράφιζα, τίποτε δεν μπορούσε να με κάνει ν' αλλάξω, κάθε ευκαιρία που εύρισκε ζωγράφιζα, ήμουνα φτωχός, ούτε κατά διάνοιαν φανταζόμουνα ότι θα μπορούσα να σπουδάσω ζωγραφική στο Μετσόβιο Πολυτεχνείο επτά τάξεις. Και έτσι περνούσαν τα χρόνια και άρχισα να παίρνω και παραγγελίες πορτραίτα από φωτογραφίες και ικα-

Theodoros Lazaris was born at Livadeia on 2 February 1885 to Stylianos, from Arachova, and Maria, daughter of Aristidis Simos. This date of birth is supplied by the artist himself in his autobiographical notes as well as in the handwritten Information Sheet in the National Gallery archive.³ He showed a very early inclination to art. 'Ever since I've known myself, I have never stopped painting,' he writes in his autobiographical notes, and continues: 'From the age of six... when I started to realise who I am, pencil and paper were my toys... my cherished treasure.'⁴ The financial situation of his family forced him to go to work early, during his school years. Aged 11, and throughout his school years, he spent his free time working at his cousin's store, and continued to work there for almost seven years after his graduation. But his passion for painting was burning: 'I would secretly paint, first at my cousin's store when I was 10-11 years old, and then at my father's store until I was 20. During my seven years as a store assistant, there was always a painting hidden behind the counter. I would lock myself up in the storeroom to paint – nothing could change that; I painted at every opportunity. I was poor, and I could never have imagined that one day I would be able to study painting at the Technical University of Athens for seven years. As time went by, I began to receive commissions for portraits from

3. Η χρονολογία 1885 αναφέρεται τόσο στις αυτοβιογραφικές σημειώσεις (Βογιατζής 2000, σελ. 502) όσο και στο χειρόγραφο Δελτίο Πληροφοριών στο Αρχείο Καλλιτεχνών της Εθνικής Πινακοθήκης. Στο βιογραφικό σημείωμα στον κατάλογο της αναδρομικής έκθεσης στην Εθνική Πινακοθήκη αναφέρεται ως χρονολογία γέννησης το 1882. Την ίδια χρονιά γέννησης αναφέρει και ο Τώνης Σπυτέρης στο *Τρεις Αιώνες νεοελληνικής τέχνης: 1660-1967*, 1979, τομ. Γ', σελ. 155. Ο Στέλιος Λυδάκης στο *Λεξικό Ελλήνων ζωγράφων και χαρακτών*, εκδ. Μέλισσα 1976, δίνει χρονολογία γέννησης 1885. Στο πρόσφατο *Λεξικό Ελλήνων καλλιτεχνών*, εκδ. Μέλισσα 1998, δίδεται από τον συντάκτη του λήμματος Χρύσανθο Χρήστου η χρονολογία 1885.
4. Βογιατζής 2000, σελ. 502-503
3. The date 1885 is cited in both the autobiographical notes (Voyatzis 2000, p. 502) and the handwritten information card in the National Gallery Artists Archive. The year 1882 is cited as date of birth in the National Gallery retrospective exhibition catalogue bio. Tonis Spiteris also cites the same year in *Τρεις Αιώνες Νεοελληνικής Τέχνης: 1660-1967*, 1979, vol. 3, p. 155. Stelios Lydakis in *Λεξικό Ελλήνων Ζωγράφων και Χαρακτών*, Melissa, Athens 1976, cites 1885 as the year of birth. In the recent *Λεξικό Ελλήνων Καλλιτεχνών*, Melissa, Athens 1998, Chryssanthos Christou cites the year 1885.
4. Voyatzis 2000, pp. 502-503

νοποιούσα μερικά έξοδα».⁵ Το 1903 υπήρξε μια σημαντική χρονιά για τον Λαζαρή. Η επίσκεψη του γλύπτη Λάζαρου Σώχου –ο οποίος βρισκόταν στη Λιβαδειά για την αναστήλωση του Λέοντα της Χαιρώνειας– στο μαγαζί του πατέρα του, όπου είδε τα έργα του νεαρού, αδίδακτου, όπως σημειώνει ο ίδιος, ζωγράφου, υπήρξε καθοριστική.⁶ Οι συναντήσεις τους, οι συζητήσεις και σίγουρα η εκτίμηση που εισέπραττε, συνέβαλλαν στην αυτοπεποίθησή του για τη συνέχιση της άσκησης στη ζωγραφική. Έτσι το 1906, στη λαχειοφόρο αγορά της Φιλοδοσικής Εταιρείας για την αναδάσωση της Ελλάδος⁷ ο Λαζαρή έκανε την πρώτη του δημόσια καλλιτεχνική εμφάνιση με 35 έργα με κάρβουνο, που προκάλεσε την έκπληξη του κόσμου και ενέπνευσε την ιδέα στον τότε Δήμαρχο της Λιβαδειάς Ιωάννη Γρυπουνσιώτη να εισηγηθεί στο Δημοτικό συμβούλιο την πρόταση να δοθεί υποτροφία στον Λαζαρή για να σπουδάσει «την Τέχνην της Ζωγραφικής εις την Σχολήν Καλών Τεχνών εις το Μετσόβιον Πολυτεχνείον».

5. Βογιατζής 2000, σελ. 503
6. Βογιατζής 2000, σελ. 504-505
7. Το 1905 οργανώνονται στις μεγάλες πόλεις της Ελλάδας εκδηλώσεις για την οικονομική υποστήριξη του έργου της αναδάσωσης των βουνών της χώρας. (Βογιατζής 2000 σελ. 505 και Χρήστος Αναγνωστός, δκτλ κείμενο για τον Λαζαρή σελ. 2)

Η φοίτηση στη Σχολή Καλών Τεχνών υπήρξε περιπετειώδης. Από το 1906 που γράφτηκε στην Σχολή έως το 1919 που έλαβε το πτυχίο του, οι συνεχείς στρατεύσεις λόγω των Πολέμων, οι οικονομικές δυσκολίες και ο θάνατος του πατέρα του που επέβαλλε υποχρεώσεις στην οικογένειά του, συνετέλεσαν στη μεγάλη καθυστέρηση. Παρόλα αυτά ο διακαής πόθος του για τις σπουδές δεν επέτρεψε αποθάρρυνση ή εγκατάλειψή τους. Ο παλιός και καλός φίλος του Λάζαρος Σώχος αναλαμβάνει τις συστάσεις. Το παρουσιάζει στον διευθυντή και καθηγητή της Σχολής Καλών Τεχνών Γεώργιο Ιακωβίδη, ο οποίος συστήνει να εγγραφεί στη δεύτερα τάξη, από την οποία αποφοίτησε πρώτος. Με υπε-

5. Voyatzis 2000, p. 503.
6. Voyatzis 2000, pp. 504-505.
7. In 1905, fundraising events were organised in large cities in Greece to support reforestation on the country's mountains. (Voyatzis 2000 p. 505; Χρήστος Αναγνωστός, typed note on Lazaris, p. 2)

photographs, which covered some of my expenses.”⁵ The year 1903 was a turning point for Lazaris. A visit by sculptor Lazaros Sochos –who found himself in Livadeia for the restoration of the Lion of Chaeronea– to Theodoros’s father’s store, where he saw the works of the young, self-trained artist –as Lazaris described himself– was a landmark event.⁶ Their meetings, conversations, and, certainly, the appreciation he received, all contributed to Lazaris’s resolve to pursue painting as a career. In 1906, in a lottery by the Society for the Reforestation of Greece,⁷ Lazaris made his first public appearance as an artist, showing 35 charcoal drawings, which were a sensation, inspiring Ioannis Gryponissiotis, then Mayor of Livadeia, to recommend to the Municipal Council awarding Lazaris a scholarship to study at the School of Fine Arts at the National Technical University in Athens.

His studies at the Athens School of Fine Arts were eventful: he enrolled in 1906 and did not graduate before 1919. The constant army conscription and financial difficulties due to the war, as well as his father’s death, which imposed new obligations on his family, contributed to this delay. However, his keen desire to study kept him from being discouraged. His good old friend, Lazaros Sochos made the introductions, to the School of Fine Arts Director, Professor Georgios Iakovidis, who recommended

ρηφάνεια αναφέρει στις αυτοβιογραφικές σημειώσεις του: «Απέδειξα ότι ήμουν άξιος αυτής της υποστηρίξεως του τόπου που γεννήθηκα».⁸ Αλλά αυτή η υπερηφάνεια γρήγορα μετατρέπεται σε ένα μεγάλο παράπονο. Είναι ήδη είκοσι ενός έτους και καλείται να υπηρετήσει τη στρατιωτική του θητεία. Με το τέλος της, η υποτροφία δεν υπάρχει πια ούτε ανανεώνεται. Παρόλα αυτά, συνεχίζει στις αυτοβιογραφικές σημειώσεις του: «...είχα την ψυχική δύναμη και την τόλμη να πάρω την απόφαση να κατέβω και πάλι στην Αθήνα να συνεχίσω τη σπουδή μου, χωρίς τώρα υποτροφία και χωρίς να παραγνωρίζω πόσο δύσκολος θα ήταν ο δρόμος που είχα να περάσω». Για να εξασφαλίσει τα απαραίτητα για τη διαβίωσή του έκανε μικρά έργα που πωλούσε σε κορνιζάδικα, μέχρις ότου ανέλαβε «το σχολικό έτος 1908-1909 εις την Ε΄ τάξη να παρακολουθεί εγχειρίσεις κάνοντας σκίτσα για πίνακες του βιβλίου “Αρχεία της χειρουργικής κλινικής” του καθηγητή της ιατρικής Θεόδωρου Λ. Παπαϊωάννου. Η εργασία αυτή απορροφούσε πολύ από τον χρόνο του, παρόλα αυτά συνέχιζε να περνά τις τάξεις με διακρίσεις, κερδίζοντας κατά τις προαγωγικές εξετάσεις, τότε το πρώτο και τότε το δεύτερο βραβείο».⁹

Τον Ιανουάριο του 1911 ο θάνατος του πατέρα του τον υποχρεώνει να επιστρέψει στη Λιβαδειά για να αναλάβει τις υποχρεώσεις του στη μητέρα του και τις δύο αδελφές του, ενώ το 1912 αποφασίζει να έλθει με την οικογένειά του στην Αθήνα για να πάρει το πτυχίο του. Εντωμεταξύ κηρύσσεται ο Βαλκανικός πόλεμος και επιστρατεύεται. Τον Νοέμβριο του 1913 απολύεται για να επιστρατευθεί πάλι για τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο 1915-1919. Τον Ιούνιο του 1919, χωρίς να φοιτήσει στην Ζ΄ τάξη,

that Lazaris enroll as a second-year student. He graduated first in class. He proudly states in his autobiographical notes: ‘I proved that I was worthy of the support of my hometown.’⁸ But this pride was soon to turn into a source of grievance. Being 21, he was conscripted into the army. When he was finally released, his scholarship was no longer renewed. Nevertheless, he goes on to write in his autobiographical notes, ‘...I had the mental strength and courage to return to Athens and resume my studies without a scholarship, aware of the challenges that lay ahead.’ To make ends meet he produced small-scale artworks he sold to framing stores until he was assigned ‘to attend surgeries and produce drawings to illustrate the book *Surgery Clinic Archives* by professor of medicine Theodoros L. Papaioannou during the academic year 1908-1909, in his fifth year of study. This took up much of his time, yet he continued to pass each year with distinction, always first or second in class during the annual examinations.’⁹

In January 1911, his father’s death forced him to return to Livadeia to support his mother and two sisters; in 1912, he decided to move with his family to Athens to obtain his degree. In the meantime, the Balkan War broke out, and he was once again conscripted. In November 1913, he was released, only to be conscripted again

8. Βογιατζής 2000, σελ. 506

9. Αρχείο Ανωτάτης Σχολής Καλών Τεχνών

8. Voyatzis 2000, p. 506

9. Athens School of Fine Arts Archive

στρατιώτης ακόμη, προσήλθε στις πτυχιακές εξετάσεις και επέτυχε να αποφοιτήσει με βαθμό άριστα 9,25 και να λάβει το Χρυσοβέργειο Βραβείο, το οποίο απενέμετο στον πρώτο της τελευταίας τάξης.¹⁰

Παρόλα αυτά όμως, τα φοιτητικά χρόνια στην Αθήνα κύλησαν μεστά και καρποφόρα. Αν και η μέριμνα για την καθημερινή επιβίωσή του αποτελούσε μόνιμο πρόβλημα και αγωνία του, ο Λαζαράς ποτέ δεν επέτρεψε στον εαυτό του να αποπροσανατολιστεί και να εγκαταλείψει τον βασικό του στόχο, τις σπουδές του. Ούτε ακόμη οι αναταράξεις που συγκλόνιζαν αυτή την εποχή τη Σχολή Καλών Τεχνών και είχαν ως αποτέλεσμα ουσιαστικές αλλαγές στη λειτουργία της, τον απομάκρυναν από την πορεία του. Το 1910 το Σχολείο των Τεχνών ανεξαρτητοποιείται από το Σχολείο των Βιομηχανών Τεχνών, ο Γεώργιος Ιακωβίδης αναλαμβάνει τη διεύθυνση της Σχολής Καλών Τεχνών πλέον, με κύριο στόχο την αναδιοργάνωσή της, ανταποκρινόμενος στο καθολικό αίτημα της εποχής για σημαντικές αλλαγές. Μέσα στο πλαίσιο του ανανεωμένου προγράμματος διδασκαλίας μια ουσιαστική παρέμβαση μπορεί να θεωρηθεί η καθιέρωση της τοπιογραφίας το 1914 ως αυτοτελούς μαθήματος, που ήδη στη μεταρρύθμιση του 1910 είχε εισαχθεί ως «ελαιογραφία εκ του φυσικού εν τοις εργαστηρίοις και εν υπαίθρῳ».¹¹

Καθηγητές του στη Σχολή ήταν ο Γεώργιος Ιακωβίδης, ο Γεώργιος Ροϊλός και ο Δημήτριος Γερασιώτης. Ο καθένας με τη διδασκαλία του θα εμπλουτίσει τις γνώσεις και τις εμπειρίες του νεαρού καλλιτέχνη. Από τον Γεώργιο Ιακωβίδη θα διδαχθεί το στέρεο

in 1915-1919, for World War I this time. In June 1919, although he had been unable to attend his seventh academic year, being a soldier, he passed the graduation examinations with a grade of 9.25 out of 10 and received the Chrysovergis Prize, awarded to the best graduate.¹⁰

Nevertheless, his student years in Athens were productive and full of experiences. Although daily economic survival was a constant concern, Lazaris never allowed himself to stray from his main goal, his studies. Not even the turmoil that broke out at the School of Fine Arts, which resulted in radical changes in the school's operation, could make him veer off course. In 1910, the School of Arts was separated from the School of Industrial Arts and became the independent School of Fine Arts, with Georgios Iakovidis as director, whose main goal was to reorganise the school in response to the universal call for radical changes at the time. Already introduced into the curriculum as 'oil painting from nature in studios and en plein air' by the 1910 reform, in 1914 landscape painting became a subject in its own right under the renewed curriculum.¹¹

Lazaris's professors were Georgios Iakovidis, Georgios Roilos, and Dimitrios Geraniotis. Each in their own way enriched the young artist's knowledge and experience.

10. Βογιατζής 2000, σελ. 512-513

11. Όλγα Μεντζαφού, *Ιακωβίδης*, εκδ. Αδάμ 1999, σελ. 252

10. Voyatzis 2000, pp. 512-513

11. Όλγα Μεντζαφού, *Ιακωβίδης*, Adam, Athens 1999, p. 252

σχέδιο, την οργανωμένη σύνθεση, την αρμονική τοποθέτηση του χρώματος. Παράλληλα ο Ροϊλός, υιοθετώντας νέες τεχνικές και τεχνοτροπικές εκφράσεις, επιλεγμένες από τις πλούσιες εμπειρίες που είχε αποκομίσει από τα ταξίδια του στην Ευρώπη, θα οδηγηθεί σε μια ιδιότυπη ερμηνεία της φύσης και του ρόλου του φωτός, για την απόδοσή της. Ελεύθερες χρωματικές επιφάνειες και διάλυση των περιγραμμάτων μαζί με την αίσθηση της κίνησης και της ρευστότητας προδίδουν ιμπρεσιονιστικές τάσεις που στο τέλος του 19ου αιώνα δειλά, και κυρίως τις πρώτες δεκαετίες του 20ού κάνουν την εμφάνισή τους και στην Ελλάδα.

Ο Λαζαρή φαίνεται ότι αβίαστα υιοθετεί τις αρχές αυτές. Στο κορνιζοποιείο στο οποίο εργάζεται για βιοποριστικούς λόγους, ζωγραφίζει τοπία, ένα θέμα που όλο και περισσότερο τον ενδιαφέρει. «...Άρχισα να ζωγραφίζω μια θαλασσογραφία, θέμα νυκτερινό με σελήνη και ένα καϊκι. Το έργο σιγά-σιγά γινόταν ενδιαφέρον, είχα όμως ανάγκη από αλήθεια, από λεπτομέρεια, κατέβαινα στο Παλιό Φάληρο τα βράδια να παίρνω εντυπώσεις, την άλλη μέρα ζωγράφιζα από μνήμης. Τώρα που τα αναπολώ παραξενεύομαι με την τόλμη μου να ζωγραφίζω μ' αυτό τον τρόπο...», γράφει αργότερα στις αυτοβιογραφικές σημειώσεις του.¹² Αυτή την αλήθεια που βρίσκουν στην παρατήρηση της φύσης αναζητούν πλέον οι ζωγράφοι. Ο θαλασσογράφος Βασίλειος Χατζής, βλέποντας το έργο του Λαζαρή στο κορνιζοποιείο τον προτρέπει με επαινετικά σχόλια να το στείλει στην έκθεση των Συντακτών το ίδιο και ο ζωγράφος Λουκάς Γεραλής.¹³ Ο Γεώργιος Ροϊλός, ο μόνος κριτής για την έγκριση ή απόρριψη των έργων, παρόλο που ο Λαζαρή

Iakovidis taught him solid drawing, organised composition, harmonious arrangement of colour. Roilos, familiar with new technical and stylistic modes through his travels in Europe, guided him towards a distinctive interpretation of nature and introduced him to the role of light. Free colour surfaces and dissolved outlines, along with an effect of movement and fluidity, suggest an influence by impressionism, which was slowly spreading in Greece in the 19th century and more fully in the early 20th.

Lazaris seems to have readily adopted these principles. In the framing store where he worked for a living, he painted landscapes –a genre in which he was increasingly interested. ‘...I started to paint a seascape: an evening theme with the moon and a caique. It was turning out interesting, but I needed truth, detail, so I would go to Palio Faliro in the evenings to get impressions, and the following day I would paint from memory. Thinking back, I’m impressed by my daring, to paint that way...,’ he later wrote in his autobiographical notes.¹² It was truth from nature that artists were now looking for. Upon looking at Lazaris’s work at the framing store, the seascape painter Vassileios Hatzis praised it and suggested that he contribute it to the Editors’ exhibition; the painter Loukas Geralis also vouched for it.¹³ Although Lazaris was only a student at the time, Georgios Roilos, who was exclusively in charge of selecting artworks, ac-

12. Βογιατζής 2000, σελ. 508-509

13. Σχετικά με την Καλλιτεχνική Έκθεση του Συνδέσμου Συντακτών, βλ. Μοσχονάς, Σπυρίδων, *Καλλιτεχνικά Σωματεία και Ομάδες Τέχνης στην Ελλάδα κατά το α΄ μισό του 20ού αιώνα: η σημασία και προσφορά τους*, Διδακτορική διατριβή, Αθήνα 2010, σελ. 85-86

12. Voyatzis 2000, pp. 508-509

13. For the exhibition by the Editors’ Association, see Μοσχονάς, Σπυρίδων, *Καλλιτεχνικά Σωματεία και Ομάδες Τέχνης στην Ελλάδα κατά το α΄ μισό του 20ού αιώνα: η σημασία και η προσφορά τους*, doctoral dissertation, Athens 2010, pp. 85-86

14. Σύνδεσμος Ελλήνων Καλλιτεχνών, Β΄ Πανελλήνιος Καλλιτεχνική Έκθεση, Ζάππειον Μέγαρον, Αθήναι 1915, Κατάλογος, Στην ταράτσα, αρ. 85, Το μεράκι της γριάς αρ. 86. Φιλότεχνος, «Η έκθεση του Συνδέσμου των καλλιτεχνών», Πινακοθήκη 1915, έτ. ΙΕ΄, τεύχ. 174, σελ. 77
15. Ανώνυμος, «Η έκθεση της Κηφισιάς», Πινακοθήκη 1916, έτ. Ιστ΄, τεύχ. 186, σελ. 77
16. Βογιατζής 2000, σελ. 513
17. Σύνδεσμος Ελλήνων Καλλιτεχνών, Δ΄ Καλλιτεχνική Έκθεση, Αθήναι 1917, Κατάλογος, Μονή Βλατάδων (Θεσ/νίκη), αρ. 86
18. Κ. «Καλλιτεχνικά Εκθέσεις», Πινακοθήκη 1917, έτ. ΙΖ΄, τεύχ. 200-201, σελ. 89. Ανώνυμος, «Διαρκής Καλλιτεχνική Έκθεση», Πινακοθήκη 1917, έτ. ΙΖ΄, τεύχ. 198, σελ. 66,71

14. Σύνδεσμος Ελλήνων Καλλιτεχνών, Β΄ Πανελλήνιος Καλλιτεχνική Έκθεση, Ζάππειον, Athens 1915, exh. cat.: *On the Terrace*, no. 85; *The Old Woman's Joy*, no. 86; Φιλότεχνος, 'Η Έκθεση του "Συνδέσμου Ελλήνων Καλλιτεχνών," Πινακοθήκη, 1915, year 15, no. 174, p. 77
15. Απον., 'Η Έκθεση της Κηφισιάς', Πινακοθήκη 1916, year 16, no. 186, p. 77
16. Voyatzis 2000, p. 513
17. Greek Artists Association, 4th Art Fair, Athens 1917, exh. cat., *Vlatadon Monastery* (Thessaloniki), no. 86
18. Κ., 'Καλλιτεχνικά εκθέσεις,' Πινακοθήκη 1917, year 17, nos 200-201, p. 89; Απον., 'Διαρκής Καλλιτεχνική Έκθεση', Πινακοθήκη 1917, year 17, no. 198, pp. 66, 71

ήταν ακόμη σπουδαστής, το κάνει δεκτό με επαίνους, ενώ τα ίδια ενθαρρυντικά λόγια από τον δάσκαλό του Γεώργιο Ιακωβίδη ενισχύουν την κατεύθυνση που θα ακολουθήσει στη μετέπειτα καλλιτεχνική του πορεία.

Η επιτυχία που είχε με την *Νυκτερινή θάλασσα* του έδωσε φτερά. Ο Λαζαράς συνεχίζει την εκθεσιακή δραστηριότητα, παρά το ότι είναι ακόμη σπουδαστής. Το 1915 συμμετέχει στην έκθεση του Συνδέσμου Ελλήνων Καλλιτεχνών με τα έργα *Στην ταράτσα* και *Το μεράκι της γριάς*, τα οποία δεν περνούν απαρατήρητα. «Ο κ. Λαζαράς, μαθητής ακόμη, [εκθέτει] *Το μεράκι της γριάς* καλλίτερον ασυγκρίτως της *Ταράτσας* του», σχολιάζεται στο περιοδικό Πινακοθήκη.¹⁴ Το 1916 έλαβε μέρος σε ομαδική έκθεση που οργανώθηκε στην Κηφισιά, με τη συμμετοχή των σπουδαιότερων ζωγράφων της εποχής. Ο Γεώργιος Ιακωβίδης, ο Σπύρος Βικάτος, ο Γεώργιος Γουναρόπουλος, ο Όθων Περβολαράκης, ο Θεόφραστος Τριανταφυλλίδης, υπήρξαν μερικοί από τους συνεκθέτες του.¹⁵ Ο Λαζαράς εξέθεσε τρία έργα. Δύο με ηθογραφικό θέμα «και ένα τοπίο άκρως ιμπρεσιονιστικό –με παράθεση των χρωμάτων χωρίς ανάμειξιν– χωρίς να ξέρω τι ήτο ιμπρεσιονισμός».¹⁶ Το 1917 συμμετέχει πάλι στην έκθεση του Συνδέσμου Ελλήνων Καλλιτεχνών με το έργο *Μονή Βλατάδων (Θεσσαλονίκη)*¹⁷ και στη Διαρκή Καλλιτεχνική Έκθεση. Τα έργα που εκθέτει γίνονται αντικείμενο σχολιασμού από τους κριτικούς. «Θ. Λαζαράς. Η Έρκινα της Λιβαδειάς, με τους παράξενους χρωματισμούς μας αποκαλύπτει έν ελληνικόν τοπίον άγνωστον. Έχει ο καλλιτέχνης αισθητικότητα και αντίληψιν του χρώματος κάπως εκκεντρικήν» θα επισημάνει ο κριτικός στο περιοδικό Πινακοθήκη.¹⁸ Αυτή η ιδιαίτερη

cepted it with praise; similar encouragement from his professor, Georgios Iakovidis, reinforced the direction that he was to take in his career as an artist.

His success with *Evening Sea* gave Lazaris wings, and he continued to pursue his exhibition activity, even though still only a student. In 1915, he contributed *On the Terrace* and *The Old Woman's Joy* to the exhibition of the Greek Artists Association; his work did not go unnoticed: 'Lazaris, a student, [is showing] *The Old Woman's Joy*, an incomparably better work than *On the Terrace*,' read a review in *Pinakothiki* magazine.¹⁴ In 1916, he participated in a group exhibition organised in Kifissia, featuring the most important artists of the time, including Georgios Iakovidis, Spyros Vikatos, Georgios Gounaropoulos, Othon Pervolarakis, and Theofrastos Triantafyllidis.¹⁵ Lazaris showed three of his works: two genre paintings 'and a highly impressionistic landscape –with paints applied unmixed– without knowing anything about Impressionism.'¹⁶ In 1917, he participated once again in the Greek Artists Association's exhibition, with *The Vlatades Monastery (Thessaloniki)*¹⁷ as well as in the Permanent Art Fair. The works on display were once again noticed: 'Theodoros Lazaris: With its strange colours, *Erkina of Livadeia* showcases an unfamiliar Greek landscape. The artist possesses a somewhat eccentric sensibility and approach to colour,' mentioned a

αντίληψη για το χρώμα θα γίνει σημείο αναφοράς σε όλες τις κριτικές που ακολουθούν στον τύπο της εποχής για τα έργα που παρουσιάζει πριν ακόμη από την αποφοίτησή του. «Ο κ. Λαζαράς εις την Παραφωτιάν (διατί Παραφωτιά και όχι Κοντά στη φωτιά;) κατώρθωσεν επιτυχώς να αναπαραστήση την εκ της εστίας αναδιδομένην αντανάκλασιν της λάμπειως επάνω εις το φόρεμα της θερμαινομένης κυρίας, αλλά με κάποιαν υπερβολικότητα.»¹⁹ Το 1918, επιστρατευμένος ακόμη λόγω του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, συμμετέχει στην έκθεση του Ελληνογαλλικού Συνδέσμου με τρία πάλι έργα: *Κουρασμένες εμπνεύσεις*, *Φιλάρεσκη*, *Το ξύπνημα της κοπέλλας*. «...[του κ. Μπραέσσα.....] και του κ. Λαζαρά οι *Κουρασμένες εμπνεύσεις* και η *Φιλάρεσκος* με τας επιτυχείς αντανάκλασεις είναι έργα τα οποία τιμώσι τους δύο αυτούς καλλιτέχνας».²⁰

Το 1919, αμέσως μετά την αποφοίτησή του, του ανατέθηκε η αγιογράφηση του τρούλου του ναού των Εισοδίων της Θεοτόκου, της Μητροπόλεως της Λιβαδειάς. Ολόκληρο το εικονογραφικό πρόγραμμα, κατά την εκκλησιαστική παράδοση, με κύριο θέμα τον Παντοκράτορα, τους αγγέλους, τους προφήτες, τους ευαγγελιστές. Ερευνητής και μελετητής της Βυζαντινής τέχνης θα ιστορήσει πολλές εκκλησίες. Το 1928 αναλαμβάνει τη σχεδίαση και εκτέλεση της αγιογράφησης του ναού του Αγίου Νικολάου στη Χαλκίδα. Αργότερα το 1961-1964 αγιογραφεί τον ναό της ΔΕΗ στο Αλιβέρι.²¹ Η βαθιά γνώση της βυζαντινής ζωγραφικής αλλά και της δυτικότεροπης, η οποία κυριαρχούσε στην εκκλησιαστική παράδοση έως τη Μικρασιατική καταστροφή και την έλευση του Φώτη Κόντογλου, τον οδήγησαν σε προβληματισμούς, οι οποίοι κατέληξαν σε προσω-

review in *Pinakothiki* magazine.¹⁸ This distinctive approach to colour would become a recurring motif in contemporary reviews of the artworks that he showed before his graduation. 'In *Fireplace*, Lazaris successfully captures the reflection of the fire on the woman's dress, not without a slight exaggeration.'¹⁹ In 1918, still conscripted during World War I, he participated in the exhibition of the Hellenic-French Association, again with three works: *Tired Inspirations*, *Vanity*, *Young Woman Awakening*. '...[Braes-sas] and Lazaris's works *Tired Inspirations* and *Vanity*, with its successful evocation of reflections, should make the two artists proud.'²⁰

In 1919, immediately after graduation, he was commissioned to decorate the dome of the church of the Presentation of the Virgin of the Metropolis at Livadeia, with the complete iconographic programme in accordance to ecclesiastical tradition, having the Pantokrator, angels, prophets, and evangelists as main subjects. A researcher and scholar of Byzantine art, he would go on to decorate several more churches. In 1928, he was commissioned to design and execute the mural decoration of the church of Agios Nikolaos in Chalkida. Later on, in 1961-1964, he painted the murals in the church at the Aliveri power plant.²¹ His profound knowledge of Byzantine painting and Western painting –the prevalent style in Greek Orthodox ecclesiastical tradition until the Asia

19. Κ. «Καλλιτεχνικά Εκθέσεις. Η Τρίτη Διαρκής», *Πινακοθήκη* 1918, έτ. ΙΗ΄ τεύχ. 205, σελ.1
20. Φιλότεχνος, «Η Ελληνογαλλική Έκθεση», *Πινακοθήκη*, 1918, Έτος ΙΗ΄, τεύχ. 208-209, σελ. 34
21. Βογιατζής 2000, σελ. 513-514, 515-516

19. Κ., 'Καλλιτεχνικά Εκθέσεις, Η Τρίτη Διαρκής', *Πινακοθήκη* 1918, year 18, no. 205, p. 1
20. Φιλότεχνος, 'Η Ελληνογαλλική Έκθεση', *Πινακοθήκη*, 1918, year 18, nos 208-209, p. 34
21. Voyatzis 2000, pp. 513-514, 515-516

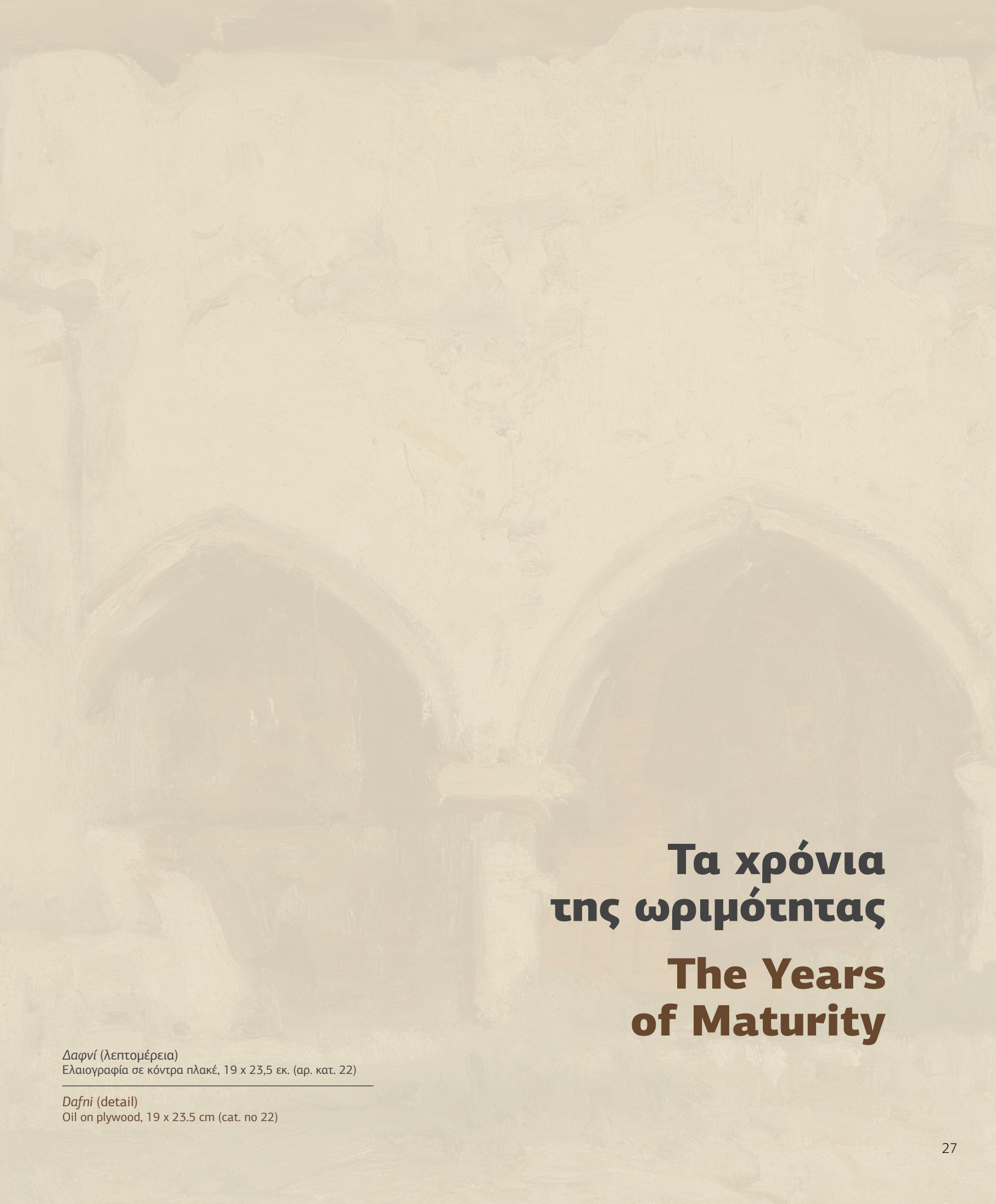
πικές λύσεις, που χαρακτηρίζονται από μια απεριόριστη ελευθερία στην ανάμιξη των δυο διαφορετικών τεχνοτροπιών. Με την ίδια άνεση κινείται ανάμεσα στα ζωγραφικά μέσα της Δύσης, χρησιμοποιώντας την τρίτη διάσταση και τα μαλακά τονικά περάσματα στην απόδοση των όγκων, και στην υπερβατική ζωγραφική των Βυζαντινών με το χρυσό φόντο, τις έντονες φωτοσκιάσεις και απότομες χρωματικές μεταβάσεις, την ανάστροφη προοπτική, που τονίζουν τον δισδιάστατο χαρακτήρα της βυζαντινής τέχνης. Η δεξιοτεχνία με την οποία εμπλέκει τις δύο αυτές αντιθετικές αρχές, αλλά και ο κυρίαρχος ρόλος του φωτός που καταυγάζει τα θέματά του, τονίζοντας εμφατικά τα καθαρά του χρώματα, καθιστά το περιεχόμενο οικείο και καθημερινό για τους πιστούς.²²

22. Βλ. συνοπτικά για την εκκλησιαστική ζωγραφική στις αρχές του 20ού αιώνα στο Όλγα Μεντζαφού, *Σολωμός Φραγκουλίδης*, εκδ. Πολιτιστικού Ιδρύματος Τραπέζης Κύπρου, 2009, σελ. 42-43, όπου και η σχετική βιβλιογραφία

22. See on early-20th-century ecclesiastical painting briefly in: Όλγα Μεντζαφού, *Σολωμός Φραγκουλίδης*, Bank of Cyprus Cultural Foundation, 2009, pp. 42-43, including bibliography

Minor Catastrophe and the arrival of Fotis Kontoglou– guided Lazaris in seeking his own solutions, characterised by unlimited freedom in mixing the two different styles. He comfortably moved between the Western European painting tools –using the third dimension and a soft gradation to render volumes– and transcendental Byzantine painting, with its gold ground, intense chiaroscuro, dramatic colour transitions and inverse perspective, which underpin the two-dimensional nature of Byzantine art. The masterful way in which he fuses these two antithetical principles, together with his dominant use of light, which bathes his subjects, bringing to the fore their pure colours, makes the content familiar and easy to relate to for the faithful.²²

**Τα χρόνια
της ωριμότητας**

**The Years
of Maturity**

Δαφνί (λεπτομέρεια)
Ελαιογραφία σε κόντρα πλακέ, 19 x 23,5 εκ. (αρ. κατ. 22)

Dafni (detail)
Oil on plywood, 19 x 23.5 cm (cat. no 22)

Η ενασχόλησή του, ωστόσο, με την αγιογράφηση της Μητρόπολης της Λιβαδειάς δεν επηρεάζει την καλλιτεχνική του εξέλιξη. Η συμμετοχή του στις εκθέσεις των Αθηνών συνεχίζεται αμείωτη όλη τη δεκαετία του 1920.²³ Οι ενθαρρυντικές κριτικές και οι προτροπές των φίλων του τον οδηγούν στην απόφαση να οργανώσει ατομική έκθεση. Έτσι το 1930 παρουσιάζει στην αίθουσα του Παρνασσού 52 έργα, μια ενότητα ικανή να σκιαγραφήσει τη ζωγραφική του εμπειρία. Παρόλο που δεν είναι δυνατόν να ταυτισθούν αυτά τα πρώτα έργα, εντούτοις εκείνα της έκθεσης στην Εθνική Πινακοθήκη το 1974 και κάποια από τη συλλογή του Δήμου Λιβαδειάς που συμπίπτουν στους τίτλους και τις χρονολογίες, καθώς και οι κριτικές της εποχής μας δίνουν τη δυνατότητα να αντιληφθούμε τις αισθητικές επιλογές του. Ο κατάλογος της έκθεσης καθώς και το κείμενο του κριτικού Δ. [Διονυσίου] Κ. [Κόκκινου] στη Νέα Εστία²⁴ μας δείχνουν ότι ο Λαζαράς έχει στραφεί, κατά κύριο λόγο, στην τοπιογραφία, στην οποία σημαντική θέση κατέχει η πατρίδα του Λιβαδειά. Ο Διονύσιος Κόκκινος γράφει στο κείμενό του: «... Ο αθόρυβος αυτός καλλιτέχνης μόλις εφέτος ανεφάνισθη δια πρώτην φοράν με ιδίαν έκθεσιν. Η εκδήλωσις του κ. Λαζαρά ευρίσκεται εις την ωριμότητά της. Είναι ζωγράφος υπαίθρου, συνεχίζων την ιμπεριονιστικήν παράδοσιν με προσωπικά χαρίσματα απλότητος και ειλικρινείας. Υπάρχουν ιμπεριονισταί κατορθώνοντες ή προσπαθούντες να υποτάσσουν το αντικείμενον εις την καλλιτεχνικήν ιδιοσυγκρασίαν των. Ο κ. Λαζαράς, με τους πενήντα δύο πίνακας που εξέθεσεν εις τον «Παρνασσόν», φανερώνει μίαν συμπαθή υποταγήν εις την φύσιν. Όλη του η εργασία είναι μια λατρεία πιστού προς την φυσικήν γραφικότητα, προς το φως, προς την αισθητήν αλήθειαν του τοπίου.

Nevertheless, his engagement with the mural decoration of the Metropolis of Livadeia did not take a toll on his other creative production and development as an artist. His participation in Athens exhibitions continued unabated throughout the 1920s.²³ With critical praise and his friends' encouragement, he decided to mount a solo exhibition in 1930, showing 52 paintings –a representative body of work– at the Parnassos Literary Society's exhibition venue. It is impossible to identify these early works; however, the ones in the 1974 National Gallery exhibition and certain works in the Municipality of Livadeia Collection whose titles and dates coincide, as well as contemporary reviews, enable us to follow his aesthetic choices. The exhibition catalogue and the reviews by D.K. [Dionysios Kokkinos] in *Nea Hestia*²⁴ suggest that Lazaris mainly focused on landscape painting, and his hometown, Livadeia, enjoyed a privileged position in these works. Dionysios Kokkinos writes: '... It was only this year that this low-key artist had a solo exhibition. Lazaris's art is in full maturity. He is an outdoor landscapist in the impressionist tradition who stands out for his simplicity and honesty. There are those impressionists who subdue, or attempt to subdue, the subject to their artistic personalities. With the 52 paintings on display at Parnassos, Lazaris reveals a likeable submission to nature. Overall, his work shows one who worships natural beauty, light, the sensory truth of the land-

23. Σύνδεσμος Ελλήνων Καλλιτεχνών, (Ε' Έκθεσις), Ζάππειο Μέγαρο, Αθήναι 1921, Κατάλογος, *Δυσαρέσκεια* αρ. κατ. 178, *Εσωτερικόν Εργαστηρίου* αρ.κατ. 179, *Εργασία* αρ. κατ. 180, *Τοπίον* αρ. κατ. 181. Φιλότεχνος, «Η Έκθεσις του Συνδέσμου των Καλλιτεχνών» *Πινακοθήκη*, 1921, Έτος ΚΑ', τεύχ. 241-243, σελ. 18. Σύνδεσμος Ελλήνων Καλλιτεχνών, Στ' Πανελλήνιος Έκθεσις, Ζάππειον Μέγαρον, Αθήναι 1926, Κατάλογος, *Νησιώτικη αυλή* αρ. κατ. 118, *Υπό την Ακρόπολιν* αρ. κατ. 119, *Αφάνες* αρ. κατ. 120, *Όταν δεν ποζάρει* αρ. κατ. 121, *Τοπίον Βούλας* αρ. κατ. 122. Σύνδεσμος Ελλήνων Καλλιτεχνών, Ζ' Πανελλήνιος Έκθεσις, Ζάππειον Μέγαρον, Αθήναι 1929, Κατάλογος, *Στην αυλή* αρ. κατ. 70, *Αυλή Μοναστηρίου Πόρου* αρ. κατ. 71, *Ερείπια Βυζαντινής Εκκλησίας* αρ. κατ. 72

23. Greek Artists Association, (5th Art Fair), Zappeion, Athens 1921, exh. cat.: *Disapproval*, cat. no. 178; *Studio Interior*, cat. no. 179; *Working*, cat. no. 180; *Landscape*, cat. no. 181; Φιλότεχνος, 'Η έκθεσις του "Συνδέσμου Ελλήνων Καλλιτεχνών,"' *Πινακοθήκη*, 1921, year 21, nos 241-243, p. 18; Greek Artists Association, (6th National Art Fair), Zappeion, Athens 1926, exh. cat.: *Island Courtyard*, cat. no. 118; *Below the Acropolis*, cat. no. 119; *Afanes*, cat. no. 120; *When not Posing*, cat. no. 121; *Landscape of Voula*, cat. no. 122; Greek Artists Association, *7th National Art Fair*, Zappeion, Athens 1929, exh. cat., *In the Courtyard*, cat. no. 70; *Monastery Courtyard*, cat. no. 71; *Byzantine Church Remains*, cat. no. 72

24. Στο Αρχείο της Εθνικής Πινακοθήκης βρίσκεται ο κατάλογος της πρώτης αναδρομικής έκθεσης του Λαζαρή με απεικονίσεις έργων του. Δ. Κ., «Η Ζωγραφική» *Νέα Εστία*, 1930, Μάιος, τευχ. 82, σελ. 492
25. Συλλογή έργων ζωγραφικής Θ. Λαζαρή, κείμενο: Χρύσανθος Χρήστου, επιμέλεια έκδοσης Λευτέρης Κοτσενός, Γιάννης Σπανός, Δημοτική Πινακοθήκη Λιβαδειάς, 1992. Ο Χρύσανθος Χρήστου επιχειρεί στο κείμενό του μια χρονολογική κατάταξη του έργου του Λαζαρή. Αυτή η χρονολόγηση, βάσει νεότερων στοιχείων, για κάποια έργα, διαφοροποιείται στο κείμενό μας.
26. Όλγα Μεντζαφού, *Ιακωβίδης*, εκδ. Αδάμ 1999, σελ. 136

24. The catalogue of the first retrospective exhibition for Lazaris, featuring reproductions of his paintings, is in the National Gallery Archive; Δ.Κ., 'Η Ζωγραφική,' *Νέα Εστία*, 1930, May, no. 82, p. 492

25. Συλλογή Έργων Ζωγραφικής Θ. Λαζαρή, essays by Χρύσανθος Χρήστου; Λευτέρης Κοτσενός, Γιάννης Σπανός (eds), Livadeia Municipal Gallery, 1992; in his essay, Chryssanthos Christou attempts to order chronologically Lazaris's body of work. This order is revised in this essay based on more recent evidence

26. Όλγα Μεντζαφού, *Ιακωβίδης*, Adam 1999, p. 136

Ο κ. Λαζαρή έχει πάντοτε θέμα. Τα τοπία του αναγνωρίζονται, όπως τα πορτραίτα που επιδιώκουν την ομοιότητα με το αντικείμενο. Αποδίδει την φυσιογνωμία των κομματιών της φύσεως που ζωγραφίζει. Αλλ' υπό τα εξωτερικά αυτά γνωρίσματα, τα αποδιδόμενα με ρεαλιστική τέχνη, υπάρχει η απλή και ευγενής ψυχή του καλλιτέχνη με την μυστικοπαθή της διάθεση. Και τούτο δίδει εις όλο το έργο του την καλλιτεχνική του ενότητα. Η γραμμή του είναι λιτή και το φως του ειλικρινές. Καμμία εκζήτησις, καμμία προσπάθεια δημιουργίας εντυπώσεως με χρωματικά τρυκ. Ο κ. Λαζαρή αρκείται εις τας πραγματικές δυνάμεις και τας εκδηλώνει με ειλικρινή σταθερότητα. Επαναλαμβάνω τον χαρακτηρισμόν του ειλικρινούς, διότι τούτο αποτελεί το εξαιρετικόν στοιχείον του κ. Λαζαρή. Από τα εκτεθέντα έργα του θα έπρεπε να σημειώσει κανείς ιδιαιτέρως μίαν εκτέλεσιν πανοραμικήν του γραφικού ποταμιού της Λιβαδειάς, ένα τοπίον της Βούλας, το Ηλιοβασίλεμα και μίαν μεγάλην άποψιν της Λιβαδειάς».

ΖΩΓΡΑΦΙΖΟΝΤΑΣ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΥΠΑΙΘΡΟ. ΟΨΕΙΣ ΤΗΣ ΛΙΒΑΔΕΙΑΣ

Μελετώντας τα έργα του Θεόδωρου Λαζαρή που ανήκουν στη Δημοτική Πινακοθήκη Λιβαδειάς, διαπιστώνουμε ότι καλύπτουμε όλο το φάσμα της καλλιτεχνικής του πορείας. Ξεκινώντας από εκείνα που μπορούν να χρονολογηθούν γύρω στο 1930 και έως το 1940, μπορεί να θεωρηθεί ότι αναδεικνύουν όχι μόνο τη θεματογραφία του αλλά και τις επιλογές του ως προς τον τρόπο απόδοσης των θεμάτων του. Από τα παλαιότερα έργα του είναι το

scape. There is always a subject in Lazaris's paintings. His landscapes are identifiable, similarly to portraits that seek to resemble the sitter. He captures the distinct character of the pieces of nature that he depicts. Yet, below these external traits, realistically rendered, there is the artist's simple, noble soul, with its mystical mood. And this gives his work aesthetic unity. His line is sparse, his light truthful. No affectation, no effort to impress through colouristic effects. Lazaris has true skill and reveals it honestly and constantly. Honesty is Lazaris's most outstanding quality. Of his works on display, one should note in particular a panoramic view of the picturesque river of Livadeia, a landscape of Voula, a *Sunset*, and a large-scale view of Livadeia.'

DEPICTING THE GREEK LANDSCAPE. VIEWS OF LIVADEIA

Studying the works of Theodoros Lazaris in the Municipal Art Gallery of Livadeia, we find that they span his entire career as an artist. His works that can roughly be dated in the 1930s are interesting, not only for their subject matter but also for the artist's approach to it. One of his earliest works is *From a Window at Home* [cat. no. 1], which can be dated around 1918.²⁵ Although it treats the same subject that his teacher, Georgios Iakovidis, depicts in well-known works, nevertheless this work stands out

Από το παράθυρο του σπιτιού μου, [αρ. κατ. 1] το οποίο μπορεί να τοποθετηθεί χρονολογικά γύρω στο 1918.²⁵ Αν και παραπέμπει στο ίδιο θέμα που ο δάσκαλός του Γεώργιος Ιακωβίδης χρησιμοποιεί σε γνωστά του έργα εντούτοις ο τρόπος απόδοσης είναι διαφορετικός.²⁶ Παρόλο που υιοθετεί από τον δάσκαλό του αρχές της γερμανικής ζωγραφικής σύμφωνα με την οποία απεικονίζει συμπαγείς φόρμες σε πρώτο επίπεδο, με σκούρα, βαριά χρώματα στα σκιερά μέρη, στο δεύτερο επίπεδο το ανοικτό παράθυρο και το τοπίο που φαίνεται μέσα από αυτό αποδίδεται φωτεινό και λαμπερό. Τα φλεγόμενα από τον ήλιο μέρη, με το έντονο πορτοκαλί χρώμα και η φαινομενικά ατημέλητη ως προς την εκτέλεση ζωγραφική, μέσα από τη διάχυση και συγχώνευση του χρωματικού τόνου δεν αποβλέπει παρά στην προσπάθεια απόδοσης της εντύπωσης του συνόλου, ενώ η ταύτιση χρώματος και φόρμας στη φυλλωσιά του δέντρου αλλά και στην κουρτίνα, αποτελεί μια προσεκτική μελέτη της κίνησης.

Στο έργο το *Φθινόπωρο*, του 1933, [αρ. κατ. 4] ένα από τα ελάχιστα χρονολογημένα έργα από τον ίδιο, αλλά και στο ομότιτλό του [αρ. κατ. 5], καθώς και στα έργα *Πλατάνια Λιβαδειάς* [αρ. κατ. 6] *Σπίτια στη Λιβαδειά* [αρ. κατ. 7] διαπιστώνει κανείς την εξέλιξη αυτής της νέας αντίληψης θεώρησης της φύσης. Η απόδοσή της μέσα από ένα φωτεινό κράμα από αποχρώσεις στο χρυσοκόκκινο των φυλλωμάτων των δέντρων, το μπλε-πράσινο στο έδαφος και στα βουνά, επιβεβαιώνουν τον ρόλο του φωτός σε μια αντινατουραλιστική απεικόνιση. Πλατιές πινελιές διαγράφουν τις χρωματικές τονικότητες, παντού ίδιες σε όλα τα επίπεδα του πίνακα, καθιστώντας ισοδύναμη χρωματικά όλη την επιφάνεια των έργων, αφού και τα σκιερά μέρη λάμπουν στις αντανακλάσεις του φωτός. Έχει γίνει πλέον παραδεκτό ότι η

for its approach.²⁶ Although he adopted German painting teachings from his professor, according to which he depicts solid forms in the foreground, with dark, heavy colours in the shaded parts, the open window and the landscape seen through it in the background are brightly illuminated, glimmering. Sun-drenched parts of a bright orange colour and the seemingly sketchy brushwork only serve to capture the overall impression through diffusion and fusion of the colour palette; the identification of colour and form in the foliage and the curtain is a meticulous study of movement.

In *Autumn*, 1933 [cat. no. 4], one of the few works dated by the artist, and [cat. no. 5] of the same title, as well as in *Plane Trees at Livadeia* [cat. no. 6] and *Houses at Livadeia* [cat. no. 7], the evolution of this new perception of nature can be traced. Evoking the landscape through a luminous mixture of hues in the gold-red shades on the foliage as well as blue-green on the ground and mountains, confirms the role of light in an anti-naturalistic treatment. The colour palette is applied through a sweeping brushwork, homogeneous on all the planes of the painting, making the entire surface of the painting chromatically equivalent, since even the shadow areas glitter with reflections of light. It is now accepted that shadow is not a dark grey or brown entity as it was regarded by academic painting, but a surface that receives the colours of the surrounding objects under the influence of light. In *Plane Trees at Dusk at*

Φθινόπωρο, 1933
Ελαιογραφία σε κόντρα πλακέ, 22,5 x 42,5 εκ.

Autumn, 1933
Oil on plywood, 22.5 x 42.5 cm

Μαγκουφάνα-Χαλάνδρι
Ελαιογραφία σε χάρντμπορντ, 40 x 50,5 εκ.

Mangoufana – Chalandri
Oil on hardboard, 40 x 50.5 cm

σκιά δεν είναι μια σκούρα γκρι ή καφέ οντότητα στο σύνολο του έργου, όπως τη δέχεται η ακαδημαϊκή ζωγραφική, αλλά μια επιφάνεια που δέχεται κάτω από την επίδραση του φωτός τον χρωματισμό των γύρω αντικειμένων. Στο έργο *Πλατάνια στο σούρουπο στη Λιβαδειά* [αρ. κατ. 2] ποικίλοι χρωματικοί τόνοι του πράσινου, τοποθετημένοι με ανάλαφρες πινελιές, αποτελούν μια προσεκτική καταγραφή της φύσης όλο ζωντάνια, που εκδηλώνεται μέσα από την αλήθεια των χρωμάτων, την ποικιλία του φωτός, την υποταγή στη διαρκή κίνηση και ρευστότητα. Η φωτογραφία που δείχνει τον Λαζαρή να ζωγραφίζει ένα παρόμοιο έργο [εικ. σελ. 2-3] επί τόπου μέσα στη φύση, είναι μια σαφής μαρτυρία της αντίληψης των υπαιθριστών ζωγράφων να αιχμαλωτίσουν, επί τόπου, τη συγκεκριμένη στιγμή και τους άπειρους χρωματικούς τόνους που συνεχώς αλλάζουν. Η απευθείας αυτή καταγραφή της φύσης είναι μια κατάκτηση των ζωγράφων για ελεύθερη και αυθόρμητη έκφραση, με έντονο το προσωπικό στοιχείο, καθώς εκφράζει την αλήθεια της πρώτης ματιάς, την οποία ο καλλιτέχνης συλλαμβάνει με όλες του τις δυνάμεις.

Μια διαφορετική αντίληψη στη θεώρηση της φύσης και την απόδοση του χώρου μαρτυρά μια σειρά έργων της ίδιας εποχής, *Μαγκουφάνα-Χαλάνδρι* [αρ. κατ. 15], το οποίο θα μπορούσε να χρονολογηθεί γύρω στο 1915, αφού αυτή τη χρονιά διαμένει στο Χαλάνδρι, *Παρνασσός*, 1927 [αρ. κατ. 16], *Πλαγιά Παρνασσού*, [αρ. κατ. 12], *Τοπίο*, [αρ. κατ. 13], *Από τον Άη-Γιάννη Αράχωβας*, [αρ. κατ. 10]. Αναγνωρίζοντας την κατασκευαστική αξία του χρώματος και της φόρμας και την ισορροπημένη μεταξύ τους σχέση, η σύνθεση κτίζεται με ρυθμικά τοποθετημένους χρωματικούς όγκους, σε ισοδύναμα πλαστικά επίπεδα, σε μια επιφάνεια

Livadeia [cat. no. 2], a multitude of shades of green, applied with lightness of touch, become a meticulous and vibrant recording of nature conveyed through the truth of colours, the diversity of light, giving in to constant movement and fluidity. A photo of Lazaris while painting a similar work [photo p. 2-3] from nature is testimony to the plein-air landscapists' quest to capture the moment and the infinite, ever-changing colour. This immediacy in the depiction of nature is a conquest of artists, a step towards liberated, spontaneous, strongly individual expression, as it captures the truth of the first glimpse, which the artist captures with all their might.

A different approach to the landscape and to the evocation of space is communicated by a series of works of the same period, *Mangoufana – Chalandri* [cat. no. 15] which can be dated around 1915, since the artist lived in Chalandri during that year, as well as *Parnassos*, 1927 [cat. no. 16], *Parnassos Mountain Slope* [cat. no. 12], *Landscape* [cat. no. 13], and *From Ai Yannis, Arachova* [cat. no. 10]. Recognising the modelling role of colour and form, and their balanced relationship, the composition is arranged in patterns of colour mass on equivalent plastic planes set out on a flat surface, since all parts have the same imaging value. In *Parnassos*, 1927 [cat. no. 16], the placement of the building roof parallel to the mountaintops, and the rectilinear monochromatic band at the bottom of the painting, also in *Mangoufana – Chalandri*

που δεν έχει βάθος, καθώς όλα τα μέρη έχουν την ίδια απεικονιστική αξία. Στο έργο *Παρνασσός*, 1927 [αρ. κατ. 16], η τοποθέτηση της σκεπής του οικήματος σε παράλληλη διάταξη με τις βουνοκορφές, καθώς και η παραλληλόγραμμη μονοχρωματική ζώνη στο κάτω μέρος του πίνακα, αλλά και στο έργο *Μαγκουφάνα-Χαλάνδρι* [αρ. κατ. 15], όπου ο διαχωρισμός σε ζώνες είναι σαφής και μόνο οι σχεδόν μονοχρωματικές επιφάνειες προσδιορίζουν τη διάταξη του χώρου, εντάσσονται στους προβληματισμούς ζωγράφων, ανάμεσά τους και ο Λαζαράς, επάνω στην αρχή της αποδοχής των δύο διαστάσεων του πίνακα αρνούμενοι την ψευδαίσθηση της τρίτης. Στον ίδιο προβληματισμό ανήκουν και τα έργα *Τοπίο*, [αρ. κατ. 13], *Πλαγιά Παρνασσού*, [αρ. κατ. 12], *Ελαιώνας Αμφίσσης* [αρ. κατ. 23], όπου το θέμα καταλαμβάνει όλη την επιφάνεια του πίνακα, αφήνοντας μόνο μια πολύ μικρή ζώνη ουρανού να φαίνεται στο πάνω μέρος. Με την προοπτική από κάτω προς τα πάνω και την απόδοση, σε αντίθεση με την ακαδημαϊκή προοπτική, των επιφανειών και των θεμάτων που βρίσκονται σε πρώτο πλάνο με σκούρα ασαφή χρώματα, φέρνει το θέμα πολύ κοντά στον θεατή, με τρόπο συνοπτικό και περιεκτικό που αποδεικνύουν την πρόθεση του ζωγράφου να φθάσει σε ένα διαρκές και πραγματικό αποτέλεσμα. Η αντίληψη αυτή καθίσταται περισσότερο εμφανής στα έργα *Από τον Άη Γιάννη Αράχωβας* [αρ. κατ. 10], και κυρίως στο έργο *Από το ξενοδοχείο Ελικών στη Λιβαδειά* [αρ. κατ. 11] όπου τα κτίσματα ωθούνται στο κάτω μέρος του πίνακα, αναδεικνύοντας ουσιαστικά την πλαγιά του βουνού το μέσο που θα τον οδηγήσει σε μια ζωγραφική που απομακρύνεται από την ανεκδοτολογική, «γραφική» απεικόνιση και την καθιστά μελέτη φωτός και χρώματος. Εστιάζοντας ο καλλιτέχνης το ενδιαφέρον του στην απόδοση του βράχου, κτί-

[cat. no. 15], in which there is a clear arrangement into distinct bands, only the almost monochromatic surfaces defining the spatial arrangement, all these form part of artists' explorations, including Lazaris's, on the principle of adopting two-dimensional painting and rejecting the illusion of the third dimension. The same concerns inform *Landscape* [cat. no. 13], *Parnassos Mountain Slope* [cat. no. 12], *Amfissa Olive Grove* [cat. no. 23], in which the subject occupies the entire surface of the painting, leaving only a very small band of sky visible at the top. With a bottom-to-top perspective and rendering the surfaces and subjects in the foreground with dark, undefined colours, unlike in academic perspective, the artist brings the subject close to the viewer, in a concise, comprehensive manner that proves his intention to achieve a true, lasting result. This approach becomes even more prominent in *From Ai Yannis, Arachova* [cat. no. 10] and especially in *From Elikon Hotel, Livadeia* [cat. no. 11], where the buildings are pushed to the bottom of the painting, showcasing the mountain slope, departing from anecdotal, 'picturesque' representation, and arriving at a study of light and colour. Focusing on rendering the rock, the artist models colour in almost monochromatic areas, only interrupted by a few bright white entities created by the sunlight as it falls on it.

In another series, this notion was to take on a more concrete form. In *Houses in*

Ελαιώνας Αμφίσσης
Ελαιογραφία σε κόντρα πλακέ, 18 x 24 εκ.

Amfissa Olive Grove
Oil on plywood, 18 x 24 cm

Από το ξενοδοχείο Ελικών στη Λιβαδειά
Ελαιογραφία σε χάρντμπορντ, 56,5 x 34,5 εκ.

From Elikon Hotel, Livadeia
Oil on hardboard, 56.5 x 34.5 cm

Δαφνί
Ελαιογραφία σε κόντρα πλακέ, 19 x 23,5 εκ.

Dafni
Oil on plywood, 19 x 23.5 cm

ζει το χρώμα σε μονοχρωματικές σχεδόν ενότητες που διακόπτουν μόνο κάποιες λαμπερές άσπρες χρωματικές οντότητες, τις οποίες δημιουργεί το φως του ήλιου που πέφτει σε αυτόν. Σε μία άλλη ενότητα έργων η αντίληψη αυτή θα πάρει πιο συγκεκριμένη μορφή. Στα έργα *Σπίτια στην Εύβοια* [αρ. κατ. 19], *Σπίτι στην Τήνο* [αρ. κατ. 18], *Δαφνί*, 1930 [αρ. κατ. 21] δεν ενδιαφέρεται για την απεικόνιση του θέματος μέσα από τη λεπτομερή καταγραφή του αλλά για την απομόνωση ενός συγκεκριμένου μοτίβου και την απόδοση της εικόνας του, όπως αυτή διαφοροποιείται κάτω από την επίδραση του φωτός. Κατά την προσφιλή του πρακτική ένα μέρος του κτίσματος, η είσοδος ενός σπιτιού, μια χαρακτηριστική όψη, -όπως αυτή της Μονής Δαφνίου- ένας μαντρότοικος, καλύπτει όλη την επιφάνεια του πίνακα, σε μια προσπάθεια να αναδειχθεί μέσα από την φωτεινότητα των χρωμάτων και την απλούστευση των σχημάτων, η αντίληψη με την οποία οργανώνει τη σύνθεση. Πλατιές φωτεινές πινελιές, χρωματιστές ανταύγειες από το πράσινο των δέντρων, το γαλάζιο του ουρανού, το καφέ του εδάφους ενσωματώνονται στις μονοχρωματικές σχεδόν επιφάνειες των κτισμάτων, αποδεικνύοντας ότι ο Λαζαράς είχε ενστερνισθεί στη ζωγραφική του αρχές των προοδευτικών καλλιτεχνών της εποχής του, σύμφωνα με τις οποίες η σκιά γίνεται χρωματιστή, λαμπερή από το φως που κατακλύζει τον γύρω χώρο. Η ενότητα των έργων, όμως, που έχει ως θέμα τη γενέτειρά του Λιβαδειά με τα ποτάμια της, καθώς και τα ποταμάκια της Αθήνας είναι αυτή που καταδεικνύει κατά κύριο λόγο τις αισθητικές αντιλήψεις του Λαζαρά. Στα έργα αυτά ο ιμπρεσιονιστικός υπαιθρισμός συναντά έναν ιδιότυπο εξηρησιονισμό, αφού η απόδοση του θέματος δεν είναι άσχετη από τον ψυχικό του δεσμό με τον χώρο που απεικονίζει. Η συγκίνηση που του προσφέρει ο γενέθλιος τόπος τον

Euboia [cat. no. 19], *House on Tinos* [cat. no. 18], *Dafni*, 1930 [cat. no. 21], rather than seeking to depict his subjects in detail, he isolates a specific theme to capture the way it changes under the influence of light. In his favourite practice, a part of a building, a house entrance, a characteristic view, such as the Dafni Monastery, a fence wall, cover the entire surface of the painting in an attempt to highlight the overarching compositional concept through luminosity of colour and simplicity of shape. Sweeping, brilliant brush strokes, reflections of the green colour from the trees, the blue of the sky, the brown of the ground, are all incorporated into the almost monochromatic surfaces of the buildings, showing how Lazaris had embraced the principles of the innovative artists of his time, according to which the shade is colourful, gleaming with the light that floods the surrounding space.

Yet, it is his series of works inspired by his native Livadeia and its rivers, as well as by the rivers of Athens, that most clearly conveys Lazaris's aesthetic notions. In these works, an impressionist, plein-air approach is fused with a distinctive expressionism, since the rendering of the subject is not unrelated to its mental relationship with the depicted setting. The emotion with which his native region filled him resulted in a series of paintings that are full of colour, vibrancy, and intensity. It is not so much the actual physical nature of the object that is depicted as the mental qualities that

οδηγεί σε μια ζωγραφική γεμάτη χρωματικό παλμό και ένταση. Δεν είναι τόσο η πραγματική υλική υπόσταση του αντικειμένου που απεικονίζεται όσο η ψυχική χροιά που αποκτά αυτό μέσα από το φιλτράρισμα της συναισθηματικής του φόρτισης. «...ο Λαζαράς απεικονίζοντας ένα τοπίο απεικονίζει τον εαυτό του μέσα στο τοπίο και το τοπίο μέσα στον εαυτό του...» γράφει ο Στέλιος Λυδάκης με την ευκαιρία της αναδρομικής έκθεσης του ζωγράφου στην Εθνική Πινακοθήκη το 1974.²⁷ Στις αυτοβιογραφικές σημειώσεις του σε πολλά σημεία τονίζει την επιλογή του να ζωγραφίζει τη γενέτειρά του με τα πολλά νερά. «...Επεδόθην κατά το πλείστον σε τοπία και ιδίως νερά ... πολλά έργα είναι εμπνευσμένα από την Πατρίδα .... παρουσίασα σε πολύν κόσμο την ομορφιά της Λιβαδειάς με τα νερά της Έρκυνας» και σε άλλο σημείο «... διεκρίθην στο τοπίο και ιδίως στα νερά. Τα ποτάμια της Λιβαδειάς και τα ποταμάκια της Αθήνας μου έδωσαν τα περισσότερα έργα μου ...»²⁸

Οι πανοραμικές απόψεις της Λιβαδειάς στα έργα *Χιόνια στη Λιβαδειά*, του 1933 [αρ. κατ. 24] *Έρκυνα* [αρ. κατ. 25], *Γέφυρα Λιβαδειάς* [αρ. κατ. 28] επιβεβαιώνουν την απομάκρυνσή του από τη νατουραλιστική στατική απεικόνιση του τοπίου. Απελευθερωμένος από το σταθερό περίγραμμα, και ταυτίζοντας χρώμα και φόρμα απεικονίζει στο έργο *Χιόνια στη Λιβαδειά* τα σπίτια της Λιβαδειάς με ποικίλες αντανάκλασεις του φωτός, ίσως της αυγής ή του δειλινού, που ρέουν πάνω στο χιόνι, δίνοντας τις ίδιες χρωματικές τονικότητες. Έτσι το χιονισμένο τοπίο δεν είναι πια λευκό, αλλά γεμάτο πορτοκαλί, πράσινες, καφέ, ανταύγειες σε μια ενόπτητα χρωματική, γεμάτη παλμό και σφρίγος, που ενοποιεί τον χώρο με την ισοδύναμη επεξεργασία σε όλη την επιφάνεια του πίνακα. Την ίδια αντίληψη συναντάμε

it acquires while being filtered through his emotional response to it. '...Portraying a landscape, Lazaris portrayed himself within the landscape, and the landscape within himself...' wrote Stelios Lydakis in a review of the retrospective exhibition for Lazaris at the National Gallery in 1974.²⁷ In his autobiographical notes, he often emphasised his predilection for painting his hometown, where water abounds. '...I mostly produced landscapes, especially water... several works were inspired by my native region... I introduced many people to the beauties of Livadeia and the waters of Erkyna...' And elsewhere: '...I distinguished myself in landscape painting, especially water. The rivers of Livadeia and the streams of Athens gave me most of my works...'²⁸

The panoramic views of Livadeia in *Snow at Livadeia*, 1933 [cat. no. 24], *Erkyna* [cat. no. 25], *Bridge at Livadeia* [cat. no. 28] confirm his departure from a static, naturalistic style of landscape painting. Liberated from a fixed outline, and identifying colour with form, in *Snow at Livadeia* he depicted houses through multiple reflections of light, at dawn or dusk, on the snow, in a similar colour palette. The snow-covered landscape, consequently, is no longer white; rather, it is full of orange, green, and brown reflections, in a vibrant, energetic palette that unifies space with an even-handed treatment across the entire painting surface. The same approach

Έρκυνα
Ελαιογραφία σε κοντραπλακέ, 64 x 52 εκ.

Erkyna
Oil painting on plywood, 64 x 52 cm

27. Λυδάκης, Στέλιος, «Προσωπικότητες της νεοελληνικής ζωγραφικής. Θ. Λαζαράς. Αναδρομική έκθεση έργων στην Εθνική Πινακοθήκη», εφ. *Ελεύθερος Κόσμος*, 28 Μαΐου 1974

28. Βογιατζής 2000, σελ. 516

27. Λυδάκης, Στέλιος, 'Προσωπικότητες της Νεοελληνικής Ζωγραφικής. Θ. Λαζαράς. Αναδρομική Έκθεση Έργων στην Εθνική Πινακοθήκη', *Ελεύθερος Κόσμος*, 28 May 1974

28. Voyatzis 2000, p. 516

Γέφυρα Λιβαδειάς
Ελαιογραφία σε κόντρα πλακέ, 19,5 x 24 εκ.

Bridge at Livadeia
Oil on plywood, 19.5 x 24 cm

29. Έλληνας Κ., «Θ. Λαζαράς, ο ζωγράφος της Λιβαδειάς», *Ο Αιώνας μας*, τεύχ. 7, Σεπτέμβριος 1947, σελ. 209
30. Λυδάκης, Στέλιος, «Προσωπικότητες της νεοελληνικής ζωγραφικής. Θ. Λαζαράς. Αναδρομική έκθεσι έργων στην Εθνική Πινακοθήκη», εφ. *Ελεύθερος Κόσμος*, 28 Μαΐου 1974
29. Έλληνας, Κ., 'Θ. Λαζαράς, ο Ζωγράφος της Λιβαδειάς', *Ο Αιώνας μας*, no. 7, September 1947, p. 209
30. Λυδάκης, Στέλιος, 'Προσωπικότητες της Νεοελληνικής Ζωγραφικής. Θ. Λαζαράς. Αναδρομική Έκθεσι Έργων στην Εθνική Πινακοθήκη', *Ελεύθερος Κόσμος*, 28 May 1974

και στο έργο *Έρκυνα*, όπου τα νερά αποδίδονται χρωματιστά καθώς μέσα σ' αυτά αντανακλώνται με πλατιές ελεύθερες πινελιές όλα τα χρώματα από τα σπίτια που βρίσκονται στις όχθες του ποταμού, καθώς τα λούζει ο ήλιος

Μια διαφορετική εικόνα της Λιβαδειάς μας δίνει το έργο *Γέφυρα Λιβαδειάς* [αρ. κατ. 28]. Η καμάρα του γεφυριού είναι το κύριο θέμα που δεσπόζει στον πίνακα, ενώ στο βάθος χάνονται μέσα στην αχλύ της υγρασίας του ποταμού τα σπίτια στην όχθη. Τα ρευστά περιγράμματα και η σχεδόν μονοχρωματική απόδοση τόσο στους τόνους της χώρας και του απαλού κίτρινου στην επάνω ζώνη με τα κτίσματα, όσο και στο κάτω επίπεδο της γέφυρας και των νερών που λούζονται στις αντανακλάσεις του πράσινου από τη γύρω βλάστηση, αποτελούν μια ποιητική, λυρική ερμηνεία της φύσης που μαρτυρά την ευαισθησία του καλλιτέχνη καθώς απεικονίζει αγαπημένες γωνιές της γενέτειράς του.

Μια σειρά έργων, από τη Λιβαδειά επίσης, *Βράχος στο σταροπάζαρο* [αρ. κατ. 30] *Καταρράκτης στη Λιβαδειά* [αρ. κατ. 33] *Νερά* [αρ. κατ. 35], *Νεροτριβή στη Λιβαδειά* [αρ. κατ. 34], *Από την Κρύα κατεβασιά στη Λιβαδειά* [αρ. κατ. 32] θεωρώ ότι αναδεικνύουν με τον πλέον χαρακτηριστικό τρόπο τις εκφραστικές δυνατότητες του ζωγράφου, καθώς αξιοποιεί στο έπακρο τις προϋποθέσεις της εποχής του, αλλά και τις προσωπικές –εδώ πρέπει να αναφερθεί ότι ο Λαζαράς δεν είχε τη δυνατότητα να μεταβεί για σπουδές στο εξωτερικό²⁹– σε μια ιδιότυπη σύζευξη ιμπρεσιονιστικών και εξπρεσιονιστικών στοιχείων που προσέδωσαν και τον προσωπικό χαρακτήρα στο έργο του.³⁰ Στα έργα αυτά το θέμα δεν αντιμετωπίζεται απλώς ως παράσταση ενός οπτικού προτύπου, αλλά και ως εκδοχή χώρου για

can also be found in *Erkyna*, where water is rendered in colour, since a wealth of colour from the houses on the river banks is reflected on it in broad, free strokes imbued in sunlight.

Bridge at Livadeia [cat. no. 28] is a different view of Livadeia. The arch of the bridge is the main focus here; the houses on the bank in the background are lost in the haze. The fluid outlines and almost monochromatic rendering in both the ochre and pale-yellow palette in the top section with the buildings, and the lower section with the bridge and water, bathed in the reflections of green from the surrounding vegetation, constitute a poetic, lyrical interpretation of nature that testifies to the artist's sensibility as he depicts beloved corners of his native region.

A series of works, also from Livadeia –*Rock at Staropazaro* [cat. no. 30], *Waterfall at Livadeia* [cat. no. 33], *Water* [cat. no. 35], *Carpet Washing at Livadeia* [cat. no. 34], *From Krya Katevassia at Livadeia* [cat. no. 32]– show in the best light the artist's powers of expression, as he makes full use of contemporary and personal conditions –it should be noted that Lazaris never had the opportunity to study abroad²⁹ in a highly personal fusion of impressionistic and at the same time expressionistic qualities that make his work unmistakable.³⁰ In these works, the subject is not regarded merely as a representation of an original image, but moreover as a version of space whose understanding requires the

την κατανόηση του οποίου απαιτείται η ενεργοποίηση του θεατή, εφόσον η φυσιοκρατική-νατουραλιστική απεικόνιση υποχωρεί στην υποκειμενική εμπειρία. Αντινατουραλιστική χρωματική απόδοση, άνετες πλατιές πινελιές, διαμόρφωση του χώρου κατά επίπεδα στα έργα *Βράχος στο σταροπάζαρο* [αρ. κατ. 30] και *Από την Κρύα κατεβασιά στη Λιβαδειά* [αρ. κατ. 32], οδηγούν σε μια ζωγραφική απλουστευτική στην οποία κυριαρχεί η παράθεση έντονων χρωματικών τόνων σε επιφάνειες στις οποίες αντανακλούν αντιφυσιοκρατικοί χρωματισμοί. Στα έργα *Καταρράκτης στη Λιβαδειά* [αρ. κατ. 33] και *Νεροτριβή στη Λιβαδειά* [αρ. κατ. 34], παρατηρείται μία διαφορετική αντίληψη στη σύνθεση στην οποία κυριαρχεί η διαγώνιος που δομείται από την δοκό στην νεροτριβή και τα αφρισμένα νερά στον καταρράκτη. Και σ' αυτά τα έργα η πινελιά είναι ατημέλητη, σε άλλα σημεία του πίνακα πλατιά, σε άλλα κοφτή και νευρώδης, σε ένα εντυπωσιακό παιχνίδι συμπληρωματικών χρωμάτων, ψυχρών και θερμών τόνων. Και σ' αυτά τα έργα η ασάφεια των περιγραμμάτων προσδίδει μια ηθελημένη απροσδιοριστία η οποία είναι περισσότερο εμφανής στο έργο *Νερά* [αρ. κατ. 35]. Με γρήγορες ρευστές πινελιές, οργανωμένες σε επιφάνειες που εισχωρούν η μία μέσα στην άλλη, ο Λαζαράκης απομονώνει, χωρίς καμία περιγραφική διάθεση, ένα μέρος του θέματος, χωρίς να ενδιαφέρεται για το φυσικό πρότυπο, παρά μόνο για την εντύπωση που ο ίδιος σχηματίζει. Τα νερά, καθώς κινούνται, αιχμαλωτίζουν το φως του ήλιου σε σχηματισμούς, όπου χρώμα και φόρμα συγχέονται, καθιστώντας τη σύνθεση αφαιρετική.

Με τον ίδιο τρόπο η ματιά του αγκαλιάζει και τα τοπία της Αττικής τα οποία αποδίδει μέσα από τον πλούτο της ζωγραφικής του εμπειρίας, τόσο χρωματικά όσο και συνθετικά. Άλλοτε,

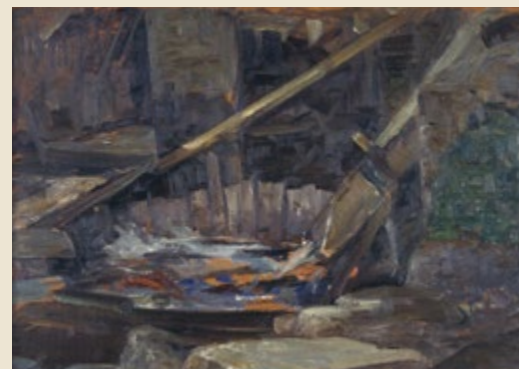
viewer's engagement, since the naturalistic depiction subsides in favour of the subjective experience. The anti-naturalistic treatment of colour and casual, sweeping brushwork, as well as the planar arrangement of space in *Rock at Staropazaro* [cat. no. 30] and *From Krya Katevassia at Livadeia* [cat. no. 32], result in a reductive painting dominated by the juxtaposition of bold colours on surfaces on which anti-naturalistic colours are reflected. In *Waterfall at Livadeia* [cat. no. 33] and *Carpet Washing at Livadeia* [cat. no. 34], a different approach to composition is employed, dominated by the diagonal arrangement of the watermill rod and the foaming waters of the waterfall. In these works, too, the brushwork is casual, broad in parts, short and sharp elsewhere, in a captivating interplay of complementary colours as well as cool and warm hues. Also in these works, the blurred contours strike a deliberately indeterminate effect, more evident in *Water* [cat. no. 35]. With fast, fluid brushstrokes organised in interlocking planes, Lazaris isolates a part of the subject without any descriptive intention, showing no interest in the real-world model, but only in his impression of it. The flowing waters capture the sunlight in formations where colour and form fuse, resulting in a reductive composition.

His gaze also embraces the landscapes of Attica in the same way, capturing them through the richness of his painting experience, in terms of both colour palette and composition. Sometimes, as in *Study for Green River*, 1935 [cat. no. 36], *River* [cat. no.

Νερά
Ελαιογραφία σε κόντρα πλακέ, 24 x 24 εκ.

Water
Oil on plywood, 24 x 24 cm

Νεροτριβή στη Λιβαδειά
Ελαιογραφία σε χάρντμπορντ, 34,5 x 49,5 εκ.

Carpet Washing at Livadeia
Oil on hardboard, 34.5 x 49.5 cm

Πλάκα, [1930]
Ελαιογραφία σε κόντρα πλακέ, 19,5 x 24 εκ.

Plaka [1930]
Oil on plywood, 19.5 x 24 cm

όπως συμβαίνει στα έργα *Σπουδή για το πράσινο ποτάμι* του 1935 [αρ. κατ. 36], *Ποτάμι* [αρ. κατ. 38], *Ποταμάκι στα Πατήσια* [αρ. κατ. 37] αποφεύγει τις έντονες χρωματικές διαφοροποιήσεις υιοθετώντας μια σχεδόν μονοχρωματική κλίμακα, συγχέει τα περιγράμματα, καθώς στόχος του είναι να αποδώσει την υγρή νοτισμένη από τα νερά ατμόσφαιρα, προσδίδοντας ένα λυρικό χαρακτήρα και άλλοτε όπως στα έργα *Από την Φρεαττύδα* [αρ. κατ. 39] ή *Σπηλιά Βουλιαγμένης* [αρ. κατ. 40] η παράθεση φωτεινών και σκοτεινών επιφανειών, ψυχρών και θερμών χρωμάτων, συνθέτουν επιφάνειες στις οποίες και εδώ το φως παίζει τον πρωταρχικό ρόλο, καθώς αντανακλώνται με την ίδια χρωματολογία στα νερά.

Τον ίδιο τρόπο επεξεργασίας του θέματος χρησιμοποιεί ο Λαζαράς και όταν απεικονίζει γωνιές της Πλάκας που απ' ό,τι φαίνεται επισκέπτεται συχνά. Εδώ δεν είναι οι απόψεις που ενδιαφέρουν τον ζωγράφο παρά μόνο η απόδοση ενός ορισμένου μοτίβου που απομονώνεται και μελετάται. Στο έργο *Πλάκα* του 1930 [αρ. κατ. 41] με χειρονομιακή σχεδόν επίθεση του χρώματος κτίζει σε ενόπτες τον χώρο, χωρίς να ενδιαφέρεται για το φυσικό πρότυπο, παρά μόνο για την εντύπωση που ο ίδιος σχηματίζει καθώς το φως του ήλιου χρωματίζει τις επιφάνειες με αντιφυσιοκρατικούς τόνους. Το καφέ του σκιερού μέρους του τοίχου με τα ιριδίζοντα μωβ αντανακλάται στις πλάκες του δρόμου βάφοντας και αυτές μωβ, ενώ το βάθος που λούζεται στο φως του ήλιου απεικονίζεται πιο συμβατικά, φωτεινό σε ανοικτούς τόνους του κίτρινου και της ώχρας.

«Νερά πράγματι ζωγραφίζω σ' όλη μου τη σταδιοδρομία, θάλασσες όμως πολύ λίγες»

38], *Stream at Patissia* [cat. no. 37], he eschews dramatic colour contrasts, adopting an almost monochromatic scale, blurring the contours in his quest to render the humid, hazy atmosphere, and lyrical mood. Sometimes, for instance in *From Freattys* [cat. no. 39] or *Vouliagmeni Cave* [cat. no. 40], the juxtaposition of light and dark areas, as well as cool and warm hues, evokes surfaces where it is light that plays the leading role, as a multitude of colour is reflected back on the water.

Lazaris also uses the treatment of his subject in his views of Plaka, a part of Athens that it seems he frequently visited. Here, it is not the views that interest the artist, but rather the imaging of a certain pattern studied in isolation. In *Plaka*, 1930 [cat. no. 41], he models space in units with an almost gestural application of paint, disregarding the real-world subject and only focusing on the impression he forms as the sunlight paints the surfaces in non-naturalistic shades. The colour brown of the shaded part of the wall, with the iridescent purple, is reflected on the pavement, making that purple, too; the background, bathed in sunlight, is rendered in a more conventional manner, highlighted in light shades of yellow and ochre.

'It's true that I've painted water throughout my career; yet, the sea very rarely,' he acknowledged in his autobiographical notes.³¹ Indeed, there are very few seascapes in the Municipality of Livadeia Collection. In *River and Sea on Skyros* [cat. no. 51] and

σημειώνει ο ίδιος στις αυτοβιογραφικές σημειώσεις.³¹ Και πράγματι στη συλλογή του Δήμου Λιβαδειάς πολύ λίγα είναι τα έργα με θαλασσινό θέμα. Στα έργα *Ποτάμι και θάλασσα στη Σκύρο* [αρ. κατ. 51] και *Βάρκα* [αρ. κατ. 47] ακολουθεί την ασαφή επεξεργασία του θέματος που χαρίζει στα έργα μια λυρική, ποιητική διάσταση με τις ευαίσθητες τονικές διαβαθμίσεις του χρώματος. Στο έργο *Βάρκα* [αρ. κατ. 46] διακρίνουμε επιδράσεις του θαλασσογράφου Βασίλειου Χατζή, ο οποίος, όπως ήδη αναφέραμε, ενθάρρυνε τον Λαζαρή στα πρώτα βήματα της καλλιτεχνικής του πορείας. Ο Βασίλειος Χατζής, από τους τελευταίους εκπροσώπους της Σχολής του Μονάχου, τα τελευταία χρόνια της ζωής του –πέθανε το 1915– ακολουθεί έναν ήπιο υπαιθριστικό εξπρεσιονισμό. Σ' αυτό το έργο όμως ο Λαζαρή επηρεάζεται από τις πιο παραδοσιακές αρχές του Χατζή. Το χρώμα είναι νατουραλιστικό, μεγάλη πλατιά κίτρινη επιφάνεια η άμμος, χωρίς χρωματικές διακυμάνσεις, μπλε θάλασσα με πινελιές στο ίδιο χρώμα για την υποδήλωση των κυμάτων και προπαντός η χαρακτηριστική για τη Σχολή του Μονάχου του τέλους του 19ου αιώνα κόντρα στο φως ζωγραφική στην απόδοση της βάρκας, κατά την οποία η επιφάνεια που δεν φωτίζεται απεικονίζεται σκούρα, σχεδόν μαύρη. Το καθιστό κορίτσι αποτελεί την ανεκδοτολογική, γραφική νότα της σύνθεσης.

Παρατηρώντας και μελετώντας τα έργα της συλλογής του Δήμου Λιβαδειάς, αντιλαμβάνεται κανείς με πληρότητα τις αναζητήσεις του Λαζαρή στην τοπιογραφία. Είναι σημαντικό να επιστημονούμε ότι κατά τη διάρκεια της μακράς του πορείας, ο καλλιτέχνης επανέρχεται συχνά στα ίδια θέματα, τα οποία επεξεργάζεται με τον ίδιο περίπου τρόπο.

Boat [cat. no. 47], he adopts a sketchy treatment of the subject, which imbues these works with a lyrical, poetic quality and delicate tonal gradation. In *Boat* [cat. no. 46], there is a trace of influence by the seascape painter Vassileios Hatzis, who, as we already know, encouraged Lazaris in his first steps as an artist. One of the last exponents of the Munich School, in the last years of his life –he died in 1915– Vasseilios Hatzis pursued a temperate, plein-air expressionism. In this work, however, Lazaris was influenced by Hatzis's more traditional qualities. Colour is naturalistic, the sand is a large, wide yellow surface of undifferentiated colour; the sea is blue, with shades of the same colour to suggest the waves; there is also the, characteristic for 19th-century Munich School, contre-jour depiction of the boat, in which the surface that is not illuminated is depicted dark, almost black. The seated girl is an anecdotal, picturesque element in the composition.

By observing and studying the artworks in the Municipality of Livadeia Collection, one is able to fully grasp Lazaris's pursuits in landscape painting. Notably, during his long career, the artist often revisited certain subjects, treating them in a similar process: '...He would paint small-scale works on the spot –20×32, 26×32 cm– which then he enlarged in the comfort of his studio, or produced variations from a different point of view as it had been imprinted in his mind...'³² These recurring variations, not only in

Βάρκα
Ελαιογραφία σε χάρντμπορντ, 24,5 x 35 εκ.

Boat
Oil on hardboard, 24.5 x 35 cm

31. Βογιατζής 2000, σελ. 511

31. Voyatzis 2000, p. 511

«...επί τόπου ζωγράφιζε έργα μικρών διαστάσεων, 20x32, 26x32 και μετά στο ατελιέ του τα μεγάλωνε ή έκανε διάφορες παραλλαγές, προσθέτοντας από άλλη θέση, όπως είχε αποτυπωθεί στο μυαλό του...» καταθέτει συγγενικό του πρόσωπο.³² Αυτές οι παραλλαγές, όχι μόνο του θέματος, αλλά και της τεχνοτροπικής επεξεργασίας που επανέρχονται κατά χρονικά διαστήματα, μπορεί να μην επιτρέπουν την καταγραφή μιας εξελικτικής πορείας, μαρτυρούν ωστόσο την καρποφόρα συνδιαλλαγή ανάμεσα στο τοπίο και την υλική του υπόσταση με την ψυχική του ιδιοσυγκρασία και το συναισθηματικό δέσιμο μαζί του.

ΑΝΘΡΩΠΙΝΗ ΜΟΡΦΗ. ΟΙΚΕΙΟΣ ΧΩΡΟΣ

Παρά το ζωνρό ενδιαφέρον του Λαζαρή για το τοπίο, η ανθρώπινη μορφή, αυτή καθεαυτή, δεν έπαυσε ποτέ να τον απασχολεί. Οι προσωπογραφίες ανθρώπων του περιγύρου του, θα τον απασχολήσουν ιδιαίτερα, εφόσον η απεικόνιση της μορφής τους δεν είναι απλά μια πιστή αναπαράσταση του μοντέλου, αλλά μια προσπάθεια απόδοσης των συγκεκριμένων χαρακτηριστικών που συγκροτούν την προσωπικότητά τους και της αλήθειας που εκφράζουν. Στο *Πορτρέτο του Παπαζονή* [αρ. κατ. 52] το πρόσωπο του γέροντα προβάλλει σκεπτικό και σοβαρό, στην ίδια σχεδόν χρωματική τονικότητα με τα ενδύματα και το σκούρο φόντο. Μόνο το σκαμμένο πρόσωπό του φωτίζεται, καθώς αποδίδεται μέσα από θερμές χρωματικές τονικότητες που εξαίρουν τη μορφή του που επιβάλλεται με την παρουσία της στον χώρο. Με διαφορετική προσέγγιση ο Λαζαρή αντιμετωπίζει

32. Βογιατζής 2000, σελ. 519

32. Voyatzis 2000, p. 519

subject but also in stylistic treatment, may not enable us to trace the artist's evolutionary development; they nevertheless bear witness to the fruitful exchange between the landscape as a physical entity and the artist's intimate emotional bond with it.

THE HUMAN FIGURE. INTIMATE SPACE

Despite Lazaris's ardent interest in landscape painting, the human figure, as such, never ceased to inspire him as an artist. Portraits of persons of his environment were special to him; in depicting their figures he did not seek merely the sitters' accurate representation, but an attempt to capture the specific attributes that made up their personality and the truth they conveyed. In his portrait of *Papazonis* [cat. no. 52], the elderly man's face is pensive and solemn, almost in the same palette as the garments and dark background. Only his wrinkled face is illuminated, rendered in warm hues that vividly evoke his imposing figure. In *Father Joseph* [cat. no. 53], Lazaris employs a different approach to the portrait. Here, as in many of his landscapes, the figure is suggested by broad, sketchy brushwork that strikes an effect of deliberate ambiguity as cool and warm shades of complementary colours fuse on the garments, the face, and the beard. This evokes an image of a hieratic, spiritual, somewhat distant figure.

τη μορφή στην προσωπογραφία *Πατήρ Ιωσήφ* [αρ. κατ. 53]. Εδώ, όπως και σε πολλά τοπία, η μορφή αποδίδεται με πλατιές ατημέλπτες πινελιές που προσδίδουν μια ηθελημένη ασάφεια καθώς ψυχροί και θερμοί τόνοι συμπληρωματικών χρωμάτων συγχέονται στα ενδύματα, στο πρόσωπο, στη γενειάδα. Με τον τρόπο αυτό επιβάλλεται η εικόνα μιας ιερατικής, πνευματικής μορφής, λίγο απόμακρης. Φαίνεται ότι στόχος του καλλιτέχνη είναι να αποδώσει την ουσία της προσωπικότητας ενός γέροντα και όχι λεπτομερώς συγκεκριμένα φυσιολογικά χαρακτηριστικά. Αντίθετα στο έργο *Πορτρέτο Στράγκα* [αρ. κατ. 54] ο καλλιτέχνης προσπαθεί να συλλάβει με πληρότητα τόσο τη φυσιολογία του όσο και τον ιδιαίτερο χαρακτήρα του. Ο άνδρας απεικονίζεται καθιστός, σε μια πολυθρόνα, που μόλις διαγράφεται στο κάτω μέρος του πίνακα, να κοιτάζει με αυτοπεποίθηση τον θεατή. Με μια ήρεμη αντιμετώπιση των τεχνικών του μέσων που εστιάζεται στη χρήση συμπληρωματικών χρωμάτων στην απόδοση των ενδυμάτων και του προσώπου, η μορφή του περιβάλλεται από ένα γεμάτο φωτεινές χρωματιστές πινελιές φόντο, που πάλλεται από το φως –με τον τρόπο που γνωρίζει πολύ καλά ο καλλιτέχνης από τη χρήση του στον εξωτερικό χώρο– προσδίδοντας στη μορφή ενέργεια και δύναμη.

Οι προσωπογραφίες των γυναικείων προσώπων, της γυναίκας του ίσως, και της αδελφής του Φωτεινής, αποτελούν μια διαφορετική ενότητα, αφού η απόδοση οικείων προσώπων αποκτά έναν προσωπικό χαρακτήρα. Η συγκρατημένη, χωρίς εξάρσεις και συγκρούσεις χρωματική κλίμακα στα έργα *Πορτρέτα* [αρ. κατ. 56, 57], φωτισμένη τόσο όσο χρειάζεται για να τονίσει, μέσα από την πλαστικότητα του προσώπου, το διεισδυτικό βλέμμα της γυ-

The artist seems to have sought to capture the essence of the elderly sitter's personality, rather than detail specific facial features. Instead, in his portrait of *Stragas* [cat. no. 54], the artist sought to capture in full both his physiognomy and his individuality. The man is portrayed seated in a sketchy armchair at the bottom of the painting, confidently looking towards the viewer. In a restrained use of the artist's tools, focusing on the use of complementary colours in the evocation of clothing and the face, the figure is enveloped in a background of luminous, colourful brushstrokes vibrating with light –in the way that the artist knows very well from his plein-air experience– imbuing the figure with energy and power.

Women's portraits, possibly including his wife and his sister, Fotini, constitute a distinct series, since the portrayal of familiar persons has an intimate character. The restrained, even-handed palette in *Portraits* [cat. nos 56, 57], illuminated just enough to highlight the woman's penetrating gaze through the plasticity of the face, makes for psychological studies that come across even more through the impressive economy of colour in the treatment of the garments to capture a transparency that suggests the body underneath. In *Foteini in a Red Dress* [cat. no. 59], a portrait of his sister, Foteini, the female figure is rendered in full length through a wealth of complementary shades that envelop the vivid red of the dress. Seated

Πορτρέτο Στράγκα
Ελαιογραφία σε καμβά, 76 x 63 εκ.

Stragas
Oil on canvas, 76 x 63 cm

Η Φωτεινή με το κόκκινο φόρεμα
Ελαιογραφία σε κόντρα πλακέ, 53 x 28 εκ.

Foteini in a Red Dress
Oil on plywood, 53 x 28 cm

ναίκας, αποτελεί μια ψυχογραφική μελέτη, η οποία γίνεται περισσότερο κατανοητή μέσα από την εντυπωσιακή οικονομία χρώματος στην επεξεργασία των ενδυμάτων, προκειμένου να αποδώσει τη διαφάνειά τους που επιτρέπει να διαγράφεται το γυμνό σώμα. Στις προσωπογραφίες [αρ. κατ. 59, 58] στις οποίες απεικονίζεται η αδελφή του Φωτεινή, στην πρώτη η γυναικεία μορφή αποδίδεται ολόσωμη, μέσα από έναν πλούτο από τονικότητες συμπληρωματικών χρωμάτων που περιβάλλουν το ζωηρό κόκκινο του φορέματός της. Καθισμένη στον καναπέ, σε μια χαλαρή και λίγο αφημένη στάση, το στοχαστικό βλέμμα, τα μοιρολατρικά δεμένα χέρια της αναδεικνύουν τη διεισδυτική ματιά του καλλιτέχνη στην απόδοση του αγαπημένου του προσώπου. Το ίδιο στοχαστικό βλέμμα συναντάμε και στην επόμενη προσωπογραφία [αρ. κατ. 58], καθώς η Φωτεινή απεικονίζεται να ξεφυλλίζει ένα βιβλίο. Σε αυτό το έργο όμως, δίνοντας περισσότερη σημασία στην ανάδειξη των ζωγραφικών δεξιοτήτων του, μέσα από τη χρήση των συμπληρωματικών χρωμάτων και την ασαφή επεξεργασία, η μορφή κερδίζει σε αυθορμητισμό και αλήθεια.

Τον τρόπο αυτό εργασίας συναντάμε και στις λίγες ηθογραφικές σκηνές που υπάρχουν στη συλλογή του Δήμου Λιβαδειάς, καθώς και στις ανθογραφίες του. Στα έργα *Οι δύο φίλες* [αρ. κατ. 60, α' όψη], *Γυναίκα που εργάζεται* [αρ. κατ. 60, β' όψη], *Ανάγνωση* [αρ. κατ. 61], *Μετσοβίτισα* [αρ. κατ. 62], παρόλο που αποτελούν σκηνές της καθημερινότητας με το ενδιαφέρον να εστιάζεται στην ανθρώπινη παρουσία και δραστηριότητα, όπως άλλωστε διδάχθηκε από τους δασκάλους του κυρίως τον Ιακωβίδη, απομακρύνεται από την ακαδημαϊκή, τυπική ζωγραφική. Στις συνθέσεις αυτές, υπογραμμίζει τις κύριες συντεταγμένες

on a couch, in a relaxed, somewhat loose pose, her pensive gaze and pose, as if resigned to fate, underpin the artist's penetrating look at a beloved person. The same pensive gaze is also found in the next portrait [cat. no. 59, 58], in which Foteini is portrayed flipping through a book. The artist here focuses on the skilful execution, assigning more importance to the use of complementary colours in a sketchy portrait – and yet, the figure gains in spontaneity and truth.

This approach is also evident in the few genre paintings in the Municipality of Livadeia Collection, as well as in the floral still-life paintings. In *Girlfriends* [cat. no. 60, side I], *Woman at Work* [cat. no. 60, side II], *Reading* [cat. no. 61], *Metsovo Woman* [cat. no. 62], although he evokes scenes of everyday life focusing on human presence and activity the way he was taught by his teachers –mainly Iakovidis– Lazaris departs from formal academic painting. In these compositions, he emphasises the main coordinates of the figure by a meticulously even treatment of volumes, colours, shades, tensions. With his sharp, casual, often unexpected brushwork, which results in a reductive treatment of the subject, he manages to go beyond academic perfection, as the freedoms he attempts result in a sense of the unfinished. By rejecting detail, even in the faces, enhancing colour through contrasting shades even-handedly placed across the painted surface, the artist arrives

της φόρμας εξισώνοντας συστηματικά όγκους, χρώματα, τόνους, εντάσεις. Με απότομες, άνετες και πολλές φορές απροσδόκπτες πινελιές που οδηγούν σε μια απλοποίηση του θέματος, επιτυγχάνει την υπέρβαση της ακαδημαϊκής τελειότητας, καθώς οι ελευθερίες που αποτολμά δίνουν την εντύπωση του ατελείωτου. Με την άρνηση απεικόνισης συγκεκριμένων λεπτομερειών ακόμη και στα πρόσωπα, την εντατικοποίηση του χρώματος μέσα από αντιθετικούς τόνους, ισότιμα τοποθετημένους σε όλη την επιφάνεια, οδηγείται στην ουσία της ανθρώπινης ύπαρξης και δράσης. Έτσι στις *Δύο Φίλες* είναι η έννοια της φιλίας που τονίζεται, στη *Γυναίκα που εργάζεται*, η αγροτική οικιακή ασχολία, στην *Ανάγνωση* η μελέτη και πολύ περισσότερο στη *Μεσοβίτσια* η ιδέα της μητρότητας.

Αντίθετα στις ανθογραφίες [αρ. κατ. 63, 64, 65] μένει περισσότερο προσπλωμένος στην ακαδημαϊκή παράδοση των δασκάλων του των αρχών του 20ού αιώνα με τη βαριά χρωματολογία, καθώς τα άνθη προβάλλουν σ' ένα απροσδιόριστο φόντο που ελάχιστα συμμετέχει στη σύνθεση. Η ανάδειξη της υλικής, απτής υφής των λουλουδιών, η απόδοση της δροσιάς και της ζωντάνιας είναι αυτή που συμβαδίζει με τους στόχους για μια ζωγραφική αληθινή, πιστή στην πραγματικότητα.

Η σειρά με τα *Γυμνά* [αρ. κατ. 66, 67, 68, 69, 70, 71] αποτελεί μια ιδιαίτερη ενότητα έργων στο πλαίσιο της καλλιτεχνικής του δημιουργίας.³³ Ακολουθώντας, στα τρία πρώτα έργα τον κώδικα: μοντέλο, Αφροδίτη = Γυμνό,³⁴ ο Λαζαράς αποδίδει τη γυναικεία μορφή στον τύπο της Αφροδίτης του Βελάσκεθ [αρ. κατ. 69]³⁵ ή του Τισιανού [αρ. κατ. 66, 71]

at the essence of human activity. Accordingly, *Girlfriends* encapsulates the concept of friendship; *Woman at Work*: rural household tasks; *Reading*: study; and *Metsovo Woman*: the notion of maternity.

Contrastingly, in his floral still-life paintings [nos 63, 64, 65] the artist remains closer to the academic tradition of his early-20th-century teachers, with a heavy palette, as the flowers emerge out of a sketchy background that is little involved in the composition. More befitting his quest for a true-to-life painting are the way he showcases the physical, tactile essence of the flowers, and the effect of coolness and vibrancy.

The series of *Nudes* [nos 66, 67, 68, 69, 70, 71] is a distinctive body in his artistic production.³³ Adopting in the first three works the code: model, Aphrodite = Nude,³⁴ Lazaris renders the female figure in the type of the Venus of Velázquez [cat. no. 69],³⁵ or Titian [cat. nos 66, 71], yet in a more realistic manner. With their relaxed poses, the hands resting on a prop, or raised above the head, highlighting anatomical details through classical proportions, facing the viewer, or with the back turned, these nudes reveal the artist's profound inner process as he seeks balance between reflection, passion, and lyricism in his translation of the idea into painting. Sweeping brushwork, with a gradual transition of shades of colour in one of these paintings, more dramatic contrasts of colour in others, transform the young woman's body into

33. Σύμφωνα με μαρτυρίες της οικογένειας, η σύζυγός του Θεανώ υπήρξε το μοντέλο αυτών των έργων.
Βογιατζής 2000, σελ. 519

34. Μαρίνα Λαμπράκη-Πλάκα, «20ός αιώνας, προς έναν Ελληνικό Μοντερνισμό, Φως και χρώμα ελληνικό» στο *Εθνική Πινακοθήκη 100 χρόνια Τέσσερις αιώνες ελληνικής ζωγραφικής*, Εθνική Πινακοθήκη, 2001, σελ. 338

35. *Συλλογή έργων ζωγραφικής Θ. Λαζαρά, κείμενο: Χρύσανθος Χρήστου, επιμέλεια έκδοσης Λευτέρης Κοτσηνός, Γιάννης Σπανός, Δημοτική Πινακοθήκη Λιβαδειάς*, 1992, σελ. 16

33. According to his family, his wife, Theano, is the sitter in these works Voyatzis 2000, p. 519

34. Marina Lambraki-Plaka, '20th Century, Toward a Greek Modernism – Greek Light and Color,' in: *National Gallery 100 Years – Four Centuries of Greek Painting*, National Gallery, Athens 2001, p. 338

35. *Συλλογή Έργων Ζωγραφικής Θ. Λαζαρά, essay by Χρύσανθος Χρήστου, Λευτέρης Κοτσηνός, Γιάννης Σπανός (eds), Municipal Gallery of Livadeia*, 1992, p. 16

Μαργαρίτες
Ελαιογραφία σε χάρντμπορντ, 29 x 37 εκ.

Daisies
Oil on hardboard, 29 x 37 cm

μ' έναν τρόπο, όμως, περισσότερο ρεαλιστικό. Χαλαρή στάση, με τα χέρια ακουμπισμένα σε κάποιο στήριγμα ή ανασπκωμένα πάνω από το κεφάλι, ανάδειξη των ανατομικών λεπτομερειών μέσα από κλασικές αναλογίες, κατά πρόσωπο στον θεατή ή γυρισμένα με την πλάτη, τα γυμνά αυτά αποτελούν μαρτυρία μιας βαθιάς διεργασίας καθώς ο καλλιτέχνης αναζητά την ισορροπία ανάμεσα στον στοχασμό και το πάθος, τον λυρισμό και τη βαθιά εσωτερική διεργασία που τελικά ανάγει στην ιδέα. Πλατιές πινελιές με μαλακά περάσματα στους χρωματικούς τόνους στο ένα, σε άλλα περισσότερο έντονες χρωματικές αντιθέσεις, μεταπλάθουν το σώμα της νεαρής γυναίκας σε πάμφωτη φόρμα, πλημμυρισμένη στο ίδιο της φως. Αντίθετα στο *Γυμνό* [αρ. κατ. 68] οι επιφάνειες διατάσσονται με ισοτιμία βάθους θέματος, ενώ τα σχήματα ενεργοποιούνται από τις μονοχρωματικά σχεδόν αποδοσμένες χρωματικές τονικότητες. Η σύνθεση οργανώνεται στο ίδιο επίπεδο, ενώ το σύμπλεγμα οριζοντίων και καθέτων γραμμών του βάθους προσδίδει ρυθμό και ισορροπία, επαληθεύοντας τον κλασικό κανόνα του μέτρου και της αρμονίας. Στο *Γυμνό* [αρ. κατ. 70] είναι το έντονο κόκκινο κάλυμμα πάνω στο οποίο κάθεται η μορφή, που συντελεί στην προβολή του γυμνού σώματος, ενώ στο έργο *Γυμνό* [αρ. κατ. 67] το ίδιο έντονο κόκκινο ύφασμα καλύπτει το κάτω μέρος του γυμνού σώματος της καθισμένης σκυφτής γυναίκας με το πρόσωπο κρυμμένο στα χέρια. Το γυμνό αυτό ζωγραφισμένο με ελεύθερη και αυθόρμητη γραφή, χαρακτηρίζεται από το non finito, αφού το ενδιαφέρον του καλλιτέχνη δεν εστιάζεται στην απόδοση της λεπτομέρειας αλλά στην καταγραφή της πρώτης ιδέας.

Καθιστό Γυμνό
Ελαιογραφία σε καμβά, 48,5 x 42,5εκ.

Seated Nude
Oil on canvas, 48.5 x 42.5 cm

a luminous figure, bathed in its own light. On the contrary, in *Nude* [cat. no. 68] the surfaces are arranged with an evenness of depth, while shapes are energised by the almost monochromatic shades of colour. The composition is organised on a single plane, while the arrangement of horizontal and vertical lines in the background adds pattern and balance, reflecting the classical canon of measure and harmony. In *Nude* [cat. no. 70], the bright-red cover on which the figure is seated helps to bring the nude body to the fore; in *Nude* [cat. no. 67], the same bright-red material covers the lower part of the nude body of the seated woman, her face hidden in her hands. Painted in a free, spontaneous hand, this nude is typically unfinished, since the artist focuses, not on rendering detail but on capturing his original idea.

**Εκθέσεις
Η αναγνώριση
Exhibitions
Recognition**

Φθινόπωρο, 1933 (λεπτομέρεια)
Ελαιογραφία σε κόντρα πλακέ, 22,5 x 42,5 εκ. (αρ. κατ. 4)

Autumn, 1933 (detail)
Oil on plywood, 22.5 x 42.5 cm (cat. no 4)

Παρόλο που ο Λαζαράς δεν οργάνωσε δεύτερη ατομική έκθεση, μετά από εκείνη του 1930 στην αίθουσα του Παρνασσού, εντούτοις η εκθεσιακή του δραστηριότητα υπήρξε έντονη. Το 1934 η επιτροπή για την οργάνωση της έκθεσης στη Μπιεννάλε της Βενετίας αποφασίζει η Ελληνική τέχνη να εκπροσωπηθεί από έναν μεγάλο αριθμό καλλιτεχνών, ένα είδος «πανελληνίας» έκθεσης. Μεταξύ του καλλιτεχνικού δυναμικού της χώρας συγκαταλέγεται και ο Λαζαράς. Τα έργα που αποφασίζει να στείλει στη Βενετία έχουν θέμα την Ακρόπολη.³⁶ Το 1938, τα έργα με τα οποία συμμετέχει στην πρώτη Πανελλήνιο Έκθεση με θέμα τον Παρνασσό, προκαλούν ευνοϊκά σχόλια από τους κριτικούς της εποχής. Ο Διονύσιος Κόκκινος, ιστορικός, κριτικός τέχνης και λογοτέχνης, από τους βασικούς συνεργάτες του περιοδικού Νέα Εστία, σχολιάζει σε κριτική του για την έκθεση: «Προκαλούν την προσοχήν τα δύο μεγάλα τοπία του κ. Λαζαρά με θέμα τον Παρνασσό. Οι διαστάσεις είναι αισθητές, το χαρούμενο χρώμα υποβάλλει την ελληνικήν ατμόσφαιρα στη διαύγειά της, οι τόνοι δείχνουν τις μακρές μελέτες και το αίσθημα του ζωγράφου μπροστά στο ύπαιθρο».³⁷ Το έργο με θέμα τον Παρνασσό, που ανήκει στη Τράπεζα της Ελλάδος, πιθανόν να είναι ένα από αυτά.³⁸ Στο ίδιο πνεύμα και την επόμενη χρονιά, το 1939, ο Διονύσιος Κόκκινος θα αναφερθεί στα έργα του Λαζαρά, σχολιάζοντας: «Ο κ. Θ. Λαζαράς δίνει δύο ενδιαφέροντα τοπία της Λιβαδειάς, έργα ατμοσφαιρικά και ζωής, με λεπτούς τόνους και με ενότητα». Τα τοπία που εκτέθηκαν το 1939 στη δεύτερη Πανελλήνιο Έκθεση, είναι σύμφωνα με τον κατάλογο *Γυναίκες στο ποτάμι*, το οποίο μπορεί να ταυτισθεί, σύμφωνα με βιβλιογραφικές πηγές, με το έργο

Although Lazaris never held another solo exhibition after the one in 1930 at the Parnassos Literary Society's exhibition venue, his exhibition agenda was nevertheless quite busy: In 1934, the organising committee for the Greek pavilion at the Venice Biennale decided to feature a large number of artists, in a kind of Panhellenic exhibition. Lazaris was among the participating artists. The artworks he decided to send to Venice depicted the Acropolis.³⁶ The landscapes of Mount Parnassos that he contributed to the first Panhellenic Art Fair were favourably received by contemporary critics. Historian, art critic, and writer Dionyssios Kokkinos, one of the foremost contributors to *Nea Hestia* magazine, noted in his review of the exhibition: 'The two large-scale landscapes of Parnassos by Lazaris deserve our attention. The scale is tangible; the pleasant colour captures the clarity of the Greek air; the shades of colour testify to the artist's long studies and intimate feeling of the countryside.'³⁷ The Parnassos landscape painting in the Bank of Greece Collection is probably one of these works.³⁸ In the same spirit, the following year, 1939, Dionyssios Kokkinos again mentioned Lazaris's work, remarking: 'Lazaris shows two interesting landscapes of Livadeia – evocative, vibrant works of subtle shading and unity.' The landscapes exhibited in 1939 at the second Panhellenic Art Fair are, according to the catalogue: *Women by the River*, which

36. Μαθιόπουλος, Ευγένιος, *Η συμμετοχή της Ελλάδας στη Μπιεννάλε της Βενετίας 1934-1940*, διδ. διατριβή (δκτλ.), Πανεπιστήμιο Κρήτης, Ρέθυμνο 1996, σελ. 405-406
37. Κόκκινος, Διονύσιος Α., «Η ζωγραφική. Ετήσια Πανελλήνια καλλιτεχνική έκθεση 1938», περ. *Νέα Εστία*, τεύχ. 272, Απρίλιος 1938, σελ. 566
38. Συλλογή Τράπεζας της Ελλάδος: *ελληνική ζωγραφική και χαρακτική*, έκδ. Τράπεζα της Ελλάδος, Αθήνα 1993, σελ. 102. Βλάχος, Μανώλης, *Η νεότερη ελληνική ζωγραφική στη συλλογή της Τράπεζας της Ελλάδος*, Τράπεζα της Ελλάδος, Αθήνα 2007, σελ. 270-271. Έλληνας Κ., «Θ. Λαζαράς, ο ζωγράφος της Λιβαδειάς», *Ο Αιώνας μας*, τεύχ. 7, Σεπτέμβριος 1947, σελ. 213, όπου και απεικονίζεται το έργο της Τράπεζας της Ελλάδος με χρονολογία 1938.
36. Μαθιόπουλος, Ευγένιος, *Η Συμμετοχή της Ελλάδας στη Μπιεννάλε της Βενετίας 1934-1940*, doctoral dissertation (typed), University of Crete, Rethymno 1996, pp. 405-406
37. Κόκκινος, Διονύσιος Α., *Η Ζωγραφική. Ετήσια Πανελλήνια Καλλιτεχνική Έκθεση 1938*, *Νέα Εστία*, no. 272, April 1938, p. 566
38. Συλλογή Τράπεζας της Ελλάδος: *Ελληνική Ζωγραφική και Χαρακτική*, Bank of Greece, Athens 1993, p. 102; Βλάχος, Μανώλης, *Η Νεότερη Ελληνική Ζωγραφική στη Συλλογή της Τράπεζας της Ελλάδος*, Bank of Greece, Athens 2007, pp. 270-271; Έλληνας, Κ., 'Θ. Λαζαράς, ο ζωγράφος της Λιβαδειάς', *Ο Αιώνας Μας*, no. 7, September 1947, p. 213, with a reproduction of the artwork in the Bank of Greece Collection, dated 1938.

39. Πανελλήνιος Καλλιτεχνική Έκθεση, κατάλογος, Ζάππειο Μέγαρο, Αθήνα 1939, *Γυναίκες στο ποτάμι* αρ. κατ. 180, *Προς την ταφή* αρ. κατ. 181, *Λιβαδειά* αρ. κατ. 182 Κόκκινος Διονύσιος Α., «Η ζωγραφική, Η Β΄ Πανελλήνιος Έκθεση», *Νέα Εστία*, τεύχ. 296, Απρίλιος 1939, σελ. 578
40. Πανελλήνιος Καλλιτεχνική Έκθεση, κατάλογος, Ζάππειο Μέγαρο, Αθήνα 1940, *Τοπίον* αρ. κατ. 103, *Αθηναϊκή ρεματιά* αρ. κατ. 104, *Φθινόπωρο στη Λιβαδειά* αρ. κατ. 105. Έλληνας Κ., «Θ. Λαζαράς, ο ζωγράφος της Λιβαδειάς», *Ο Αιώνας μας*, τεύχ. 7, Σεπτέμβριος 1947, σελ. 213. Στο άρθρο δημοσιεύονται έργα με την ένδειξη: βραβευμένο στην Πανελλήνιο του 1940, τα οποία μπορούν να ταυτισθούν με τα αντίστοιχα της Δημοτικής Πινακοθήκης και της Εθνικής Πινακοθήκης
41. «Ζωγραφική-Γλυπτική», *Ο Αιώνας μας*, τεύχ. 3, Μάιος 1947, σελ. 98
42. *Grekisk Konst*, Konstakademien, Stockholm, 1947, *Flod vid Levadia* no 53 (*Ποτάμι στη Λιβαδειά*, αρ. κατ. 53). «Καλλιτεχνική κίνησης», *Νέοι Καλλιτέχνες*, φύλλο 1, 1947, σελ. 18

39. Πανελλήνιος Καλλιτεχνική Έκθεση, exh. cat., Zappeio, Athens 1939: *Women by the River*, cat. no. 180; *To the Cemetery*, cat. no. 181; *Livadeia*, cat. no. 182; Κόκκινος, Διονύσιος Α., 'Η Ζωγραφική Η Β΄ Πανελλήνιος Έκθεση', *Νέα Εστία*, no. 296, April 1939, p. 578
40. Πανελλήνιος Καλλιτεχνική Έκθεση, exh. cat, Zappeio, Athens 1940: *Landscape*, cat. no. 103; *Athenian Brook*, cat. no. 104; *Autumn at Livadeia*, cat. no. 105; Έλληνας, Κ., 'Θ. Λαζαράς, Ο Ζωγράφος της Λιβαδειάς,' *Ο Αιώνας μας*, no. 7, September 1947, p. 213; the article cites artworks as 'awarded at the 1940 Panhellenic Art Fair', which can be identified with works in the Municipal Gallery and the National Gallery
41. 'Ζωγραφική-Γλυπτική,' *Ο Αιώνας Μας*, no. 3, May 1947, p. 98
42. *Grekisk Konst*, exh. cat., Konstakademien, Stockholm, 1947: *Flod vid Levadia*, cat. no. 53 (*River at Livadeia*, cat. no. 53); 'Καλλιτεχνική Κίνησης', *Νέοι Καλλιτέχνες*, no. 1, 1947, p. 18

που ανήκει στην Πινακοθήκη του Δήμου Αθηναίων και τα έργα *Λιβαδειά* και *Προς τη ταφή* που ανήκουν στην Εθνική Πινακοθήκη και δωρίθηκαν από τον ίδιο τον καλλιτέχνη το 1974 και 1978 αντίστοιχα.³⁹ Το 1940 η Πολιτεία του επιφυλάσσει μεγάλη τιμή, με τη βράβειυσή του για τα έργα *Τοπίον*, *Αθηναϊκή ρεματιά*, *Φθινόπωρο στη Λιβαδειά* τα οποία και αυτά βρίσκονται στην Πινακοθήκη του Δήμου Αθηναίων και στην Εθνική Πινακοθήκη.⁴⁰ Κατά τη διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου η εκθεσιακή δραστηριότητα σταματά. Οι Πανελλήνιες Εκθέσεις δεν πραγματοποιούνται. Το 1947 ο Λαζαράς συμμετέχει στη Διεθνή Έκθεση Σύγχρονης Τέχνης στο Κάιρο. Στο τμήμα του καταλόγου όπου παρουσιάζεται η ελληνική συμμετοχή υπάρχει το σχόλιο: «Ο Θεόδωρος Λαζαράς [εκθέτει] μια *Λιβαδειά*, όχι άσχημη μελέτη, με περιεργο χρώμα».⁴¹ Την ίδια χρονιά, το 1947, συμμετείχε σε ομαδική έκθεση στη Στοκχόλμη, όπου μάλιστα πουλήθηκε το έργο του *Ποτάμι στη Λιβαδειά* και στην Κοπεγχάγη, όπου μεταφέρθηκε η έκθεση μετά τη Στοκχόλμη.⁴²

Το 1948 πραγματοποιείται η πρώτη μεταπολεμική πανελλήνια έκθεση. Ο Διονύσιος Κόκκινος, στο περιοδικό *Ελληνική Δημιουργία*, αναλύει την κατάσταση της ελληνικής τέχνης της εποχής του και σχολιάζοντας τα έργα της έκθεσης, επισημαίνει τις δύο τάσεις που ήδη κυριαρχούν «εκείνων που ακολουθούν την παράδοση και των άλλων με την “ελεύθερη τέχνη”». Τον ενδιαφέρουν όμως “οι προικισμένοι, οι προσωπικοί”. «Αρχίζουμε από εκείνους που βρίσκονται πλησιέστερα στην παράδοση των αρχών του 20ού αιώνας, με κυρίαρχον ακόμη σ’ όλην την Ευρώπη τον εμπρεσιονισμόν. Ο κ. Λαζαράς εκθέτει μια Ακρόπολη και δύο τοπία με τα νερά της Λιβαδειάς, υποδειγματικά

can be identified, according to bibliographic sources, with the work in the Municipal Art Gallery of Athens, as well as *Livadeia* and *To the Cemetery*, works donated by the artist to the National Gallery in 1974 and 1978, respectively.³⁹ In 1940, the Greek government awarded the artist for his works *Landscape; Rocks and Water Stream in Athens*; and *Autumn at Livadeia*, also in the collections of the Municipal Art Gallery of Athens and the National Gallery.⁴⁰ World War II halted his exhibition activity, when no Panhellenic Art Fairs took place. In 1947, Lazaris participated in the Cairo Contemporary Art Fair. The catalogue mentions, in its section on the Greek participation: ‘Theodoros Lazaris [shows] *Livadeia*, not a bad study, employing a distinctive palette.’⁴¹ During the same year, 1947, he participated in a group exhibition in Stockholm, where his work *River at Leivadia* was acquired, and in Copenhagen, where the exhibition travelled after Stockholm.⁴²

In 1948, the first post-war Greek art fair took place. In *Elliniki Dimiourgia* magazine, Dionyssios Kokkinos discussed the state of Greek art at the time and commented on the works in the exhibition, highlighting the two prevailing trends: ‘Those who follow tradition and those who pursue “free art.”’ Yet, Kokkinos is interested in ‘gifted [artists] with a personal style... We begin with those who are closest to the tradition of

για ένα εμπρεσιονισμό σ' εξαμιζόμενη ατμόσφαιρα»⁴³ Από τότε και έως το 1973 συμμετέχει σε όλες τις Πανελλήνιες Εκθέσεις. Τα έργα που εκθέτει συχνά γίνονται αντικείμενο σχολιασμού. Ο Γεώργιος Πετρή, ιστορικός τέχνης και τεχνοκριτικός, στο περιοδικό *Επιθεώρηση Τέχνης* το 1960 σημειώνει: «Το έργο του Θεόδωρου Λαζαρή έδειχνε μια σιγουριά τεχνική και μια άνετη χρήση πολλών από τα στοιχεία που δίνουν υψηλή ποιότητα σ' ένα έργο τέχνης. Γενικά ήταν μια καλή παλιά ζωγραφική που και σήμερα ακόμα μπορεί να μας συγκινήσει με την ευγένειά της».⁴⁴ Το 1957 συμμετέχει σε ομαδική έκθεση που οργανώθηκε στη Θεσσαλονίκη, με τη βοήθεια του Μαρίνου Καλλιγά, Γενικού Γραμματέα του Υπουργείου Παιδείας τότε. Το 1964 ο Λαζαρή συμμετείχε στην έκθεση που οργάνωσε η Γκαλερί «Χίλτον» με τίτλο *Πρωτοπόροι της Νεώτερης Ελληνικής Τέχνης* με τη συμμετοχή 15 καλλιτεχνών.⁴⁵ Την έκθεση προλόγισε ο αρχαιολόγος και κριτικός τέχνης Γιάννης Μπλιάδης, ενώ η Έφη Φερεντίνου ιστορικός και κριτικός τέχνης, στην κριτική που έγραψε στο περιοδικό *Ζυγός* για την έκθεση, αναφέρεται στο ρόλο των υπαιθριστών ζωγράφων στη διαμόρφωση του προσώπου της νέας ελληνικής τέχνης.⁴⁶

Ιδιαίτερα σημαντική υπήρξε, το 1968, η παρουσία του Λαζαρή στην εκδήλωση που οργάνωσε ο Ελληνογαλλικός Σύνδεσμος Καλλιτεχνικών Ανταλλαγών με τη συμμετοχή του στην έκθεση *Salon International Libre* με ένα έργο του που βραβεύτηκε. Η πόλη του Παρισιού του απένειμε το Αργυρούν Βραβείο και Δίπλωμα Τιμής, καθώς και η *Société Arts-Lettres-Sciences de Ville de Paris* μετάλλιο τιμής.⁴⁷

the early 20th century, where impressionism prevailed in Europe. Lazaris shows three landscapes, one of the Acropolis and two of the rivers of Livadeia –exemplary impressionistic works in a hazy atmosphere.⁴³ From then on until 1973, he participated in all Panhellenic Art Fairs. The works that he showed usually did not go unnoticed. In *Epitheorisi Technis* art review, the art historian and critic Georgios Petris notes: 'Theodoros Lazaris's work showed a certainty of hand and a comfortable use of many of the elements that ensure excellence in a work of art. On the whole, this is a good, old-school kind of painting that is still able to move us with its nobility.'⁴⁴ In 1957, Lazaris participated in a group exhibition in Thessaloniki, organised with support from Marinos Kalligas, then Secretary General of the Ministry of Education. In 1964, Lazaris participated in the exhibition *Pioneers of Modern-Greek Art*, featuring 15 artists, at the Athens Hilton Hotel.⁴⁵ The exhibition catalogue included a foreword by archaeologist and art critic Giannis Miliadis; in her review for the exhibition in *Zygos* magazine, historian and art critic Efi Ferentinou discussed the role of plein-air artists in shaping the face of new Greek art.⁴⁶

Lazaris's participation in the *Salon International Libre*, organised by the Hellenic-French Association of Art Exchange in 1968 was especially prominent, with an award-winning

43. Κόκκινος Διονύσιος Α., «Η Πανελλήνια του 1948», *Ελληνική δημιουργία*, τ. 20, 1 Δεκεμβρίου, 1948, σελ. 476
44. Πετρή, Γιώργος, «Η Στ' Πανελλήνια έκθεση», *Επιθεώρηση τέχνης*, Σεπτέμβριος – Δεκέμβριος 1960, σελ. 155
45. Στην έκθεση στο Χίλτον το 1964, συνεκθέτες ήταν οι εξής καλλιτέχνες σύμφωνα με τον κατάλογο: Αστεριάδης, Βασιλείου, Βυζάντιος, Γαλάνης, Γεωργιάδης, Γιαννουκάκης, Γιολδάσης, Γουναρόπουλος, Θεοδωρόπουλος, Κοσμαδόπουλος, Λαζαρή, Μπλιάδης, Οικονομίδου, Παρθένης, Περβολαράκης
46. Φερεντίνου, Έφη, «Αναδρομή στις αφετηρίες», *Ζυγός*, έτος ΙΧ, Φεβρουάριος 1965, σελ. 38-42
47. Βογιατζής 2000, σελ. 515

43. Κόκκινος, Διονύσιος Α., 'Η Πανελλήνια του 1948', *Ελληνική Δημιουργία*, no. 20, 1 December 1948, p. 476
44. Πετρή, Γιώργος, 'Η Στ' Πανελλήνια Έκθεση,' *Επιθεώρηση Τέχνης*, September-December 1960, p. 155.
45. Other artists featured at the 1964 Athens Hilton exhibition, according to the exhibition catalogue: Asteriadis, Galanis, Georgiadis, Giannoukakakis, Gioldassis, Gounaropoulos, Kosmadopoulos, Lazaris, Miliadis, Oikonomidou, Parthenis, Pervolarakis, Theodoropoulos, Vassileiou, Vyzantios.
46. Φερεντίνου, Έφη, 'Αναδρομή στις Αφετηρίες', *Ζυγός*, year 9, February 1965, pp. 38-42
47. Voyatzis 2000, p. 515

48. Θεόδωρος Λαζαράς, Εθνική Πινακοθήκη - Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτζου, κατάλογος έκθεσης, Αθήνα 1974
49. «Απεβίωσε ο Λειβαδίτης ζωγράφος Θεόδωρος Λαζαράς», *Φως Λιβαδειάς*, 10 Ιουνίου 1978, σελ. 4. Λάμπας, Τάκης, «Μνήμη Θόδωρου Λαζαρά», *Στερεά Ελλάς*, Φεβρουάριος-Μάρτιος 1979 σελ. 5, 6
50. Έκθεση ζωγραφικής Θόδωρου Λαζαρά, κείμ. Νίκος Αλεξίου, κατάλογος, Αίθουσα Τέχνης Συλλογή, Αθήνα, 1980
51. *Τα νέα της τέχνης*, No 2, Νοέμβριος, 1991. *Τα νέα της τέχνης*, No 3, Δεκέμβριος, 1991, σελ. 23. *The Arti*, τεύχ. 7, 1991. *Τα νέα της τέχνης*, No 23, Δεκέμβριος, 1993, σελ. 6, 27. *Τα νέα της τέχνης*, No 46, Μάρτιος, 1996, σελ. 4
48. Θεόδωρος Λαζαράς, exh. cat National Gallery - Alexandros Soytzos Museum, Athens 1974
49. 'Απεβίωσε ο Λειβαδίτης Ζωγράφος Θεόδωρος Λαζαράς', *Φως Λιβαδειάς*, 10 June 1978, p. 4; Λάμπας, Τάκης, 'Μνήμη Θόδωρου Λαζαρά', *Στερεά Ελλάς*, February-March 1979, pp. 5, 6
50. Έκθεση ζωγραφικής Θόδωρου Λαζαρά, essay by Νίκος Αλεξίου, exh. cat., Syllogi Art Gallery, Athens 1980
51. *Τα Νέα της Τέχνης*, no. 2, November 1991; *Τα Νέα της Τέχνης*, no. 3, December 1991, p. 23; *The Arti*, no. 7, 1991; *Τα Νέα της Τέχνης*, no. 23, December 1993, pp. 6, 27; *Τα Νέα της Τέχνης*, no. 46, March 1996, p. 4

Το 1974 η Εθνική Πινακοθήκη, τιμώντας την προσφορά του, οργάνωσε αναδρομική έκθεση με 70 έργα. Στον κατάλογο που εκδόθηκε δημοσιεύεται κείμενο του τότε διευθυντή Δημήτρη Παπαστάμου και αρκετές πληροφορίες για τη ζωή και το έργο του, ενώ το Υπουργείο Πολιτισμού και Επιστημών ανέθεσε τη δημιουργία ενός ολιγόλεπτου ντοκιμαντέρ με την παρουσία του ίδιου του ζωγράφου.⁴⁸ Το 1976 η Λιβαδειά τίμησε τον καλλιτέχνη με εκδήλωση που οργάνωσε ο Μορφωτικός και Εκπολιτιστικός Σύλλογος.

Στις 9 Ιουνίου 1978 ο Λαζαράς απεβίωσε ήσυχχα στο σπίτι του σε ηλικία 93 ετών. Λίγο καιρό πριν από το τέλος είχε παραδώσει εβδομήντα δύο έργα του στο Δήμο Λιβαδειάς, αντίδωρο ευγνωμοσύνης για τη διπλή τιμή, όπως έλεγε, που του έκανε η πατρίδα του, μία φορά με την υποτροφία που του χορηγήθηκε το 1906 για να αρχίσει τις σπουδές του στη Σχολή Καλών Τεχνών και μία φορά με την εκδήλωση που οργανώθηκε 70 χρόνια αργότερα προς τιμή του.⁴⁹

Και μετά τον θάνατό του το έργο του δεν παύει να ενδιαφέρει τους μελετητές. Το 1980 οργανώθηκε αναδρομική έκθεση των έργων του στην αίθουσα τέχνης «Συλλογή». Τον κατάλογο προλόγισε ο κριτικός τέχνης Νίκος Αλεξίου.⁵⁰ Εκδηλώσεις οργανώθηκαν επίσης στη γενέτειρά του το 1981, το 1990, το 2005, ενώ το 1992 ο Δήμος Λιβαδειάς οργάνωσε έκθεση με τα έργα που δώρισε στη γενέτειρά του και εξέδωσε λεύκωμα με εισαγωγικό κείμενο και ανάλυση του έργου του από τον καθηγητή της Ιστορίας της Τέχνης στο Πανεπιστήμιο Αθηνών Χρύσανθο Χρήστου. Στην Αθήνα οργανώθηκαν εκ-

work. He received the City of Paris Silver Award and the Diploma of Honour, as well as a medal by the Societé Arts-Lettres-Sciences de Ville de Paris.⁴⁷

In 1974, the National Gallery–Alexandros Soutzos Museum organised a retrospective exhibition for Lazaris, featuring 70 of his works. The exhibition catalogue featured an essay by the then director, Dimitris Papastamos, and a treasure trove of information on the artist's life and work; moreover, the Ministry of Culture and Science commissioned a short documentary featuring the artist.⁴⁸ In 1976, Livadeia celebrated the artist with an event organised by the Cultural and Educational Association.

In 9 June 1978, Theodoros Lazaris quietly passed away at his home, aged 93. Shortly before, he had donated 72 of his works to the Municipality of Livadeia, in gratitude for the double honour, as he said, that he received from his hometown – first, the scholarship awarded him in 1906, which enabled him to begin his studies at the School of Fine Arts, and, second, the tribute to him organised 70 years later.⁴⁹

Posthumously, his work continues to attract scholarly interest. In 1980, a retrospective exhibition was organised at Syllogi Art Gallery. The catalogue featured an introduction by art critic Nikos Alexiou.⁵⁰ More events were organised at Livadeia in 1981, 1990, and 2005, while in 1992 the Municipality of Livadeia held an exhibition of the works

θέσεις το 1991 στη γκαλερί Φωκυλίδου 3, το 1993 στη γκαλερί Υάκινθος, το 1996 με θρησκευτικά θέματα επίσης στη γκαλερί Υάκινθος.⁵¹

Ο Θεόδωρος Λαζαράς άρχισε την καλλιτεχνική του σταδιοδρομία τη δεκαετία του 1910, όταν ο Ελληνισμός περνούσε μια από τις δυσκολότερες περιόδους της ιστορίας του. Την εποχή αυτή οι μεγάλες ζυμώσεις και ανατροπές σε όλα τα επίπεδα του πολιτικού, κοινωνικού και καλλιτεχνικού βίου διαμόρφωσαν και τα αισθητικά κριτήρια των καλλιτεχνών. Καλός δέκτης των μηνυμάτων της εποχής του και αθόρυβος εκφραστής των προβληματισμών της περνά μέσα από το φίλτρο της προσωπικής του ευαισθησίας την αίσθηση της πραγματικότητας, την οποία αποδίδει με οδηγό πάντα το μέτρο, την ισορροπία, την ευγένεια. Πάντα θα τον χαρακτηρίζει η άνεση να αποδίδει τα θέματά του με δύναμη και λυρισμό, με τρόπο συγχρόνως περιεκτικό και συνοπτικό. Οι απλές ρεαλιστικές καταγραφές του, φορτισμένες από την ένταση και την υφή του χρώματος ταυτίζονται άμεσα με τον ψυχισμό του. Από την παράδοση και τον Μοντερνισμό, βασικές αξίες της εποχής του, πήρε εκείνα μόνο τα στοιχεία που τον εκφράζουν, την ουσία των πραγμάτων την οποία απέδωσε με ιδιαίτερη συγκίνηση και ευαισθησία.

Δρ Όλγα Μεντζαφού-Πολύζου

donated by Lazaris to his hometown, for which a large-format book was published, with an essay on his work by Chryssanthos Christou, Professor of Art History at the University of Athens. Exhibitions organised in Athens: Fokylidou 3 Gallery, 1991; Yakinthos Art Gallery, 1993; Yakinthos Art Gallery, 1996, featuring paintings on religious subjects.⁵¹

Theodoros Lazaris's career as an artist began in the 1910s – one of the most turbulent periods in Greek history. The turmoil in the political, social, and artistic life at the time was reflected in artists' aesthetic choices. Sensitive to the spirit of his time and a silent mirror of its concerns, Lazaris filtered reality through his personal sensibility, always with measure, balance, nobility. His work is characterised by the ease of rendering his subjects with power and lyricism, density and succinctness. His simple, realistic evocations, loaded with intensity and tactility of colour, are a direct reflection of his soul. He drew from both traditional art and modernism – the supreme values of his time – but only the elements that he could claim as his own, the essence of things, which he conveyed with outstanding emotion and sensitivity.

Dr Olga Mentzafou-Polyzou

1. Από το παράθυρο του σπιτιού μου
Ελαιογραφία σε καμβά επικολλημένο σε χάρντμπορντ, 44 x 38 εκ.

---

1. *From a Window at Home*
Oil on canvas laid on hardboard, 44 x 38 cm

2. Πλατάνια στο σούρουπο στη Λιβαδειά [1935]
Ελαιογραφία σε κόντρα πλακέ, 36,5 x 64 εκ.

3. Απόβροχο στην Αττική
Ελαιογραφία σε κόντρα πλακέ, 29 x 39 εκ.

---

2. *Plane Trees at Dusk at Livadeia* [1935]
Oil on plywood, 36.5 x 64 cm

3. *Attica after the Rain*
Oil on plywood, 29 x 39 cm)

... **Ο αθόρυβος αυτός καλλιτέχνης** μόλις εφέτος ανεφανίσθη δια πρώτην φοράν με ιδίαν έκθεσιν. Η εκδήλωσις του κ. Λαζαρή ευρίσκεται εις την ωριμότητά της. Είναι ζωγράφος υπαίθρου, συνεχίζων την ιμπερσιονιστικήν παράδοσιν με προσωπικά χαρίσματα απλότητος και ειλικρινείας. Υπάρχουν ιμπερσιονισταί κατορθώνοντες ή προσπαθούντες να υποτάσσουν το αντικείμενον εις την καλλιτεχνικήν ιδιοσυγκρασίαν των. Ο κ. Λαζαρός, με τους πενήντα δύο πίνακας που εξέθεσεν εις τον «Παρνασσόν», φανερώνει μίαν συμπαθή υποταγήν εις την φύσιν. Όλη του η εργασία είναι μια λατρεία πιστού προς την φυσικήν γραφικότητα, προς το φως, προς την αισθητήν αλήθειαν του τοπίου. Ο κ. Λαζαρός έχει πάντοτε θέμα. Τα τοπία του αναγνωρίζονται, όπως τα πορτραίτα που επιδιώκουν την ομοιότητα με το αντικείμενον. Αποδίδει την φυσιογνωμίαν των κομματιών της φύσεως που ζωγραφίζει. Αλλ' υπό τα εξωτερικά αυτά γνωρίσματα, τα αποδιδόμενα με ρεαλιστικήν τέχνην, υπάρχει η απλή και ευγενής ψυχή του καλλιτέχνου με την μυστικοπαθή της διάθεσιν. Και τούτο δίδει εις όλο το έργον του την καλλιτεχνικήν του ενότητα. Η γραμμή του είναι λιτή και το φως του ειλικρινές. Καμμία εκζήτησις, καμμία προσπάθεια δημιουργίας εντυπώσεως με χρωματικά τρυκ. Ο κ. Λαζαρός αρκείται εις τας πραγματικάς δυνάμεις και τας εκδηλώνει με ειλικρινή σταθερότητα. Επαναλαμβάνω τον χαρακτηρισμόν του ειλικρινούς, διότι τούτο αποτελεί το εξαιρετικόν στοιχείον του κ. Λαζαρή. Από τα εκτεθέντα έργα του θα έπρεπε να σημειώσκει κανείς ιδιαίτέρως μίαν εκτέλεσιν πανοραμικήν του γραφικού ποταμιού της Λιβαδειάς, ένα τοπίον της Βούλας, το «ηλιοβασίλεμα» και μίαν μεγάλην άποψιν της Λιβαδειάς

Δ[ιονύσιος] Κ[όκκινος], «Η Ζωγραφική»
Νέα Εστία, Μάιος 1930

...**It was only this year** that this low-key artist had a solo exhibition for the first time. Lazaris's art is in full maturity. An outdoor landscapist in the impressionist tradition, he stands out for his personal qualities –simplicity and honesty. There are those impressionists who subdue, or attempt to subdue, the subject to their artistic personalities. With the 52 paintings on show at the Parnassos Literary Society exhibition venue, Lazaris reveals a likeable submission to nature. Overall, his work shows an artist who worships natural beauty, light, the sensory truth of the landscape. There is always a recognisable subject in Lazaris's paintings. His landscapes show identifiable views– just as portraits that seek to resemble the sitter. He captures the distinct character of the natural settings that he depicts. Yet, under these externally realistic renderings, there is the artist's simple, noble soul, with its mystical mood. And this gives his work aesthetic unity. His line is sparse, the light truthful. There is no affectation, no effort to impress through colouristic effects. Lazaris has true skills and reveals them honestly and constantly. Honesty is Lazaris's most outstanding quality. Among his works on display, particular mention should be made of a panoramic view of the picturesque river at Livadeia, a landscape at Voula, a *Sunset*, and a large-scale view of Livadeia.

D.K. [Dionyssios Kokkinos], 'Painting,'
Nea Hestia magazine, May 1930

4. Φθινόπωρο, 1933
Ελαιογραφία σε κόντρα πλακέ, 22,5 x 42,5 εκ.

4. *Autumn*, 1933
Oil on plywood, 22.5 x 42.5 cm

5. Φθινόπωρο
Ελαιογραφία σε κόντρα πλακέ, 22,5 x 42,5 εκ.

6. Πλατάνια Λιβαδειάς
Ελαιογραφία σε κόντρα πλακέ, 35,5 x 44 εκ.

---

5. *Autumn*
Oil on plywood, 22.5 x 42.5 cm

6. *Plane Trees at Livadeia*
Oil on plywood, 35.5 x 44 cm

7. Σπίτια στη Λιβαδειά
Ελαιογραφία σε κόντρα πλακέ, 40 x 61,5 εκ.

8. Το ποτάμι της Λιβαδειάς
Ελαιογραφία σε χοντρό λινό, 65,5 x 119 εκ.

---

7. *Houses at Livadeia*
Oil on plywood, 40 x 61.5 cm

8. *The Livadeia River*
Oil painting on coarse linen, 65.5 x 119 cm

Ξεκινώντας από ένα ιμπρεσιονιστικό υπαιθρισμό ξανοίγεται

σ' ένα συγκρατημένο εξπρεσιονισμό και πάλι υπαιθριστικής υφής για να ξαναγυρίσει σε τεχνοτροπικές δυνατότητες που είχε εκμεταλλευθεί παλαιότερα, συνδυάζοντας τον ιμπρεσιονιστικό και εξπρεσιονιστικό υπαιθρισμό. Από αυτή τη γενική διαπίστωση φαίνεται πολύ καθαρά ποια είναι η θέση του Λαζαρή μέσα στα πλαίσια της νεοελληνικής ζωγραφικής του 20ού αιώνα. Παραμένει σταθερός στη γραμμή των υπαιθριστών της «Ομάδας του Μονάχου» και αποτελεί έτσι μια από τις τελευταίες αξιόλογες απολήξεις της «Ομάδας» εκείνης.

...Το ότι ο Λαζαρής δεν ξανοίχθηκε στο εξωτερικό, όπως και ο Βασίλειος Χατζής, δεν πρέπει να θεωρηθεί μειονέκτημα. Αντίθετα. Το άμεσο και ανεπηρέαστο βίωμα της πατρίδας του, η Λειβαδιά, η Βοιωτία, η Αττική, τα νησιά, τούδωσε τη δυνατότητα να ταυτισθεί, όσο λίγοι, με τον κόσμο που αποτελούσε το υλικό του περίβλημα, προκειμένου να αποβούν πραγματικά καρποφόρες οι συνδιαλλαγές τους. Και απόβηκαν καρποφόρες. Ο Λαζαρής προτίμησε να μείνει αμετακίνητος μέσα στο πλαίσιο των δυνατοτήτων του προκειμένου να είναι γνήσιος, παρά να εγκολπωθεί την περιπέτεια στην οποία ναυάγησαν πολλοί, να γίνει δηλαδή υποχείριο μοντέρνων κινημάτων αδιάφορο αν έχει τις προϋποθέσεις ή όχι. Οι προϋποθέσεις του Λαζαρή αξιοποιήθηκαν στο έργο του σ' ένα ύψιστο βαθμό, γι' αυτό άλλωστε το έργο του έχει σημασία.

Στέλιος Λυδάκης

Ελεύθερος Κόσμος 28 Μαΐου 1974

Starting out with an impressionistic style of painting en plein air, he launches into a restrained expressionism, again en plein-air, before returning to the styles he had explored earlier in his career, fusing the impressionistic and expressionistic plein-air painting styles. This general observation illuminates Lazaris's position within 20th-century Greek painting. He firmly adhered to the edicts of Munich School plein-air artists, becoming one of the school's last notable exponents.

[...] The fact that Lazaris, like Vassileios Hatzis, did not travel to foreign countries should not be regarded as a disadvantage. On the contrary: His direct experience of his native Leivadia, Boeotia, Attica, and the islands, free of external influence, enabled him to identify, as few others could, with the world of his physical surroundings and made his interaction with them most productive. Lazaris preferred to remain constantly within the realm of his possibilities, seeking to be authentic, rather than embarking on an adventure that was to be the nemesis of many artists, whose personal style was crushed under the weight of influence by modern movements. Lazaris's potential was realised to the highest degree, and that makes his work important.

Stelios Lydakis

Eleftheros Kosmos, 28 May 1974

9. Τοπίο-Λιβαδειά, Φινόπωρο [1968]
Ελαιογραφία σε χάρντμπορντ, 50 x 74,5 εκ.

10. Από τον Άη Γιάννη Αράχωβας
Ελαιογραφία σε κόντρα πλακέ, 50 x 50 εκ.

---

9. *Autumn Landscape, Livadeia* [1968]
Oil on hardboard, 50 x 74.5 cm

10. *From Ai Yannis, Arachova*
Oil on plywood, 50 x 50 cm

11. Από το ξενοδοχείο Ελικών στη Λιβαδειά
Ελαιογραφία σε χάρντμπορντ, 56,5 x 34,5 εκ.

12. Πλαγιά του Παρνασσού
Ελαιογραφία σε λινό επικολημμένο σε χάρντμπορντ, 41 x 50,5 εκ.

---

11. *From Elikon Hotel, Livadeia*
Oil on hardboard, 56.5 x 34.5 cm

12. *Parnassos Mountain Slope*
Oil on linen laid on hardboard, 41 x 50.5 cm

13. Τοπίο
Ελαιογραφία σε χάρντμπορντ, 45,5 x 65 εκ.

14. Παρνασσός
Ελαιογραφία σε κόντρα πλακέ, 18 x 22 εκ.

---

13. *Landscape*
Oil on hardboard, 45.5 x 65 cm

14. *Parnassos*
Oil on plywood, 18 x 22 cm

Θεόδωρος Λαζαράς: Ένας Μεγάλος Ζωγράφος, ένας Μεγάλος Ευεργέτης

Δεν χρειάζεται να σκάψω για αναμνήσεις στο πέρασμα του χρόνου για να φωτίσω τη μνήμη ενός μεγάλου Πατριώτη-Ζωγράφου, ενός φίλου αλλά και ενός Ευεργέτη. Πέρασε ένας χρόνος από του θανάτου και όπως νομίζω σαν χθες είμαστε μαζί στον καναπέ του σπιτιού του –που αυθόρμητα- μέσα στο πρωινό –ντυμένο με το φως της «μεγαλοσύνης» του- μ' απάγγειλε το μοναδικό του ποίημα –που ήταν και η βαθειά συμπύκνωση- της τόσο πολυκύμαντης ζωής του αλλά και της τόσο απέραντα καρπερής στο Δέντρο της Τέχνης και που τόσο προίκισε μεγεθυντικά.

Ακούω ακόμη του στίχους του:

ατέλειωτος ο δρόμος της ζωής μου
μ' αγκάθια είναι σπαρμένος θεριεμένα,
άλλα τα καίει η λαύρα της πνοής μου
κι άλλα τ' αφήνει ματωμένα...

αλλά και νοιώθω την κυρίαρχη δύναμη της παλέτας του μέσα στην καρδιά της πατρίδας του, της Λιβαδειάς.

Ναι –γράφει ο Κώστας Δ. Έλληνας– ο Λαζαράς είναι αγνός ποιητής που δημιουργεί έντονα τις εικόνες του, μ' όλη την πραότητα και τη γαλήνη του προσωπικού του χαρακτήρα. Γεμάτος από ήρεμο παλμό καρποφορεί την έννοια του φωτός που λούζει τ' αντικείμενα με χρωματικές νιφάδες λυρισμού. Κ' η θρησκευτικότητα του επεκτείνεται στα τοπία του, καταδείχνοντας τη συνύπαρξη της θείκης δημιουργίας στη φύση, που πάντα περιμένει τους ειλικρινείς μύστες να τελετουργήσει στην τέχνη.

Γιώργος Κωσταγιάννης, 1979, Πρόεδρος Μορφωτικού Συλλόγου Λεβαδειάς
Δακτυλόγραφο σημείωμα

Theodoros Lazaris – A Great Artist – A Great Benefactor

I do not need to dig deep for memories of the past to illuminate the memory of a great compatriot and artist, a friend and a benefactor. A year has passed since his passing, and it seems it was only yesterday when we were together, sitting on the sofa in his home when he spontaneously recited his only poem – the epitome of his long and eventful life, a life so rich in art.

His poetry still rings in my ears:

The path of my life
Is strewn with wild thorns,
Some are burned by the fire of my breath
Others are left with blood on them...

I can feel the power of his palette in the heart of his homeland, Livadeia.

Lazaris, writes Kostas D. Elinas, is a pure poet who creates bold images, with all the gentleness and serenity of his nature. Full of a calm vibrancy, he captures the concept of light that bathes objects in colourful flakes of lyricism. His religiousness extends to his landscapes, demonstrating the presence of divine creation in nature, always awaiting for sincere mystics to practice the rituals of art.

Giorgos Kostagiannis, Chairman, Educational Association of Livadeia, 1979
(unpublished typed note)

15. *Μαγκουφάνα – Χαλάνδρι*
Ελαιογραφία σε χάρντμπορντ, 40 x 50,5 εκ.

16. *Παρνασσός* [1927]
Ελαιογραφία σε κόντρα πλακέ, 30 x 39 εκ.

15. *Mangoufana – Chalandri*
Oil on hardboard, 40 x 50.5 cm

16. *Parnassos* [1927]
Oil on plywood, 30 x 39 cm

17. Σκάλες στην Κύμη
Ελαιογραφία σε χάρντμπορντ, 49 x 33 εκ.

18. Σπίτι στην Τήνο [1933]
Ελαιογραφία σε χάρντμπορντ, 39 x 50 εκ.

19. Σπίτια στην Εύβοια [Πολιτικά Ευβοίας – Αυλή Μοναστηριού]
Ελαιογραφία σε χάρντμπορντ, 40 x 50,5 εκ.

---

17. *Stairs at Kymi*
Oil on hardboard, 49 x 33 cm

18. *House on Tinos* [1933]
Oil on hardboard, 39 x 50 cm

19. *Houses in Euboea* [Politika – Monastery Courtyard]
Oil on hardboard, 40 x 50.5 cm

20. Καμάρα
Ελαιογραφία σε χάρντμπορντ, 39 x 23,5 εκ.

21. Δαφνί [1930]
Ελαιογραφία σε χάρντμπορντ, 47 x 58 εκ.

22. Δαφνί
Ελαιογραφία σε κόντρα πλακέ, 19 x 23,5 εκ.

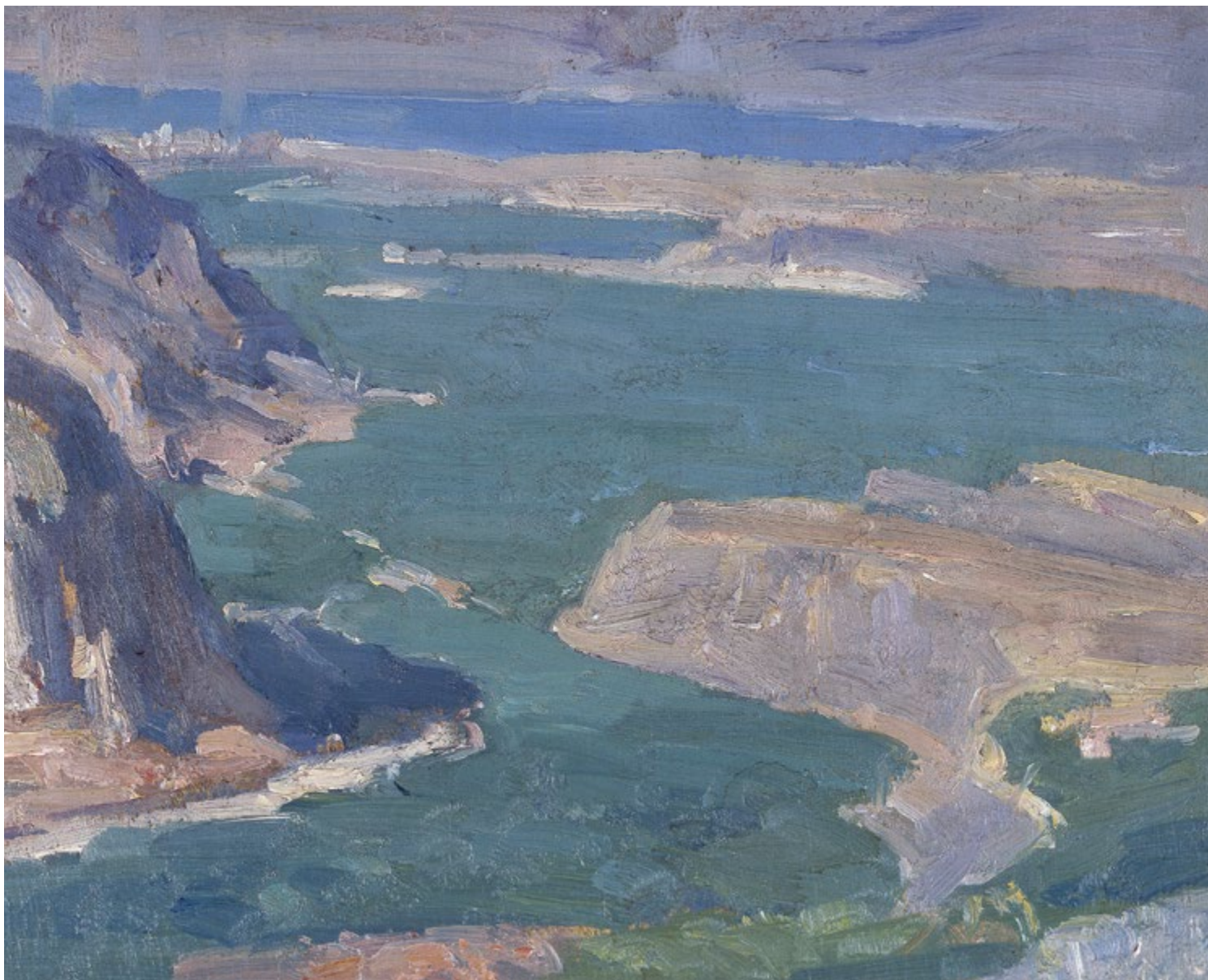
20. Arch
Oil on hardboard, 39 x 23.5 cm

21. Dafni [1930]
Oil on hardboard, 47 x 58 cm

22. Dafni
Oil on plywood, 19 x 23.5 cm

23. *Ελαιώνας Αμφίσσης*
Ελαιογραφία σε κόντρα πλακέ, 18 x 24 εκ.

24. *Χιόνια στην Λιβαδειά, 1933*
Ελαιογραφία σε χάρντμπορντ, 33,5 x 44,5 εκ.

---

23. *Amfissa Olive Grove*
Oil on plywood, 18 x 24 cm

24. *Snow at Livadeia, 1933*
Oil on hardboard, 33.5 x 44.5 cm

Στον Παρνασσό

Η πιο πλούσια έκθεση που έγινε εφέτος, ως την ώρα αυτή τουλάχιστον, όχι από αριθμό πινάκων, γιατί μόνο 52 πίνακες έχει η έκθεση του κ. Λαζαρή ...

Θα θέλαμε ν' αναφέρουμε ξεχωριστά μερικούς πίνακες από την έκθεση, όπως είναι η Έρκυνα–ποτάμι Λιβαδειάς κι έπειτα: Διάβασμα στην αυλή, Ευχάριστο όνειρο, Στο μοναστήρι του Πόρου κ.λπ. Όμως μ' αυτό αδικούμε ίσως όλους τους άλλους πίνακες που έχουνε τις ίδιες αξιώσεις ιδιαιτέρου λόγου, γιατί καθένας έχει τη δική του σημασία, εντελώς ξεχωριστή από τον άλλο. Δεν μπορεί να πει κανείς π.χ. «μια σειρά από τοπία» όπως συμβαίνει με πολλές άλλες εκθέσεις με πολλούς άλλους ζωγράφους...

Εθνική Επιθεώρησης της Ελλάδος, Φεβρουάριος 1930

At Parnassos

The most bountiful exhibition for this year, until now at least, not in terms of the number of paintings, as Lazaris's exhibition only features 52 paintings...

Special mention should be made of some of the paintings on show, including *Erkyna, River at Livadeia, Reading in the Courtyard, Pleasant Dream, At the Poros Monastery*. Yet, other paintings are just as notable, each one on its own merit. One cannot simply describe them as 'a series of landscapes' as is the case with many other exhibitions, many other artists...

Ethniki Epitheorisis tis Ellados, February 1930

25. Έρκυνα
Ελαιογραφία σε κοντραπλακέ, 64 x 52 εκ.

---

25. Erkyna
Oil painting on plywood, 64 x 52 cm

26. *Γέφυρα Λιβαδειάς*
Ελαιογραφία σε κόντρα πλακέ, 19,5 x 24 εκ.

27. *Γέφυρα Λιβαδειάς*, 1974
Ελαιογραφία σε νοβοπάν, 90 x 123 εκ.

---

26. *Bridge at Livadeia*
Oil on plywood, 19.5 x 24 cm

27. *Bridge at Livadeia*, 1974
Oil painting on particle board, 90 x 123 cm

...Ο Θ. Λαζαράς είναι γενικά τοπιογράφος. Ένα μισόγρεμνο γεφύρι, ένα λιβάδι με βαλτονέρια, λίγα δέντρα μ' αλυγαριές, δύο τρία σπιτάκια δίπλα στον ποταμό, πέντε λεύκες σ' ένα φιδωτό ρυάκι, νερά, κλωνάρια, βάλτοι και γεφύρια, να! Τα ζωγραφικά θέματα που γεμίζουν τους πίνακές του ...

... Αναφέραμε σε προηγούμενο κεφάλαιο πως ο Λαζαράς επεξεργάζεται κι αρέσκεται στο σχέδιο. Το αρχικά χρωματικό σχέδιο ενός περιπάτου. Αρέσκεται μάλιστα σε τέτοιο βαθμό που ύστερα από καιρό το σχέδιο αυτό να μην του δίνει καμιά δημιουργική όρεξη νέας επεξεργασίας –ίσως γιατί είναι πραγματικά άρτιο κι ίσως γιατί δεν βρίσκεται η ψυχική παλμική κατάσταση να μεταπλαστεί στο νου η πρωταρχική δημιουργία. Όπως και πάλι το αρχικό σχέδιο μεταλλάσσεται σε βαθμό να καταλήγει ο τελειωτικός πίνακας σε διαφορετική ολότελα σύνθεση: προανοιξιάτικο αυγινό μιας Μαρτιάτικης ρεματιάς μπορεί να μετατραπεί σ' ένα χινοπωρινό γκρίζο απομεσήμερο.

Η εποχική αυτή μεταστοιχείωση του αρχικού με το τελικό σχέδιο γίνεται πια μέσα στο εργαστήριο. Όχι όμως στεγνά και τεχνικά που το χέρι θα μεγάλωνε χρωματικά το σχέδιο όπως η ακίδα ενός παντογράφου. Το εργαστήριο του Λαζαρά είναι ένας χώρος όπως όλα τα τοπία της πατρίδας του, ένας τόπος όχι καταθλιπτικός, όπως φαντάζονται πολλοί το δώμα ενός πνικτικού εργαστηρίου, αλλά ένα κομμάτι γης που μπορεί να στήσει ένα καβαλέτο και τα σύνεργά του για να δουλέψει μ' ψυχία το δημιούργημά του.

Αρκετές φορές εκεί μέσα ένας πίνακας τελειωμένος ξαναγίνηκε από την αρχή για να δοθεί η ποιητική έξαρση που ανάφωσκε βαλαντωμένη. Κι αυτό γιατί ο Λαζαράς δεν είναι ένας δημιουργός που αντιγράφει ή δεν θέλει να αντιγράφει τη φύση, όπως ακαδημαϊκά του τη δίδαξαν ο Ιακωβίδης, ο Γερασιώτης, αλλά που μιλάει με τη φύση και την παίρνει κι αυτός στα χέρια του και τη χαϊδεύει κι ακούει τα παραμύθια που του ιστορεί και τα μπλέκει με τα δικά του τα γαλήνια και τ' ανχισμένα ...

Κώστας Έλληνας
Ο Αιώνας μας, Σεπτέμβριος 1947

...Theodoros Lazaris is predominantly a landscapist. A bridge half in ruin, a water-meadow, a few chaste trees, two or three houses by the river, five poplars by a twisting water stream, water, branches, marshes, and bridges – these are the themes of his paintings...

...We mentioned earlier how Lazaris initially focuses on drawing; on the originally colour drawing he made during one of his walks. He is so fond of it, in fact, that he no longer wants to elaborate on it later – perhaps because it is actually perfect, or the original state of mind is no longer there. In other cases, the original drawing is often transformed so completely that the resulting painting is a totally different composition: an early spring morning in March in a ravine can morph into a grey autumn afternoon.

This seasonal transmutation in the final work takes place in the studio. Not, however, in the dry, mechanical manner of a pantograph. Lazaris's studio resembles the landscapes of his native region: It is not a depressing place as many imagine a studio to be, but a place where he can set up his easel and tools, and work in peace.

Often, a finished painting is remade to capture a rekindled poetic emotion. For, Lazaris does not seek to copy nature academically as he was taught by Iakovidis or Geraniotis, but converses with nature in direct contact with it and listens closely to the whispers of fairy tale, fusing them with his own, serene, mist-covered ones...

Kostas Ellinas,
O Aionas Mas, September 1947

28. Γέφυρα Λιβαδειάς
Ελαιογραφία σε χάρντμπορντ, 54 x 62 εκ.

28. *Bridge at Livadeia*
Oil on hardboard, 54 x 62 cm

29. Γυναίκες στο ποτάμι
Ελαιογραφία σε χάρντμπορντ, 33,5 x 44,5 εκ.

30. Βράχος στο Σταροπάζαρο, 1933
Ελαιογραφία σε κόντρα πλακέ, 35 x 43 εκ.

31. Ποτάμι
Ελαιογραφία σε καμβά, 50,5 x 61,3 εκ.

---

29. *Women by the River*
Oil on hardboard, 33.5 x 44.5 cm

30. *Rock at Staropazaro*, 1933
Oil on plywood, 35 x 43 cm

31. *River*
Oil on canvas, 50.5 x 61.3 cm

32. Από την Κρύα κατεβασιά στη Λιβαδειά, 1935
Ελαιογραφία σε χάρντμπορντ, 34 x 50 εκ.

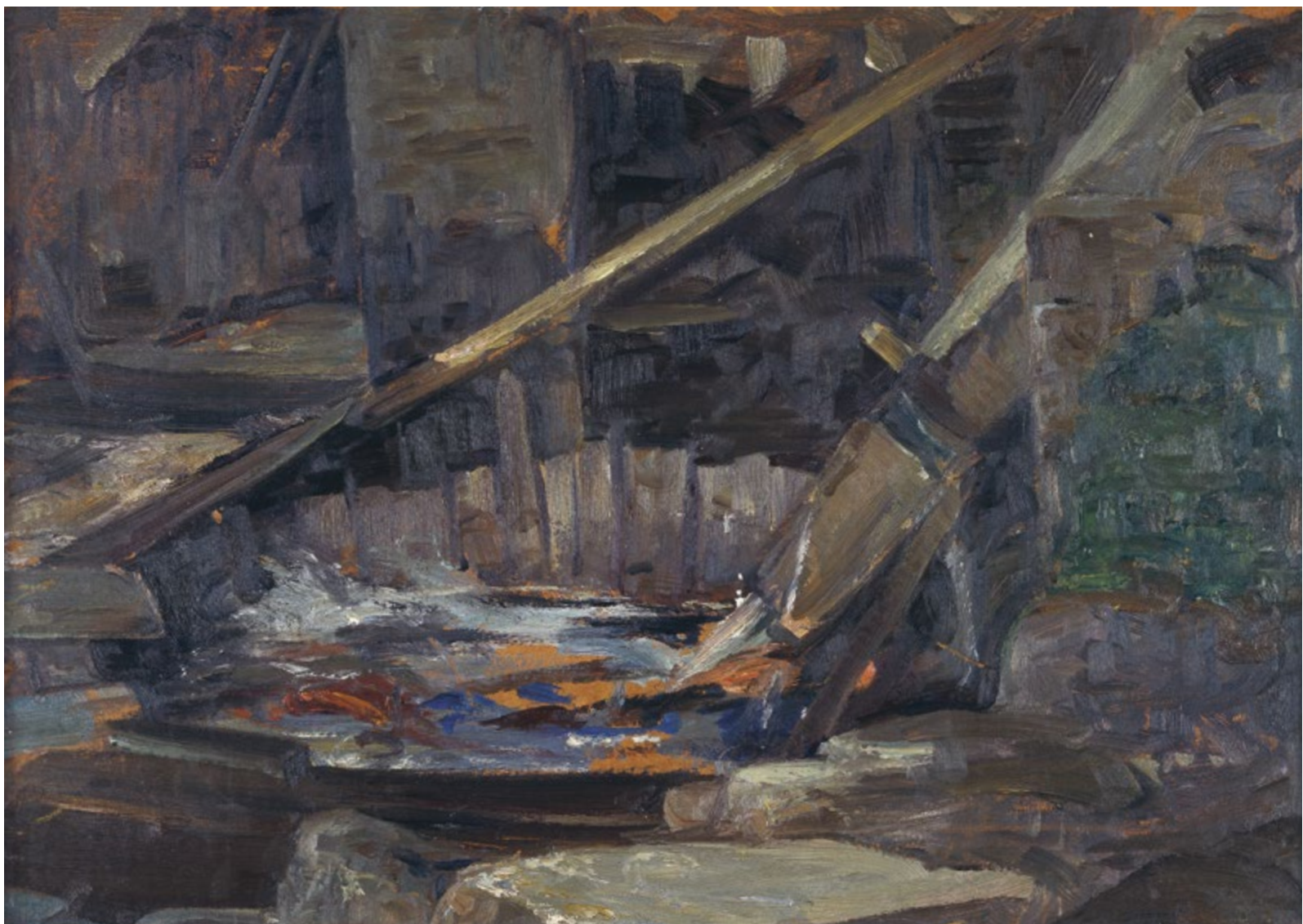
33. Καταρράκτης στη Λιβαδειά
Ελαιογραφία σε κόντρα πλακέ, 25,3 x 40 εκ.

---

32. *From Krya Katevassia, Livadeia*, 1935
Oil on hardboard, 34 x 50 cm

33. *Waterfall at Livadeia*
Oil on plywood, 25.3 x 40 cm

34. *Νεροτριβή στη Λιβαδειά*
Ελαιογραφία σε χάρντμπορντ, 34,5 x 49,5 εκ.

35. *Νερά*
Ελαιογραφία σε κόντρα πλακέ, 24 x 24 εκ.

---

34. *Carpet Washing at Livadeia*
Oil on hardboard, 34.5 x 49.5 cm

35. *Water*
Oil on plywood, 24 x 24 cm

36. Σπουδή για το πράσινο ποτάμι, 1935
Ελαιογραφία σε κόντρα πλακέ, 36,5 x 46 εκ.

37. Ποταμάκι στα Πατήσια [1937]
Ελαιογραφία σε κόντρα πλακέ, 37 x 57,5 εκ.

38. Ποτάμι
Ελαιογραφία σε χάρντμπορντ, 19 x 24 εκ.

---

36. *Study for Green River*, 1935
Oil on plywood, 36.5 x 46 cm

37. *Stream at Patissia* [1937]
Oil on plywood, 37 x 57.5 cm

38. *River*
Oil on hardboard, 19 x 24 cm

39. Από την Φρεαττύδα
Ελαιογραφία σε χάρντμπορντ, 33,5 x 44,5 εκ.

40. Σπηλιά της Βουλιαγμένης
Ελαιογραφία σε χάρντμπορντ, 22 x 34 εκ.

---

39. *From Freattys*
Oil on hardboard, 33.5 x 44.5 cm

40. *Vouliagmeni Cave*
Oil on hardboard, 22 x 34 cm

41. Πλάκα [1930]
Ελαιογραφία σε κόντρα πλακέ, 19,5 x 24 εκ.

42. Σπίτια στην Πλάκα
Ελαιογραφία σε κόντρα πλακέ, 19 x 23,5 εκ.

---

41. *Plaka* [1930]
Oil on plywood, 19.5 x 24 cm

42. *Houses in Plaka*
Oil on plywood, 19 x 23.5 cm

43. Το παλιό Πανεπιστήμιο
Ελαιογραφία σε χάρντμπορντ, 50 x 35 εκ.

44. Σπίτια στην Πλάκα
Ελαιογραφία σε χάρντμπορντ, 19 x 23,5 εκ.

---

43. *Old University Building*
Oil on hardboard, 50 x 35 cm

44. *Houses in Plaka*
Oil on hardboard, 19 x 23.5 cm

...Απλές οι περιπλανήσεις του Θεοδώρου Λαζαρή και «άφτιαχτος», όχι εγκεφαλικά πλασμένος ο ζωγραφικός του κόσμος. Στην ποικιλία των θεμάτων του κυριαρχεί το τοπίο, το αγαπημένο του αυτό θέμα, που το αποδίδει με δύναμη, με θέλγητρο, με ήρεμο χέρι που οδηγεί τις πινελιές του και που ξέρει να χαμπλώνει το φως της ημέρας και να τυλίγει στην πρωινή δροσιά ή στην βραδινή υγρή ατμόσφαιρα.

Στα τοπία του από την Αττική, από την Πελοπόννησο και από την αγαπημένη του Λιβαδειά, ο επισκέπτης ή ο ειδικός παρατηρητής ζη άθελά του κάποια αγροτική ζωή αγαθότητας, αγάπης, φιλοξενίας και γραφικότητας. Στα έργα του, αν και λείπουν σχεδόν οι γραμμές, τα χρώματα εν τούτοις συνθέτουν σωστά, συνταιριασμένα τον ζωγραφικό του κόσμο.

Τα τοπία των ξερών κάμπων ή της νοτιομένης από υγρασία γης, που συγκινεί τον καλλιτέχνη, φέρνουν σήμερα, ύστερα από εβδομήντα χρόνια ζωγραφικής, αναμνήσεις, πραγματικότητες και οραματισμούς και είναι ασφαλώς αυτά που μπορούν να πάρουν με την αισθαντικότητά τους, τις τεχνικές αρετές τους, την ερμηνεία του εσωτερικού τους κόσμου και με την στοργή και την αγάπη που είναι δοσμένα, μία θέση στην εξέλιξη της νεοελληνικής ζωγραφικής. Και η θέση αυτή χωρίς τις επιτηδευμένες προσπάθειες εμπρεσιονιστικών τάσεων, που έδωσαν βιαστικά πολλοί της σειράς του, γίνεται πιο υπολογίσιμη και πιο αποτελεσματική όταν κανείς, παρατηρώντας τις συνθέσεις του, τις βλέπει απαλλαγμένες από χρωματικά «εμφέ», από πηκτά χρώματα αντιθέσεων και από σκόπιμα τονισμένες «νατουραλιστικές αντιγραφές».

Δημήτρης Παπαστάμος

Από τον πρόλογο στον κατάλογο της έκθεσης στην Εθνική Πινακοθήκη, 1974

...Theodoros Lazaris's wanderings are simple, and the world of his paintings is spare, not cerebral. The landscape as a subject prevails in his paintings as his favourite subject, which he imbues with power and grace, with a calm hand that drives his brush and knows how to tone down daylight and envelop it in the morning haze or in the humid atmosphere of the evening.

In the artist's landscapes from Attica, the Peloponnese, and his beloved Livadeia, the viewer, whether a specialist, or not, unwittingly experiences rural life, goodness, love, hospitality, and picturesqueness. Although line is almost absent in his work, it is colour that provides the composition in the world of his paintings.

The landscapes –dry plains or damp earth– that inspire the artist bring back today –after a 70-year-long painting career– memories, realities, and visions; they are certainly worthy of taking their place in the history of Modern-Greek painting, with their sensuality and skill, their evocation of the artist's inner world, and the affection and love which they encapsulate. And this place –free of the impressionistic sophistication of works by many artists of his generation, who hastily adopted that style– becomes even more effective when the viewer realises that they are free of coloristic effects, thick, contrasting colours, and deliberately emphatic “copying from nature.”

Dimitris Papastamos

Foreword, exhibition catalogue, National Gallery, 1974

45. Ακρόπολη, 1954
Ελαιογραφία σε χάρντμπορντ, 73 x 114 εκ.

45. Acropolis, 1954
Oil on hardboard, 73 x 114 cm

46. Βάρκα
Ελαιογραφία σε χάρντμπορντ, 24,5 x 35 εκ.

47. Βάρκα
Ελαιογραφία σε χάρντμπορντ, 34 x 38 εκ.

---

46. Boat
Oil on hardboard, 24.5 x 35 cm

47. Boat
Oil on hardboard, 34 x 38 cm

48. Βράγια στη θάλασσα
Ελαιογραφία σε χάρντμπορντ, 89 x 125,5 εκ.

49. Γέφυρα στην Κρύα
Ελαιογραφία σε χάρντμπορντ, 41,5 x 43,5 εκ.

---

48. *Rocky Seascape*
Oil on hardboard, 89 x 125.5 cm

49. *Bridge at Krya*
Oil on hardboard, 41.5 x 43.5 cm

50. Θάλασσα, 1973
Ελαιογραφία σε χάρντμπορντ, 41,5 x 57,5 εκ.

51. Ποτάμι και θάλασσα στην Σκύρο
Ελαιογραφία σε χάρντμπορντ, 37 x 46 εκ.

---

50. *Seascape*, 1973
Oil on hardboard, 41.5 x 57.5 cm

51. *River and Sea on Skyros*
Oil on hardboard, 37 x 46 cm

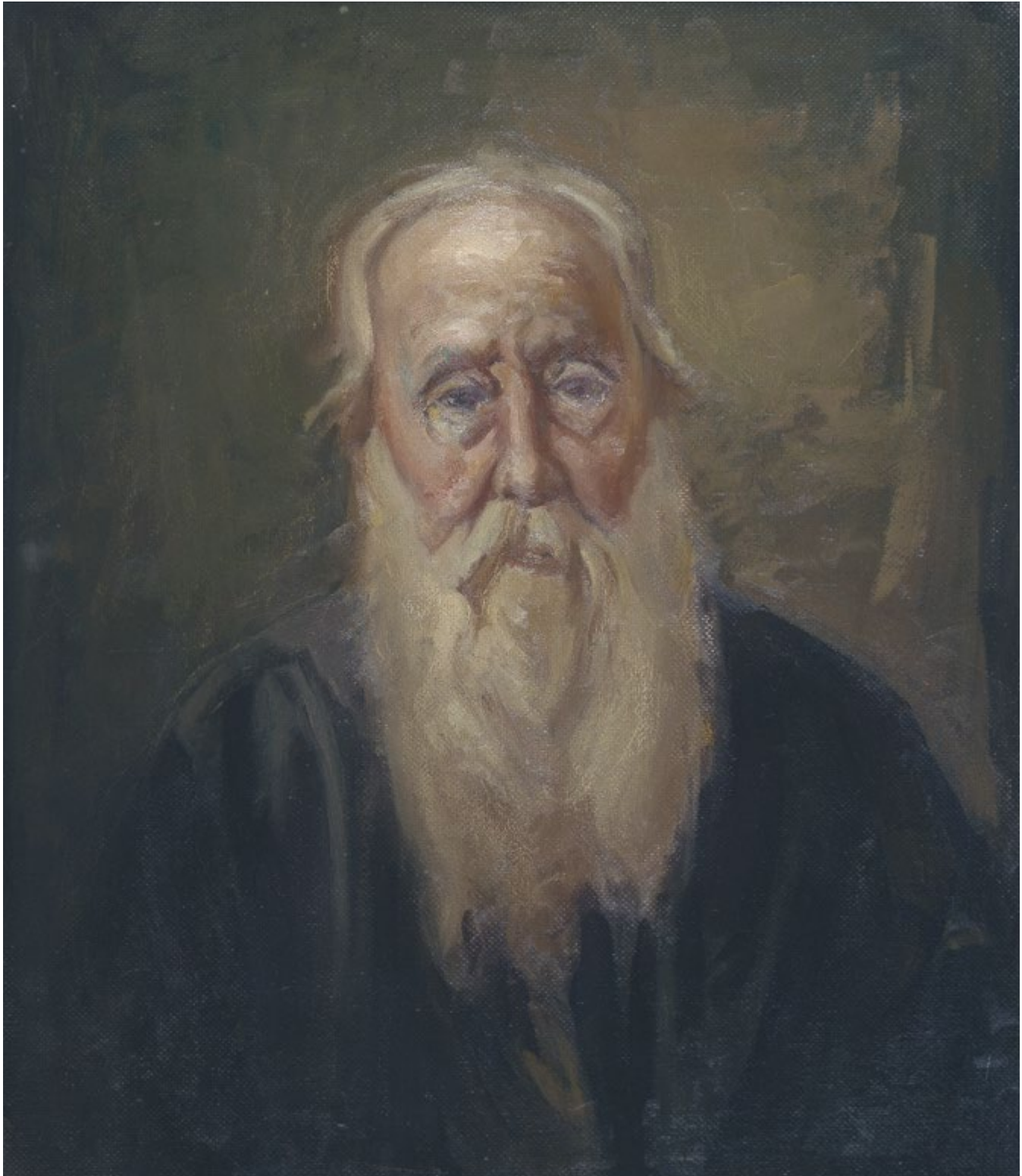

...Ο Θεόδωρος Λαζαρή όπως φαίνεται από τα έργα του, εργάστηκε πάντα μακριά από τον θόρυβο και τις ανησυχίες των άλλων. Περιορίστηκε στις καθαρά προσωπικές αναζητήσεις του και επεδίωξε να εκφράσει τις προσωπικές ανησυχίες του με προσπάθειες που συνεχίστηκαν ως τον θάνατό του. Επεδίωξε και κατόρθωσε να εκφράσει στα έργα του, την εσωτερική, βιωματική επαφή του με τον φυσικό χώρο, ειδικά αυτόν που γνώριζε και αγαπούσε. Χωρίς άλματα θα προχωρήσει αθόρυβα και βήμα-βήμα, στην εκμετάλλευση στοιχείων, που ανταποκρίνονται στην ιδιοσυγκρασία του και την ευαισθησία του. Έτσι, μας δίνει έργα που διακρίνονται για την αμεσότητα και τη γνησιότητα της φωνής τους. Μια ζωγραφική που δεν αφήνει ασυγκίνητο τον θεατή με την ποιητική ερμηνεία της οπτικής πραγματικότητας, ιδιαίτερα του φυσικού χώρου που επιτυγχάνει μια ζωγραφική που διακρίνεται για την ασφάλεια και την ποιότητα των διατυπώσεών της...

Χρύσανθος Χρήστου, «Η ζωγραφική του Θεόδωρου Λαζαρή»,
εκδ. Δήμου Λεβαδέων, Σεπτέμβριος 1992

...Theodoros Lazaris emerges through his work as an artist who toiled far from the din and pursuits of others. He focused on purely personal quests and sought to express his inner concerns in a lifelong effort only interrupted by his death. He strove, and managed, to convey in his work his intimate contact with the natural world, especially the region he knew and loved best. Without jumping ahead of himself, he silently, gradually incorporated elements that were true to his temperament and sensibility, producing a body of work distinguished by its immediacy and authenticity of voice. A kind of painting that moves the viewer with a poetic interpretation of the visual reality, especially nature; a kind of painting that stands out for its assertiveness and quality of formal articulation...

Chryssanthos Christou, *I Zografiki tou Theodorou Lazari*,
Municipality of Livadeia, September 1992

52. Πορταίτο Παπαζονή
Ελαιογραφία σε χάρντμπορντ, 66 x 50 εκ.

---

52. Papazonis
Oil on hardboard, 66 x 50 cm

53. Πατήρ Ιωσήφ, 1941
Ελαιογραφία σε χάρντμπορντ, 51 x 41,5 εκ.

54. Πορτρέτο Στράγκα
Ελαιογραφία σε καμβά, 76 x 63 εκ.

---

53. *Father Joseph*, 1941
Oil on hardboard, 51 x 41.5 cm

54. *Stragas*
Oil on canvas, 76 x 63 cm

55. Ο Μητροπολίτης Πολύκαρπος
Ελαιογραφία σε καμβά, 70 x 52,5 εκ.

56. Πορτρέτο
Ελαιογραφία σε καμβά, 63,5 x 50,5 εκ.

---

55. *Metropolitan Polykarpos*
Oil on canvas, 70 x 52.5 cm

56. *Portrait*
Oil on canvas, 63.5 x 50.5 cm

57. Πορτρέτο
Ελαιογραφία σε καμβά, 76,5 x 49,5 εκ.

58. Πορτρέτο
Ελαιογραφία σε καμβά, 70 x 52 εκ.

---

57. *Portrait*
Oil on canvas, 76.5 x 49.5 cm

58. *Portrait*
Oil on canvas, 70 x 52 cm

59. Η Φωτεινή με το κόκκινο φόρεμα
Ελαιογραφία σε κόντρα πλακέ, 53 x 28 εκ.

60. Α΄ όψη: Οι δύο φίλες
Β΄ όψη: Γυναίκα που εργάζεται
Ελαιογραφία σε κόντρα πλακέ, 41,8 x 64 εκ.

---

59. *Foteini in a Red Dress*
Oil on plywood, 53 x 28 cm

60. Side I: *Girlfriends*
Side II: *Woman at Work*
Oil on plywood, 41.8 x 64 cm

61. Ανάγνωση
Ελαιογραφία σε καμβά, 66 x 70 εκ.

62. Μετσοβίτισα
Ελαιογραφία σε καμβά, 68 x 85 εκ.

---

61. *Reading*
Oil on canvas, 66 x 70 cm

62. *Metsovo Woman*
Oil on canvas, 68 x 85 cm

...Η ομάδα των υπαιθριστών μας δίνει μια ενδιαφέρουσα ποικιλία της ελληνικής ατμόσφαιρας μέσα από διάφορες χρωματολογικές αντιλήψεις. Στεκόμαστε στους υπαιθριστές γιατί αυτοί δίνουν τον ομαδικό τόνο στην έκθεση. Καθένας τους πάσχιζε με προσωπική αίσθηση να προσαρμόσει στο ελληνικό κλίμα τα γαλλικά διδάγματα που δέχθηκε άλλοτε άμεσα και άλλοτε έμμεσα. Κι η προσπάθειά τους αυτή συχνά τους απεμάκρυνε απ' το βασικό τους ξεκίνημα... Στα έργα του Λαζαρή η θαμπή χρωματική ενότητα με τις υπόκωφες αντιθέσεις πυκνώνει το εσωτερικό τους νόημα. Έτσι τα θέματά του –λουλούδια, τοπία– απομακρύνονται απ' το επίκαιρο και κερδίζουν σε διάρκεια....

Έφη Φερεντίνου
Περ. Ζυγός, Φεβρουάριος 1965

...The plein-air artist group provides an interesting variety of Greek atmosphere through various approaches to colour. We specifically mention plein-air artists, as it is they that give the overall tone to the show. Each one of them has sought to personally adapt to the Greek climate the French teachings they received either directly or indirectly. And this effort has often taken them away from their earliest beginnings... In Lazaris's works, the blurred unity of colour and the subdued contrast intensify inner meaning. His subjects, therefore –flowers, landscapes– are elevated from topical to timeless...

Efi Ferentinou,
Zygos magazine, February 1965

63. Άνθη [1918]
Ελαιογραφία σε πανί, 46 x 55 εκ.

63. *Flowers* [1918]
Oil painting on canvas, 46 x 55 cm

64. *Μαργαρίτες*
Ελαιογραφία σε χάρντμπορντ, 29 x 37 εκ.

65. *Λουλούδια*
Ελαιογραφία σε χάρντμπορντ, 61 x 45 εκ.

---

64. *Daisies*
Oil on hardboard, 29 x 37 cm

65. *Flowers*
Oil on hardboard, 61 x 45 cm

...Οι μεγάλες δυσκολίες που αντιμετώπισε στη ζωή του ο Θεόδωρος Λαζαράς δεν του επέτρεψαν να σπουδάσει στο εξωτερικό, αλλά ούτε και να ταξιδέψει για να έρθει σε επαφή με τους καλλιτεχνικούς θησαυρούς της Ευρώπης, για να μελετήσει την τέχνη των μεγάλων δημιουργών στα γνωστά μουσεία της αλλοδαπής, για να γνωρίσει τα καλλιτεχνικά κινήματα και ρεύματα της εποχής του, για να παρακολουθήσει την εξέλιξη των εικαστικών τεχνών και για να συμπληρώσει τις σπουδές του στα μεγάλα καλλιτεχνικά κέντρα.

Η έλλειψη σπουδών στο εξωτερικό, αν για κάθε άλλον καλλιτέχνη θεωρείται ουσιώδης παράλειψη ή άλλως μεγάλο μειονέκτημα, για τον Θεόδωρο Λαζαρά στάθηκε ευτύχημα. Γιατί, διατήρησε την αγνότητα της όρασής του, που απέκτησε από την άμεση επαφή με τις ομορφιές του φυσικού περιβάλλοντος της γενέτειράς του. Γιατί, στηρίχθηκε στον πλούσιο αισθητικό κόσμο του, στον αυθορμητισμό του στο ένστικτό του. Γιατί, είχε καθηγητές στην Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών Αθηνών καλλιτέχνες σπουδασμένους στην αλλοδαπή, βαθιά επηρεασμένους από τη γερμανική ζωγραφική και μάλιστα από τη ζωγραφική της Σχολής του Μονάχου και θιασώτες και υπέρμαχους του ακαδημαϊκού ρεαλισμού, που του μεταλαμπάδευσαν ό,τι καλύτερο οι ίδιοι σπούδασαν και καλλιέργησαν.

Ο Θεόδωρος Λαζαράς, έμπειρος καλλιτέχνης, με ασυναγώνιστη σχεδιαστική ικανότητα, χρωματική ευαισθησία και μαστοριά στην απεικόνιση των αντικειμένων και με εμφανή επίδοση στην προσωπογραφία, στην πορτραίτογραφία και στη γυμνογραφία, δηλαδή στην απεικόνιση του ανθρώπου, του τελειότερου δημιουργήματος της γης, χωρίς να υστερεί καθόλου και στα άλλα είδη απεικόνισης, πίστευε στην παραστατική τέχνη. Δεν παρασύρθηκε από το πνεύμα της σύγχρονης εξαλλοσύνης. Χρησιμοποιούσε, με απόλυτη επιτυχία, τόσο το σχέδιο, όσο και το χρώμα για να δώσει βάθος και ενότητα στο έργο του. Ζύγιζε, με ευστάθεια, τους όγκους των αντικειμένων και προβληματιζόταν με την ελεύθερη πλαστική δημιουργία του. Δίνει το σύνολο με καταπληκτική αρμονία και επιβάλλεται με τη μεγαλοπρέπεια των έργων του. Συγκαταλέγεται, χωρίς αμφισβήτηση, μεταξύ των καλύτερων καλλιτεχνών της ομάδας της παραδοσιακής γλυπτικής, της ακαδημαϊκής ρεαλιστικής ζωγραφικής και της επτανησιακής αναγεννησιακής αγιογραφίας και στις ισχυρότερες καλλιτεχνικές προσωπικότητες, όχι μόνο του ελλαδικού χώρου αλλά και του εξωτερικού.

Χρήστος Φ. Αναγνωστός
Δακτυλόγραφο κείμενο

...The great difficulties that Theodoros Lazaris faced in life prevented him from studying or travelling abroad to explore the art treasures of Europe, study great artists in great museums, familiarise himself with the art movements and styles of his time, keep up with developments in the visual arts, and complete his studies in major art centres.

If the lack of study abroad can be regarded as a serious omission or disadvantage for other artists, for Theodoros Lazaris it was a stroke of good luck. It enabled him to preserve the purity of his vision, which he gained from direct contact with the beauties of the natural environment in his native region. He relied on the wealth of his own aesthetic world, his spontaneity, his instinct. His professors at the Athens School of Fine Arts were artists who had studied abroad and were deeply influenced by German painting, especially the Munich School; adherents of academic realism, they taught him the best of what they had learned and discovered.

A seasoned artist of unrivalled draughtsmanship, a sensitive colourist and skilled craftsman in object depiction, portraiture, and nude painting, that is, in the depiction of the human figure –the finest creation on Earth– without lagging behind in other genres, Theodoros Lazaris believed in the art of figurative painting. He was not misguided by the spirit of the modern extremes of his time. He used, with great success, both drawing and colour to add depth and unity to his work. He firmly weighed the volumes of objects and explored his free plastic modelling. He bound the whole in extraordinary harmony and achieved an imposing majesty in his paintings. He is undoubtedly one of the best artists in traditional sculpture, academic, realist painting, and Ionian renaissance icon-painting, and one of the most prominent artistic personalities, not only in Greece but internationally.

Christos F. Anagnostos
(unpublished typed note)

66. Γυμνό
Ελαιογραφία σε καμβά, 31 x 75 εκ.

---

66. *Nude*
Oil on canvas, 31 x 75 cm

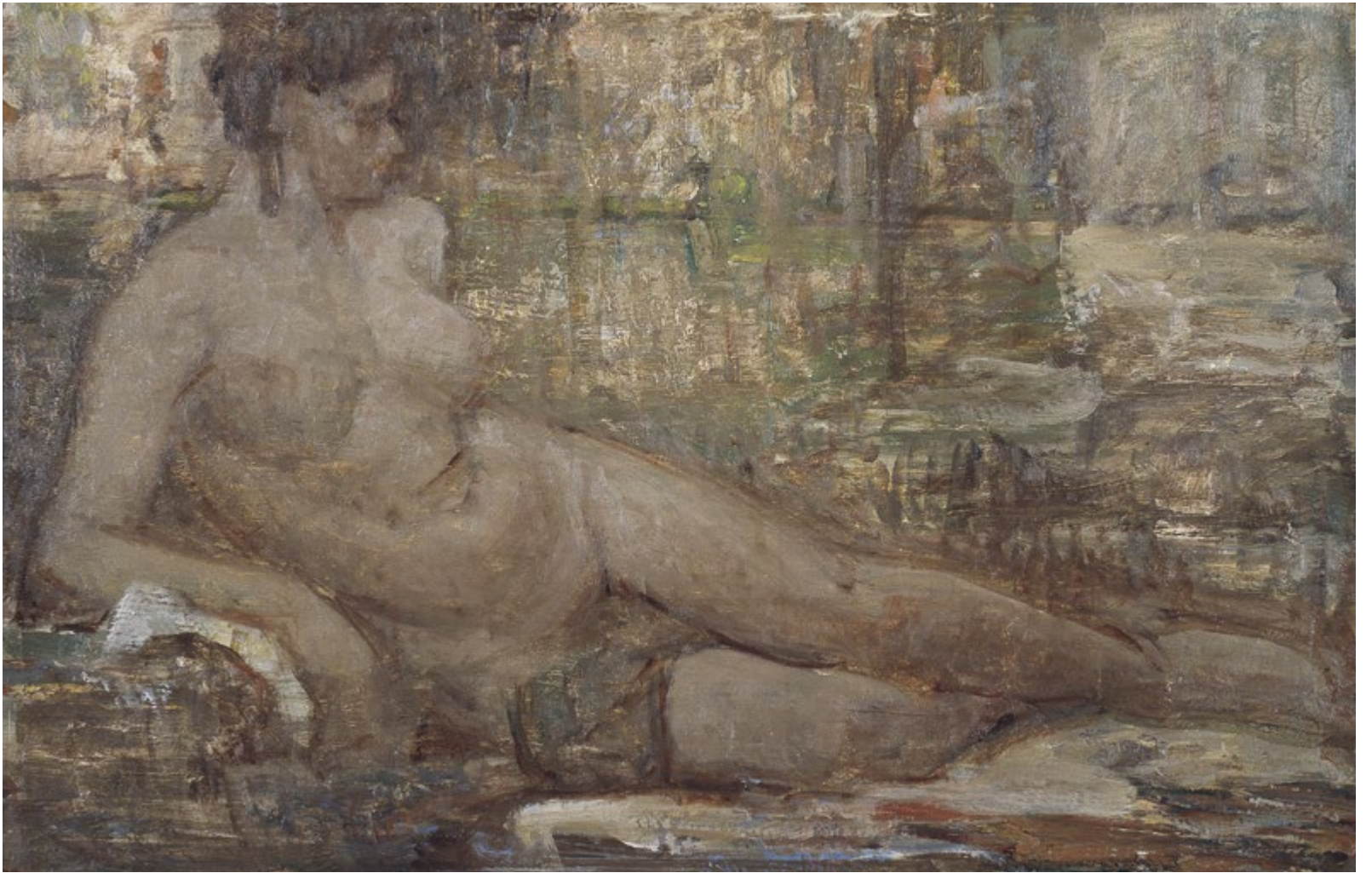
67. *Γυμνό*
Ελαιογραφία σε χάρντμπορντ, 48 x 40 εκ.

68. *Γυμνό-Σπουδή*
Ελαιογραφία σε κόντρα πλακέ, 36,3 x 51,5 εκ.

---

67. *Nude*
Oil on hardboard, 48 x 40 cm

68. *Nude-Study*
Oil on plywood, 36.3 x 51.5 cm

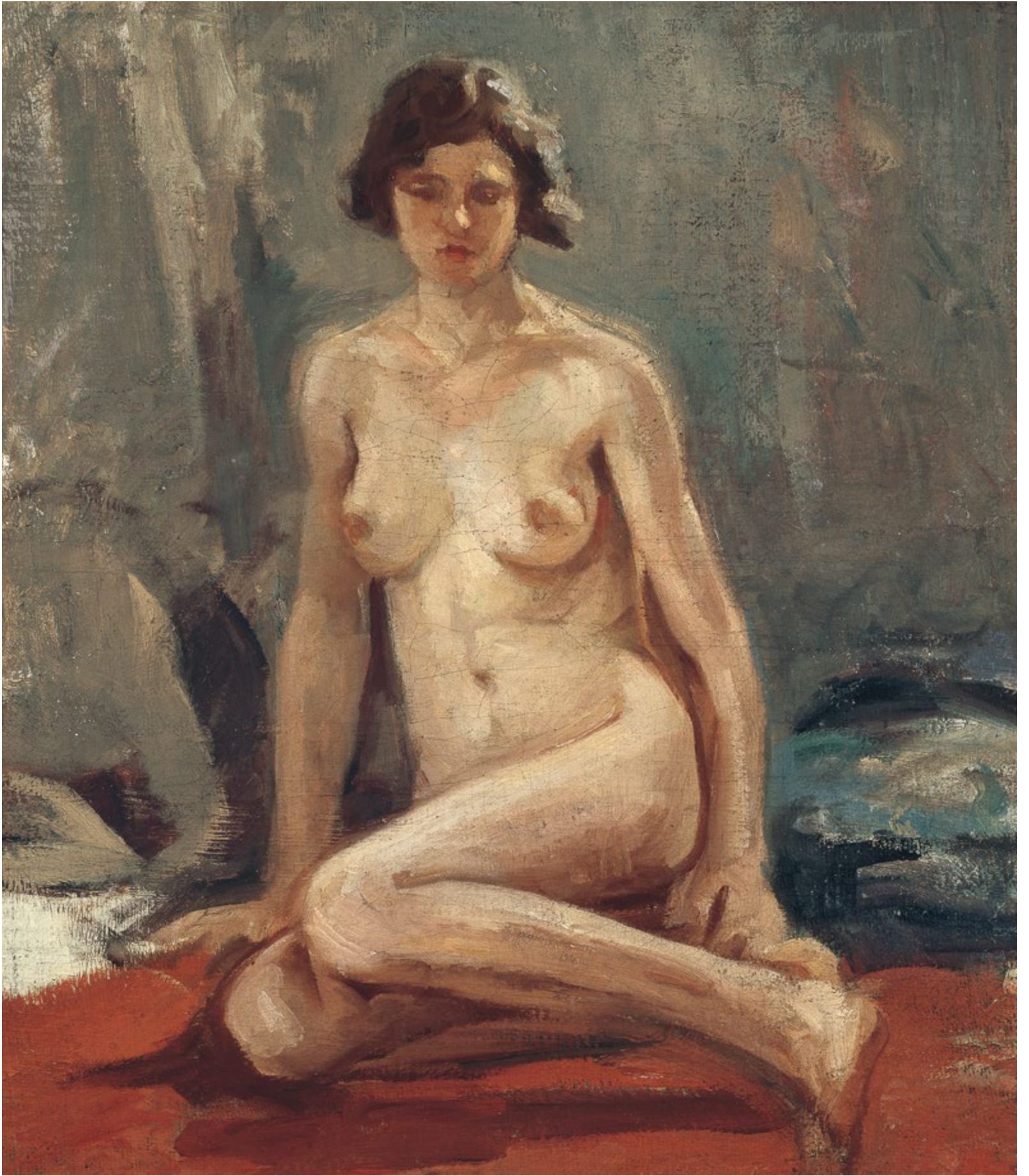
69. *Γυμνό*
Ελαιογραφία σε χοντρό λινό, 78 x 111 εκ.

70. *Καθιστό Γυμνό*
Ελαιογραφία σε καμβά, 48,5 x 42,5 εκ.

---

69. *Nude*
Oil painting on coarse linen, 78 x 111 cm

70. *Seated Nude*
Oil on canvas, 48.5 x 42.5 cm

Να επισκεφθείτε την αναδρομική έκθεση του αείμνηστου ζωγράφου Θ. Λαζαρή.

Να την επισκεφθείτε περιβεβλημένοι αν μπορείτε, τον διαφανή χιτώνα της ρέμβης και της αναπόλησης. Πρόθυμοι ν' αφουγκρασθείτε τους απαλούς απόηχους κάποιων καιρών που πέρασαν ανεπανάληπτα. Να μεταφερθούμε στην ψυχική και πνευματική γενικά ατμόσφαιρα που πρόσφατα ακόμα, στην αρχή του αιώνα μας διαβιούμε στον τόπο μας. Της νοσταλγικής εκείνης εποχής διακεκριμένος εκπρόσωπος είναι κι ο ζωγράφος Λαζαρή. Οδοιπόρησε σεμνός, ήρεμος, αδιάβλητος, όπως ταιριάζει στους αληθινούς δημιουργούς, την τέχνη της εποχής του. Τότε π' ανθοφορούσε ακόμα κάποιο ποιητικό όραμα του κόσμου, και περίσσευε χρόνος για να αισθανθεί ο άνθρωπος τις χαρές της απλής ζωής. Η ζωγραφική του είναι πολύ κοντινή μας κι είναι εύκολο να διανοίξετε τον μυστικό εκείνο διάλογο που «διαμείβεται εν σιγή» ανάμεσα στον θεατή και το καλλιτέχνημα. Να φτάσετε ως τη λυτρωτική αποστολή της τέχνης, π' ανοίγει άλλες διαστάσεις της ζωής, μεταφέρει το «όλης αλλότριον».

Κι ο Λαζαρή δεν θα περιορισθεί να μας αφηγηθεί μόνο τα εικονιζόμενα, να σας τα περιγράψει θεματικά θα σας αποκαλύψει διακριτικά, χαμηλόφωνα την ευσυγκίνητη ψυχή του, τις επιθυμίες, την αγάπη του προς τη φύση, τον υπαρκτό κόσμο, τελικά την παραδοχή της ζωής. Θ' ακούσετε την ύπαρξη μέσα απ' το σιγανό θρόισμα απ' τις αιωνόβιες λεύκες του, τα φωτεινά του ξέφωτα, στα παραδοσιακά σπίτια, και θα δείτε με εικόνες την ομορφιά της Λιβαδειάς π' ούτε βαθύ το ρέμα. Το ρέμα της πατρίδας του που μ' άπειρες ηλιακτίδες, χιλιάδες πολύχρωμοι καθρέφτες «ροβολούν» προς τα κάτω και κουβαλά στα νερά του, σπασμένες αντανακλάσεις σπιτιών, ανάκατα με χρώματα απ' τα γεράνια και τα κρεμεζά γαρούφαλλα κάποιων μπαλκονιών. Ευδαίμονες στιγμές, διάφανοι κόσμοι, βουνήσιος αέρας και πρωινή δρόσος, καλοκαιρινοί ουρανοί και μενεξεδιά απογεύματα, ο κόσμος του ζωγράφου Λαζαρή και της εποχής του.

Η ζωγραφική του δεν μπορεί να χωρέσει σε κάποια σχολαστική τοποθέτηση. Υπαιθρισμός θα λέγαμε, μα δεν ταυτίζεται ούτε με τον νατουραλισμό, ούτε με τον ρεαλισμό, ούτε με τον εμπρεσιονισμό. Κι' αυτό γιατί η ψυχική του ιδιοσυγκρασία, οι εικαστικές του αρετές, ο χρόνος που κινήθηκε του έδωσαν τη δυνατότητα προσωπικής ποιοτικής αναγωγής. Γενικά στην κίνηση των ιδεών και των αισθημάτων ο ζωγράφος Λαζαρή μπορεί να συνοδοιπορήσει με τους Παρνασιακούς ποιητές της εποχής του. Γιατί η οπτική του ομιλία γίνεται φυσιολατρική, λυρική, εμπρεσιονιστική, διαποτισμένη από νοσταλγικούς απόηχους περιδινούμενου ιδανικού.

Νίκος Αλεξίου

Από τον πρόλογο στον κατάλογο της έκθεσης στην Αίθουσα Συλλογή, Αθήνα 1980

Visit the retrospective exhibition of the late artist Theodoros Lazaris. Visit it, if you can, in a gossamer tunic of daydreaming and reminiscing. Willing to listen to the gentle echoes of times bygone. To be transported to the intellectual and spiritual mood prevalent in the early 20th century in Greece. The artist is a distinguished exponent of that nostalgic era. He was a humble, tranquil, upright servant of the art of his time as befits a true artist. At a time when there still was a poetic vision of the world, and people still had time to experience the joys of simple life.

His is an intimate kind of painting, spontaneously entering into a silent dialogue with the viewer. Performing the redemptive mission of art, to open up other dimensions in life, to convey 'unifying oneness'.

And Lazaris did not limit himself to telling us only the visible story, but would discreetly reveal his affectionate soul and desires, his love for nature and the natural world – his affirmation of life. You will feel life through the wind whispering through age-old poplars, luminous meadows, traditional homesteads; you will admire evocations of the beauty of Livadeia and its deep ravines. The ravines of his homeland, bathed in the colourful splinters of sunlight, the water rushing down, carrying slivers of house reflections, mixed with the colours of geraniums and carmine carnation flowers on balconies. Delightful moments, translucent worlds, mountain air, and morning dew, summer skies, and violet evenings – Lazaris's world and times.

His art eludes classification. The term *plein air* comes to mind, but his paintings cannot be described as pure naturalism, realism, or impressionism. That's because his distinctive temperament, skills, and his times enabled him to fuse all these qualities into a personal idiom. Overall, in terms of concepts and feelings, Lazaris can be said to have affinities with his contemporary Parnassian poets. Because his visual discourse is naturalistic, lyrical, impressionistic, imbued with nostalgic echoes of the ideal.

Nikos Alexiou

Preface, exhibition catalogue, Syllogi Art Gallery, Athens 1980

71. Γυμνό
Ελαιογραφία σε κόντρα πλακέ, 36 x 52 εκ.

71. *Nude*
Oil on plywood, 36 x 52 cm

Θεόδωρος Λαζαράς – Ο ζωγράφος που θα γίνει... άγιος

Εάν καμιά φορά συναντήσω τον Θεόδωρο Λαζαρή εις τον... παράδεισο, δεν θα εκπλαγώ. Εάν τον έβλεπα αύριο με ράσα επισκόπου, με μίτρα και με επιτραχήλιο, δεν θα μου έκανε την παραμικρή εντύπωση. Ο Θ. Λαζαράς έχει θεωρία επισκόπου, αλλά και καρδιά επισκοπική. Είναι ήρεμος, γλυκός, υπομονετικός, ανυστερόβουλος, μελαγχολικός, αθώος όπως ένα παιδί. Δυσκολεύεται κανείς να πιστέψει ότι ο άνθρωπος αυτός είναι μέλος της σημερινής κοινωνίας. Θα μπορούσατε να... μεταλάβετε από τα χέρια του «χωρίς φόβο και χωρίς πάθος», θα μπορούσατε να εξομολογηθείτε σ' αυτόν. Αν σας ευλογήσει μπορείτε να συγκαταλεχθείτε μεταξύ εκείνων που θα πάνε εκ δεξιών κατά την Δευτέρα παρουσία...

... Στα 1920 ο Λαζαράς διακόσμησε τον τρούλο της Μητροπόλεως της ιδιαίτερης πατρίδας του και στα 1930 τελείωσε την αγιογράφηση του Αγίου Νικολάου της Χαλκίδος. Και τα δυο αυτά έργα του Λαζαρή είναι μάλλον ελεύθερα χωρίς όμως ν' απομακρύνονται και πολύ από τον βυζαντινό ρυθμό, διακρίνονται δε για το καλό τους σχέδιο και για το διακοσμητικό τους πλούτο...

... Τους αγίους ο Λαζαράς τους θέλει... αγίους! Δεν εννοεί τίποτε από την αγιογραφία. Αγαπά τον ασκητικό τύπο της βυζαντινής τέχνης με τη σκοτεινή υποβλητική ατμόσφαιρα, με την υπερκόσμια έκφραση, την αυστηρή διαγραφή. Εξαιρετικά ενδιαφέροντα είναι τα έργα στα οποία εργάζεται σήμερα «Μυστικός δείπνος» και «Επιτάφιος» σε καθαρό βυζαντινό στυλ...

... Στο βάθος της υποστάσεώς του ο Λαζαράς είναι μελαγχολικός, αιωνίως θλιμμένος. Αυτό, ως τόσο, δεν τον εμποδίζει να ζωγραφίζει ένα τοπίο πλημμυρισμένο από φως. Στην αγιογραφία του έχει αποβάλει τον όγκο και την προοπτική για «να μη παραβιάζει την αρχιτεκτονική του περιβάλλοντος». Προσπαθεί να φύγει όσο μπορεί από τον ακαδημαϊσμό στα λίγα γυμνά του και έχει μελετήσει ιδιαίτέρως τους νόμους των φωτοσκιάσεων.

Δημήτριος Καλλονάς
Βραδυνή, 21 Ιανουαρίου 1935

Theodoros Lazaris – The Artist Who Will Become a Saint

If I met Theodoros Lazaris in heaven, I wouldn't be surprised. If I saw him tomorrow in a bishop's attire, a mitre and a stole, it would seem totally normal to me. Theodoros Lazaris has not only the appearance, but the heart of a bishop: He is calm, sweet, patient, sincere, melancholy, as innocent as a child

[...] In 1920, Lazaris decorated the dome of the metropolitan church in his hometown and in 1930 completed the decoration of Saint Nicholas at Chalkida. Both of these projects are fairly free in style, yet never really departing from the Byzantine style; they stand out for their draftsmanship and decorative richness

[...] Lazaris likes his saints to be saints! He understands nothing of religious iconography. He loves the ascetic qualities of Byzantine art, with its dark, evocative atmosphere, transcendental expression, austere style. The paintings which he is currently working on, in the pure Byzantine style – *Last Supper and Epitaphios* – are extremely interesting

[...] Deep down, Lazaris is melancholy, eternally sad; yet, this does not prevent him from painting a landscape bathed in light. In his religious images, he has eliminated volume and perspective so as «not to violate the architecture of the environment.»

Dimitrios Kallonas
Vradyni, 21 January 1935

72. Σταυρός (αμφίπλευρο)
Α΄ όψη: Σταύρωση
Β΄ όψη: Ανάσταση
Ελαιογραφία σε πανί επικολλημένο σε ξύλο,
74 x 102 εκ.

72. Cross (two-sided)
Side I: Crucifixion
Side II: Resurrection
Oil painting on canvas laid on panel,
74 x 102 cm

Σχέδια και μελέτες για αγιογραφίες ναών
Μολύβι και κάρβουνο σε χαρτί
Ιδιωτική συλλογή

Drawings and studies for church decoration
Pencil and charcoal on paper
Private collection

Από την αιογράφηση
του Μητροπολιτικού Ναού
των Εισοδίων της Θεοτόκου
της Λιβαδειάς, 1919
Φωτογραφίες:
Δαμιανός Μωραΐτης
και Δημήτριος Ματσώτας

From the decoration of the
Metropolitan Church of the
Presentation of the Virgin
at Livadeia, 1919
Photo:
Damianos Moraitis
and Dimitrios Matsotas

Από την αγιογράφηση του Μητροπολιτικού Ναού
των Εισοδίων της Θεοτόκου της Λιβαδειάς, 1919
Φωτογραφίες:
Δαμιανός Μωραΐτης και Δημήτριος Ματσώτας

From the decoration of the Metropolitan Church
of the Presentation of the Virgin at Livadeia, 1919
Photo:
Damianos Moraitis and Dimitrios Matsotas

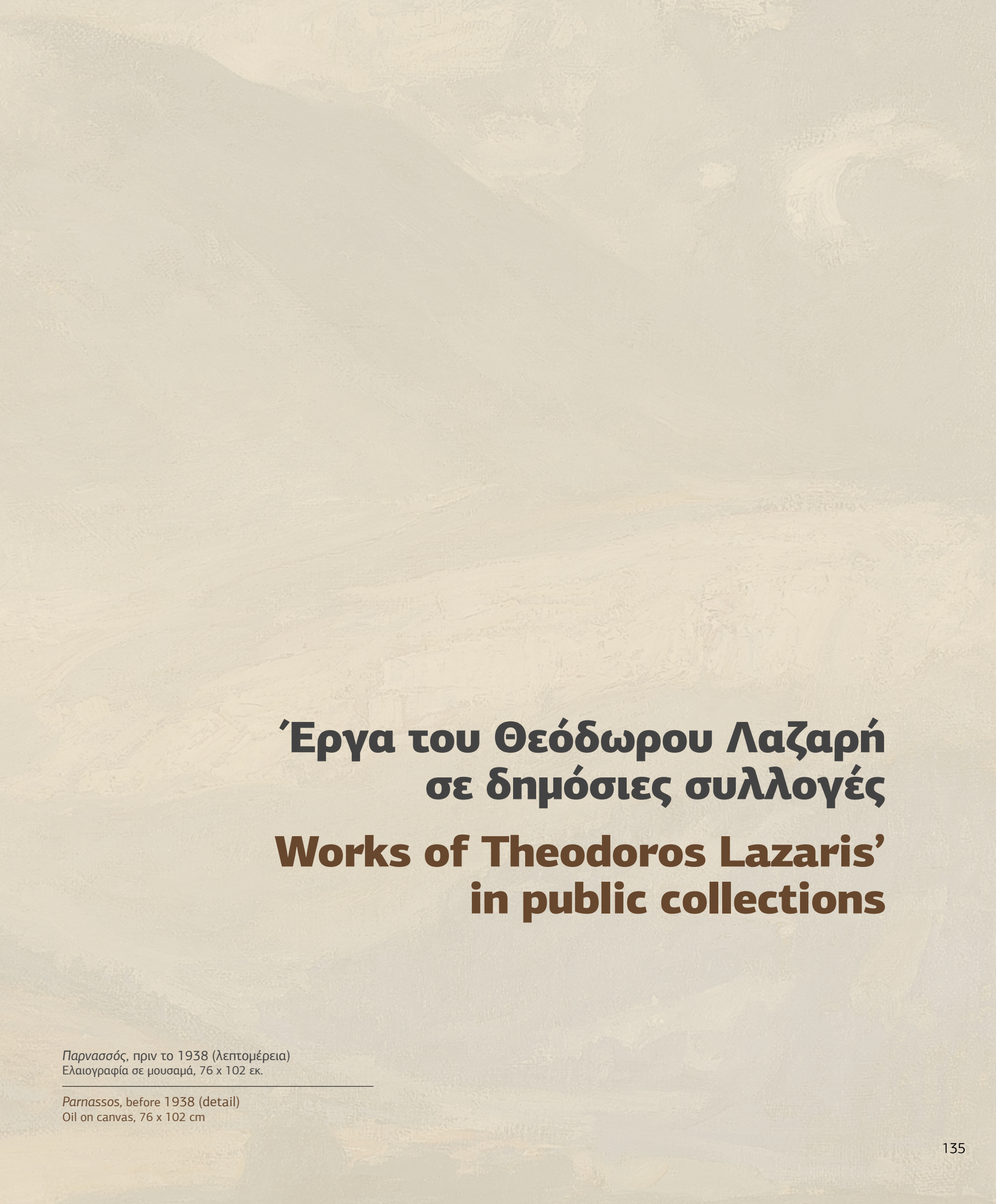

Από την αιογράφιση του Μητροπολιτικού Ναού
των Εισοδίων της Θεοτόκου της Λιβαδειάς, 1919
Φωτογραφίες: Δαμιανός Μωραΐτης και Δημήτριος Ματσώτας

*From the decoration of the Metropolitan Church
of the Presentation of the Virgin at Livadeia, 1919
Photo: Damianos Moraitis and Dimitrios Matsotas*

**Έργα του Θεόδωρου Λαζαρή
σε δημόσιες συλλογές**

**Works of Theodoros Lazaris'
in public collections**

Παρνασσός, πριν το 1938 (λεπτομέρεια)
Ελαιογραφία σε μουσαμά, 76 x 102 εκ.

Parnassos, before 1938 (detail)
Oil on canvas, 76 x 102 cm

Ακρόπολη [1944]
Ελαιογραφία σε ξυλοτέξ, 88 x 121 εκ.

Η ταφή του Χριστού
Ελαιογραφία σε μουσαμά, 88 x 121 εκ.

Acropolis [1944]
Oil on xyloTEX, 88 x 121 cm

The Burial of Christ
Oil on canvas, 88 x 121 cm

Γυναίκα στο ποτάμι [1970]
Ελαιογραφία σε μουσαμά, 73,5 x 100 εκ.

Βράχοι και ρέμα ή Ρεματιά στην Αθήνα [1964]
Ελαιογραφία σε ξυλοτέξ, 84 x 105 εκ.

Woman by the River [1970]
Oil on canvas, 73.5 x 100 cm

Rocks and Water or Stream in Athens [1964]
Oil on xylotex, 84 x 105 cm

Λιβαδειά, 1971
Ελαιογραφία σε ξυλοτέξ, 90 x 123 εκ.

Μετσοβίτισσα [1946]
Ελαιογραφία σε μουσαμά, 67 x 48 εκ.

Livadeia, 1971
Oil on xylotex, 90 x 123 cm

Metsovo Woman [1946]
Oil on canvas, 67 x 48 cm

Γυμνό
Ελαιογραφία σε μουσαμά, 53,5 x 86 εκ.

Τοπίο από τον Κηφισσό [1970]
Ελαιογραφία σε μουσαμά, 69 x 123 εκ.

Nude
Oil on canvas, 53.5 x 86 cm

Landscape at Kifissos [1970]
Oil on canvas, 69 x 123 cm

Καταρράκτης στη Λιβαδειά, 1936
Ελαιογραφία σε χάρντμπορντ, 69 x 121 εκ.

Τοπίο
Ελαιογραφία σε μουσαμά, 32 x 43 εκ.
Ίδρυμα Ευριπίδη Κουτλίδη

Waterfall at Livadeia, 1936
Oil on hardboard, 69 x 121 cm

Landscape
Oil on canvas, 32 x 43 cm
Enripidis Koutlidis Foundation Collection

Αυλή
Ελαιογραφία σε μουσαμά, 80 x 60 εκ.
Ίδρυμα Ευριπίδη Κουτλίδη

Courtyard
Oil on canvas, 80 x 60 cm
Enripidis Koutlidis Foundation Collection

Πινακοθήκη του Δήμου Αθηναίων
Municipal Art Gallery of Athens

Γυναίκες στο ποτάμι [1939]
Ελαιογραφία σε μουσαμά, 72 x 95 εκ.

Τοπίο, πριν το 1940
Ελαιογραφία σε μουσαμά, 60 x 120 εκ.

Women by the River [1939]
Oil on canvas, 72 x 95 cm

Landscape, before 1940
Oil on canvas, 60 x 120 cm

Συλλογή Έργων Τέχνης της Τράπεζας της Ελλάδος
Bank of Greece Art Collection

Παρνασσός, πριν το 1938
Ελαιογραφία σε μουσαμά, 76 x 102 εκ.

Parnassos, before 1938
Oil on canvas, 76 x 102 cm

Συλλογή Έργων Τέχνης της Alpha Bank
Alpha Bank Art Collection

Τοπία
Ελαιογραφία σε κόντρα πλακέ, 50 x 60 εκ.

Landscape
Oil on plywood, 50 x 60 cm

Δήμος Ροδίων, Μουσείο Νεοελληνικής Τέχνης
Museum of Modern-Greek Art, Municipality of Rhodes

Κάτω από την Ακρόπολη, π. 1940
Ελαιογραφία σε χάρντμπορντ, 79 x 122 εκ.

Κάμπος της Βοιωτίας
Ελαιογραφία σε μουσαμά, 44 x 75 εκ.

Below the Acropolis, ca 1940
Oil on hardboard, 79 x 122 cm

Boeotia Plain
Oil on canvas, 44x75 cm

Ποτάμι
Λάδι σε χάρντμπορντ, 71,5 x 91 εκ.

River
Oil on hardboard, 71.5 x 91 cm

Ὁ ἀδόρυβος αὐτὸς καλλιτέχνης μὴ εἰς ἐφέ-
 τος ἀνεφανίσθη διὰ πρώτην φοράν μὲ ἰδίαν
 ἔκθεσιν. Ἡ ἐκδήλωσις τοῦ κ. Λαζαροῦ εὑρίσκε-
 ται εἰς τὴν ὀριμότητά της. Εἶναι ζωγράφος
 ὑπαίθρου καὶ ἐπισημὰν ἡμικροσκοπικὴν πα-
 ράδοσιν ἐκείνην ἀποκαταστάσας ἐπὶ ἀριστερίας
 καὶ εἰς τὴν ἀναγωγὴν αὐτῶν ἐπισημῶν ἐπινοοῦνται
 κατορθώματα ἄλλοι σφαιροῦντες ἐπὶ ἀποτάσ-
 σουν τὴν ἀναγωγὴν αὐτῶν καλλιτεχνικῶν
 ἰδιοσυγκροσῶν. Ἡ ἀναγωγὴ αὐτῶν μὲ τὸν
 πενήντητον ὄρον ἀναγωγῆς ἐξέρχεται εἰς τὸν
 «Παρθενὸν» ζωγράφου ἰδίαν σφαιρὰν ὑποτα-
 γῆν εἰς τὴν ἀναγωγὴν. Ὁ ἄλλος ἔργου εἶναι
 μία λατρεῖα ἀναγωγῆς τῆν ἀναγωγὴν γραφι-
 κότητα, ἀναγωγῆς τῆν ἀναγωγὴν ἀλή-
 θειαν τῆν ἀναγωγὴν ἀναγωγῆς πάντοτε
 θέμα. Ταῦτα ἀναγωγῆς ἀναγωγῆς πῶς τὰ
 πορτραῖτα καὶ ἐπισημῶν ἀναγωγῆς μετὰ τὸ
 ἀντικείμενον. Ἀποδοκίματον ἀναγωγῆς τῶν
 κομματιῶν τῆς ἀναγωγῆς τῶν ἀναγωγῆς. Ἀλλ’
 ὑπὸ τὰ ἐπισημῶν ἀναγωγῆς ἀναγωγῆς ἀπο-
 διδόμενα μετὰ ἀναγωγῆς ἀναγωγῆς ἀπλῆ
 καὶ ἐγγενῆς ψυχῆ τῶν καλλιτεχνῶν τῶν μυ-
 στικοπαθῶν τῆς ἀναγωγῆς. Καὶ τοῦτο εἶδεν εἰς
 ὅλον τὸ ἔργον τοῦ τῆν καλλιτεχνικῆν τοῦ ἐνό-
 τητα. Ἡ γραμμὴ τοῦ εἶναι λιτὴ καὶ τὸ φῶς
 τοῦ εἰλικρινές. Καμμία ἐκζητήσεις, καμμία προσ-
 πάθεια δημιουργίας ἐντυπώσεως μετὰ χρωμα-

Χρονολόγιο

- 1885** Γεννιέται στη Λιβαδειά στις 2 Φεβρουαρίου, γιος του Στυλιανού με καταγωγή από την Αράχωβα, και της Μαρίας, το γένος Αριστείδου Σίμου.
- 1906** Έρχεται στην Αθήνα με υποτροφία του Δήμου Λιβαδειάς. Εγγράφεται στη Σχολή Καλών Τεχνών και σπουδάζει ζωγραφική με δασκάλους τους Δημήτριο Γερασιώτη, Γεώργιο Ροϊλό και Γεώργιο Ιακωβίδη.
- 1910** Συμμετέχει στην ομαδική έκθεση του Συνδέσμου των Συντακτών, ενώ ακόμη είναι σπουδαστής στη Σχολή Καλών Τεχνών.
- 1911** Διακόπτει τις σπουδές του, λόγω θανάτου του πατέρα του και των συνεχών επιστρατεύσεων.
- 1912-1918** Επιστρατεύεται επανειλημμένως στους πολέμους 1912-1913 και 1914-1918.
- 1915** Σπουδαστής ακόμη της Σχολής Καλών Τεχνών, συμμετέχει στην έκθεση του Συνδέσμου Ελλήνων Καλλιτεχνών με τα έργα *Στην ταράτσα* και *Το μεράκι της γριάς*.
- 1916** Συμμετέχει σε ομαδική έκθεση στην Κηφισιά.
- 1917** Συμμετέχει στη Διαρκή Καλλιτεχνική Έκθεση με το έργο *Έρκυνα της Λιβαδειάς* και στην έκθεση του Συνδέσμου Ελλήνων Καλλιτεχνών με το έργο *Μονή Βλατάδων (Θεσ/νίκη)*.
- 1918** Συμμετέχει στην Ελληνογαλλική Έκθεση στρατευμένων στο Ζάππειο με τα έργα *Κουρασμένες εμπνεύσεις*, *Φιλάρεσκη*, *Το ξύπνημα της κοπέλλας*. και στη Διαρκή Καλλιτεχνική Έκθεση με το έργο *Παραφωτιά*.
- 1919** Συνεχίζει τις σπουδές του στη Σχολή Καλών Τεχνών, αποφοίτα με άριστα και τιμάται με το Χρυσοβέργειο Βραβείο.
Αναλαμβάνει τη σχεδίαση και την εκτέλεση της αγιογράφησης του ναού των Εισοδίων της Παναγίας της Μητρόπολης Λιβαδειάς. Κύριο έργο του εικονογραφικού προγράμματος ο Παντοκράτωρ.
- 1921** Εκθέτει με τον Σύνδεσμο Ελλήνων Καλλιτεχνών τα έργα *Δυσάρεσκεια*, *Εσωτερικόν εργαστηρίου*, *Εργασία*, *Τοπίον*.
- 1926** Εκθέτει με τον Σύνδεσμο Ελλήνων Καλλιτεχνών τα έργα *Νησιώτικη αυλή*, *Υπό την Ακρόπολι*, *Αφάνες*, *Όταν δεν ποζάρει*, *Τοπίον Βούλας*.
- 1928** Αναλαμβάνει τη σχεδίαση και εκτέλεση της αγιογράφησης του ναού του Αγίου Νικολάου στη Χαλκίδα.
- 1929** Εκθέτει με τον Σύνδεσμο Ελλήνων Καλλιτεχνών τα έργα *Στην αυλή*, *Αυλή μοναστηρίου Πόρου*, *Ερείπια βυζαντινής εκκλησίας*.
- 1930** Διοργανώνει τη μοναδική ατομική του έκθεση στον Παρνασσό.
- 1934** Παίρνει μέρος στη Μπιενάλε της Βενετίας με τα έργα *Μνημείο του Θρασύλλου-Ακρόπολις*, *Αυλή ανατολίτικου σπιτιού*, *Σπίτι κοντά στην Ακρόπολι*.
- 1935** Νυμφεύεται τη Θεανώ, κόρη του Νικολάου Μερκούρη, απόφοιτο της Παιδαγωγικής Ακαδημίας και πρώτη εξαδέλφη της Μελίνας Μερκούρη.
- 1936** Εκθέτει με τον Σύνδεσμο Ελλήνων Καλλιτεχνών τα έργα *Τοπίον (Λεβάδεια)*, *Χρυσάνθεμα*, *Κυδώνια*, *Στο βράχο της Ακροπόλεως*.
- 1938** Παίρνει μέρος στην Α΄ Πανελλήνιο Έκθεση, με έργα που έχουν θέμα τον Παρνασσό, *Εντύπωσις από τον Παρνασσό*, *Παρνασσός*.
- 1939** Παίρνει μέρος στη Β΄ Πανελλήνιο Έκθεση με τα έργα *Γυναίκες στο ποτάμι*, *Προς την ταφή*, *Λιβαδειά*.
- 1940** Παίρνει μέρος στην Γ΄ Πανελλήνιο Έκθεση με τα έργα *Τοπίον*, για το οποίο και βραβεύεται, *Αθηναϊκή ρεματιά*, *Φθινόπωρο*.
- 1947** Συμμετέχει στη Διεθνή Έκθεση Σύγχρονης Τέχνης στο Κάιρο με το έργο *Λιβαδειά* και στην έκθεση Ελλήνων Καλλιτεχνών στη Στοκχόλμη με το έργο *Ποτάμι στη Λιβαδειά*.
- 1948** Συμμετέχει στην πρώτη μεταπολεμική πανελλήνια έκθεση.

Ο Θεόδωρος Λαζαράς, σε μεγάλη ηλικία,
στο εργαστήριό του

The elderly Theodoros Lazaris in his studio

- 1948-1973** Συμμετέχει σε όλες τις Πανελλήνιες Εκθέσεις.
- 1957** Συμμετέχει σε ομαδική έκθεση Ελλήνων Καλλιτεχνών στη Θεσσαλονίκη.
- 1961-1964** Αγιογραφεί τον ναό της Αγίας Βαρβάρας της ΔΕΗ στο Αλιβέρι.
- 1965** Συμμετέχει σε ομαδική έκθεση με τίτλο «Πρωτοπόροι της Νεότερης Ελληνικής Τέχνης» στη Γκαλερί «Χίλτον».
- 1969** Τιμάται με το Αργυρούν Μετάλλιο της Πόλεως των Παρισίων, καθώς και με το παράσημο του Πατριάρχου Αλεξανδρείας και πάσης Αφρικής.
- 1974** Η Εθνική Πινακοθήκη-Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτζου τιμά το ζωγράφο και το έργο του με αναδρομική έκθεση.
- 1978** Ο Θεόδωρος Λαζαράς φεύγει από τη ζωή ήσυχα στο σπίτι του στις 8 Ιουνίου, σε ηλικία 93 ετών.
- 1980** Οργανώνεται αναδρομική έκθεση στην αίθουσα «Συλλογή» με πρωτοβουλία του κριτικού Νίκου Αλεξίου.
- 1991** Οργανώνεται έκθεση στη Γκαλερί 3
- 1992** Ο Δήμος Λιβαδειάς οργανώνει έκθεση και εκδίδει Λεύκωμα με τα έργα που δώρισε ο καλλιτέχνης στη γενέτειρά του.
- 1996** Οργανώνεται έκθεση με έργα του ζωγράφου, θρησκευτικού περιεχομένου, στη γκαλερί Υάκινθος
- 2005** Ο Δήμος Λιβαδειάς τιμά με εκδηλώσεις τον καλλιτέχνη

- 1885** Born at Livadeia on 2 February to Stylianos of Arachova and Maria, daughter of Aristidis Simos.
- 1906** Moves to Athens on scholarship from the Municipality of Livadeia to study painting at the School of Fine Arts under Dimitrios Geraniotis, Georgios Roillos, and Georgios Iakovidis.
- 1910** Not yet graduated from the School of Fine Arts, he participates in a group exhibition organised by the Editors' Union.
- 1911** His studies are interrupted by his father's death and due to repeated conscription for military service.
- 1912-1918** Repeatedly conscripted in the 1912-13 and 1914-18 wars.
- 1915** While a student at the School of Fine Arts, he contributes his artworks *On the Terrace* and *The Old Woman's Joy* to the exhibition of the Greek Artists Association.
- 1916** Participates in a group exhibition at Kifissia.
- 1917** Participates in the Permanent Art Fair with *Erkyna at Livadeia* and in the Greek Artists Association's exhibition with *Vlatades Monastery (Thessaloniki)*.
- 1918** He participates in an exhibition of Greek and French artists at the Zappeion with *Tired Inspirations*, *Vanity*, *Young Woman Awakening*, and in the Permanent Art Fair with *Fireplace*.
- 1919** Resumes his studies at the School of Fine Arts; graduates with honours and receives the Chrysovergis Award.
Commissioned to design and execute the mural decoration for the

Timeline

Ο Θεόδωρος Λαζαράς στη οικία του
λίγο πριν τον θάνατό του το 1978
Theodoros Lazaris in his home
shortly before his death in 1978

Ο Θεόδωρος Λαζαράς
στην έκθεση της Εθνικής Πινακοθήκης το 1974
Theodoros Lazaris
at the National Gallery exhibition in 1974

Στα εγκαίνια της εκθέσεως «Πρωτοπόροι της νεότερης ελληνικής τέχνης».
Από αριστερά προς τα δεξιά. Θ. Λαζαράς, Περ. Βυζάντιος, Άγγ. Θεοδωρόπουλος,
Γ. Κοσμάδopoulos και Ανδρέας Γεωργιάδης

Opening of the exhibition Modern-Greek Art Pioneers
Left to right: Theodoros Lazaris, Periklis Vyzantios, Angelos Theodoropoulos,
Georgios Kosmadopoulos, Andreas Georgiadis

- church of the Virgin Mary of the Diocese of Livadeia. The highlight of this iconographic project is the *Pantokrator*.
- 1921** Exhibits *Disapproval, Studio Interior, At Work, Landscape* with the Greek Artists Association.
- 1926** Exhibits *Island Courtyard, Below the Acropolis, Afanes, When not Posing, Landscape in Voula* with the Greek Artists Association.
- 1928** Commissioned to design and execute the mural decoration of the church of Agios Nikolaos in Chalkida.
- 1929** Exhibits *In the Courtyard, Poros Monastery Courtyard* and *Ruins of a Byzantine Church* with the Greek Artists Association.
- 1930** His only solo exhibition is mounted at Parnassos Literary Society in Athens.
- 1934** Participates in the Venice Biennale with *Thrasylllos Monument – Acropolis, Courtyard of an Oriental House, House by the Acropolis*.
- 1935** Married to Theano, daughter of Nikolaos Merkouris, a graduate of the Pedagogical Academy and first cousin of Melina Merkouri.
- 1936** Exhibits *Landscape (Livadeia), Chrysanthemums, Quince, On the Acropolis Hill* with the Greek Artists Association.
- 1938** Participates in the 1st Panhellenic Art Fair, with *Impression of Parnassos* and *Parnassos*.
- 1939** Participates in the 2nd Panhellenic Art Fair with *Women by the River, To the Cemetery, Livadeia*.
- 1940** Participates in the 3rd Panhellenic Art Fair with award-winning *Landscape*; also, *Athenian Brook, Autumn*.
- 1947** Participates in the Cairo International Contemporary Art Fair with *Livadeia* and in the Greek artists' exhibition in Stockholm with *River at Livadeia*.
- 1948** Participates in the first post-war National Art Fair.
- 1948-1973** Participates in all Panhellenic Art Fairs.
- 1957** Participates in a group exhibition of Greek artists in Thessaloniki.
- 1961-1964** Paints the murals in the church of Agia Varvara at the Aliveri power plant.
- 1965** Participates in group exhibition *Pioneers of Modern-Greek Art* at the Athens Hilton Hotel.
- 1969** Receives the Silver Medal of the City of Paris; he is also decorated by the Patriarch of Alexandria and all Africa.
- 1974** The National Gallery-Alexandros Soutzos Museum organises a retrospective exhibition for Lazaris.
- 1978** Theodoros Lazaris quietly passed away at his home on 8 June, aged 93.
- 1980** Retrospective exhibition at Syllogi Art Gallery, on the initiative of the critic Nikos Alexiou.
- 1991** Exhibition at Gallery 3.
- 1992** The Municipality of Livadeia organises an exhibition and publishes a large-format book for the artworks the artist donated to his hometown.
- 1996** Exhibition of religious works by the artist at Yakinthos art gallery.
- 2005** The Municipality of Livadeia organises a series of events celebrating the artist.

Ο Θεόδωρος Λαζαρής με συγγενικά του πρόσωπα σε οικογενειακό τραπέζι
Φωτογραφία: Αρχείο Ελευθερίου Τσόγκα

Family reunion
Photo: Eleftherios Tsogas archive

Γλυτό του Λιβαδίτη καλλιτέχνη Σπύρου Γουργιώτη που απεικονίζει τον Θεόδωρο Λαζαρή να περιβάλλεται από ένα σταφύλι, τη «μούσα του» και την παλέτα χρωμάτων πάνω στην οποία ακουμπά ο ζωγράφος

Φωτογραφία: Δαμιανός Μωραϊτίς

A sculpture by Spyros Gourgiotis, an artist also from Livadeia, which depicts Theodoros Lazaris with a grape – his inspiration – and a palette, on which the artist is leaning

Photo: Damianos Moraitis

1. *Από το παράθυρο του σπιτιού μου*
Ελαιογραφία σε καμβά επικολημένο
σε χάρντμπορντ, 44 x 38 εκ.
Ανυπόγραφο
Αρ. συλλογής 48
2. *Πλατάνια στο σούρουπο στη Λιβαδειά [1935]*
Ελαιογραφία σε κόντρα πλακέ, 36,5 x 64 εκ.
Ανυπόγραφο
Στην πίσω πλευρά υπάρχει η χρονολογία 1935
Αρ. συλλογής 40
3. *Απόβροχο στην Αττική*
Ελαιογραφία σε κόντρα πλακέ, 29 x 39 εκ.
Υπογραφή: κάτω αριστερά
Αρ. συλλογής 12
4. *Φθινόπωρο, 1933*
Ελαιογραφία σε κόντρα πλακέ, 22,5 x 42,5 εκ.
Υπογραφή και χρονολογία: κάτω αριστερά
Αρ. συλλογής 15
5. *Φθινόπωρο*
Ελαιογραφία σε κόντρα πλακέ, 22,5 x 42,5 εκ.
Ανυπόγραφο
Αρ. συλλογής 14
6. *Πλατάνια Λιβαδειάς*
Ελαιογραφία σε κόντρα πλακέ, 35,5 x 44 εκ.
Ανυπόγραφο
Αρ. συλλογής 16
7. *Σπίτια στη Λιβαδειά*
Ελαιογραφία σε κόντρα πλακέ, 40 x 61,5 εκ.
Ανυπόγραφο
Αρ. συλλογής 30
8. *Το ποτάμι της Λιβαδειάς*
Ελαιογραφία σε κοντρό λινό, 65,5 x 119 εκ.
Υπογραφή: κάτω αριστερά
Αρ. συλλογής 71
9. *Τοπίο-Λιβαδειά, Φινόπωρο [1968]*
Ελαιογραφία σε χάρντμπορντ, 50 x 74,5 εκ.
Ανυπόγραφο
Στην πίσω πλευρά υπάρχει η χρονολογία 1968
Αρ. συλλογής 55
10. *Από τον Άη Γιάννη Αράχωβας*
Ελαιογραφία σε κόντρα πλακέ, 50 x 50 εκ.
Υπογραφή: κάτω αριστερά
Αρ. συλλογής 47
11. *Από το ξενοδοχείο Ελικών
στη Λιβαδειά*
Ελαιογραφία σε χάρντμπορντ, 56,5 x 34,5 εκ.
Ανυπόγραφο
Αρ. συλλογής 33
12. *Πλαγιά του Παρνασσού*
Ελαιογραφία σε λινό επικολημένο
σε χάρντμπορντ, 41 x 50,5 εκ.
Ανυπόγραφο
Αρ. συλλογής 21
13. *Τοπίο*
Ελαιογραφία σε χάρντμπορντ, 45,5 x 65 εκ.
Υπογραφή: κάτω αριστερά
Αρ. συλλογής 42
14. *Παρνασσός*
Ελαιογραφία σε κόντρα πλακέ, 18 x 22 εκ.
Υπογραφή: κάτω αριστερά
Αρ. συλλογής 5
15. *Μαγκουφάνα-Χαλάνδρι*
Ελαιογραφία σε χάρντμπορντ, 40 x 50,5 εκ.
Υπογραφή: κάτω αριστερά
Αρ. συλλογής 10
16. *Παρνασσός [1927]*
Ελαιογραφία σε κόντρα πλακέ, 30 x 39 εκ.
Υπογραφή: κάτω αριστερά
Στην πίσω πλευρά υπάρχει η χρονολογία 1927
Αρ. συλλογής 53
17. *Σκάλες στην Κύμη*
Ελαιογραφία σε χάρντμπορντ, 49 x 33 εκ.
Ανυπόγραφο
Αρ. συλλογής 54
18. *Σπίτι στην Τήνο [1933]*
Ελαιογραφία σε χάρντμπορντ, 39 x 50 εκ.
Ανυπόγραφο
Στην πίσω πλευρά υπάρχει η χρονολογία 1933
Αρ. συλλογής 41
19. *Σπίτια στην Εύβοια
[Πολιτικά Ευβοίας-Αυλή Μοναστηριού]*
Ελαιογραφία σε χάρντμπορντ, 40 x 50,5 εκ.
Υπογραφή: κάτω αριστερά
Αρ. συλλογής 11
20. *Καμάρα*
Ελαιογραφία σε χάρντμπορντ, 39 x 23,5 εκ.
Ανυπόγραφο
Αρ. συλλογής 69
21. *Δαφνί [1930]*
Ελαιογραφία σε χάρντμπορντ, 47 x 58 εκ.
Ανυπόγραφο
Αρ. συλλογής 34
22. *Δαφνί*
Ελαιογραφία σε κόντρα πλακέ, 19 x 23,5 εκ.
Ανυπόγραφο
Αρ. συλλογής 7
23. *Ελαιώνας Αμφίσσης*
Ελαιογραφία σε κόντρα πλακέ, 18 x 24 εκ.
Ανυπόγραφο
Αρ. συλλογής 2
24. *Χιόνια στην Λιβαδειά, 1933*
Ελαιογραφία σε χάρντμπορντ, 33,5 x 44,5 εκ.
Υπογραφή και χρονολογία: κάτω αριστερά
Αρ. συλλογής 13
25. *Έρκυνα*
Ελαιογραφία σε κοντραπλακέ, 64 x 52 εκ.
Ανυπόγραφο
Αρ. συλλογής 68
26. *Γέφυρα Λιβαδειάς*
Ελαιογραφία σε κόντρα πλακέ, 19,5 x 24 εκ.
Υπογραφή: κάτω αριστερά
Αρ. συλλογής 6
27. *Γέφυρα Λιβαδειάς, 1974*
Ελαιογραφία σε νοβοπάν, 90 x 123 εκ.
Υπογραφή και χρονολογία: κάτω αριστερά
Αρ. συλλογής 62
28. *Γέφυρα Λιβαδειάς*
Ελαιογραφία σε χάρντμπορντ, 54 x 62 εκ.
Ανυπόγραφο
Αρ. συλλογής 35
29. *Γυναίκες στο ποτάμι*
Ελαιογραφία σε χάρντμπορντ, 33,5 x 44,5 εκ.

Κατάλογος έργων

- Υπογραφή: κάτω αριστερά
Αρ. συλλογής 17
30. **Βράχος στο Σταροπάζαρο, 1933**
Ελαιογραφία σε κόντρα πλακέ, 35 x 43 εκ.
Υπογραφή και χρονολογία: κάτω αριστερά
Αρ. συλλογής 57
31. **Ποτάμι**
Ελαιογραφία σε καμβά, 50,5 x 61,3 εκ.
Υπογραφή: κάτω δεξιά
Αρ. συλλογής 23
32. **Από την Κρύα κατεβασιά στη Λιβαδειά, 1935**
Ελαιογραφία σε χάρντμπορντ, 34 x 50 εκ.
Υπογραφή και χρονολογία: κάτω δεξιά
Αρ. συλλογής 38
33. **Καταρράκτης στη Λιβαδειά**
Ελαιογραφία σε κόντρα πλακέ, 25,3 x 40 εκ.
Ανυπόγραφο
Αρ. συλλογής 9
34. **Νεροτριβή στη Λιβαδειά**
Ελαιογραφία σε χάρντμπορντ, 34,5 x 49,5 εκ.
Ανυπόγραφο
Αρ. συλλογής 51
35. **Νερά**
Ελαιογραφία σε κόντρα πλακέ, 24 x 24 εκ.
Ανυπόγραφο
Αρ. συλλογής 4
36. **Σπουδή για το πράσινο ποτάμι, 1935**
Ελαιογραφία σε κόντρα πλακέ, 36,5 x 46 εκ.
Υπογραφή: κάτω αριστερά
Αρ. συλλογής 25
37. **Ποταμάκι στα Πατήσια [1937]**
Ελαιογραφία σε κόντρα πλακέ, 37 x 57,5 εκ.
Ανυπόγραφο
Στην πίσω πλευρά υπάρχει η χρονολογία 1937
Αρ. συλλογής 58
38. **Ποτάμι**
Ελαιογραφία σε χάρντμπορντ, 19 x 24 εκ.
Ανυπόγραφο
Αρ. συλλογής 3
39. **Από την Φρεαττίδα**
Ελαιογραφία σε χάρντμπορντ, 33,5 x 44,5 εκ.
Ανυπόγραφο
Αρ. συλλογής 18
40. **Σπηλιά της Βουλιαγμένης**
Ελαιογραφία σε χάρντμπορντ, 22 x 34 εκ.
Ανυπόγραφο
Αρ. συλλογής 1
41. **Πλάκα [1930]**
Ελαιογραφία σε κόντρα πλακέ, 19,5 x 24 εκ.
Υπογραφή: κάτω αριστερά
Στην πίσω πλευρά υπάρχει η χρονολογία 1930
Αρ. συλλογής 8
42. **Σπίτια στην Πλάκα**
Ελαιογραφία σε κόντρα πλακέ, 19 x 23,5 εκ.
Υπογραφή: κάτω αριστερά
Αρ. συλλογής 67
43. **Το παλιό Πανεπιστήμιο**
Ελαιογραφία σε χάρντμπορντ, 50 x 35 εκ.
- Ανυπόγραφο
Αρ. συλλογής 49
44. **Σπίτια στην Πλάκα**
Ελαιογραφία σε χάρντμπορντ, 19 x 23,5 εκ.
Ανυπόγραφο
Αρ. συλλογής 66
45. **Ακρόπολη, 1954**
Ελαιογραφία σε χάρντμπορντ, 73 x 114 εκ.
Υπογραφή και χρονολογία: κάτω αριστερά
Αρ. συλλογής 61
46. **Βάρκα**
Ελαιογραφία σε χάρντμπορντ, 24,5 x 35 εκ.
Ανυπόγραφο
Αρ. συλλογής 46
47. **Βάρκα**
Ελαιογραφία σε χάρντμπορντ, 34 x 38 εκ.
Ανυπόγραφο
Αρ. συλλογής 45
48. **Βράχια στη θάλασσα**
Ελαιογραφία σε χάρντμπορντ, 89 x 125,5 εκ.
Ανυπόγραφο
Αρ. συλλογής 65
49. **Γέφυρα στην Κρύα**
Ελαιογραφία σε χάρντμπορντ, 41,5 x 43,5 εκ.
Ανυπόγραφο
Αρ. συλλογής 19
50. **Θάλασσα, 1973**
Ελαιογραφία σε χάρντμπορντ, 41,5 x 57,5 εκ.
Υπογραφή και χρονολογία: κάτω αριστερά
Αρ. συλλογής 36
51. **Ποτάμι και θάλασσα στην Σκύρο**
Ελαιογραφία σε χάρντμπορντ, 37 x 46 εκ.
Ανυπόγραφο
Αρ. συλλογής 26
52. **Πορτραίτο Παπαζονή**
Ελαιογραφία σε χάρντμπορντ, 66 x 50 εκ.
Ανυπόγραφο
Αρ. συλλογής 56
53. **Πατήρ Ιωσήφ, 1941**
Ελαιογραφία σε χάρντμπορντ, 51 x 41,5 εκ.
Υπογραφή και χρονολογία: κάτω αριστερά
Αρ. συλλογής 20
54. **Πορτρέτο Στράγκα**
Ελαιογραφία σε καμβά, 76 x 63 εκ.
Ανυπόγραφο
Αρ. συλλογής 64
55. **Ο Μητροπολίτης Πολύκαρπος**
Ελαιογραφία σε καμβά, 70 x 52,5 εκ.
Ανυπόγραφο
Αρ. συλλογής 31
56. **Πορτρέτο**
Ελαιογραφία σε καμβά, 63,5 x 50,5 εκ.
Ανυπόγραφο
Αρ. συλλογής 52
57. **Πορτρέτο**
Ελαιογραφία σε καμβά, 76,5 x 49,5 εκ.
Ανυπόγραφο
Αρ. συλλογής 50
58. **Πορτρέτο**
Ελαιογραφία σε καμβά, 70 x 52 εκ.

Κατάλογος έργων
Catalogue of works

- Ανυπόγραφο
Αρ. συλλογής 44
59. *Η Φωτεινή με το κόκκινο φόρεμα*
Ελαιογραφία σε κόντρα πλακέ, 53 x 28 εκ.
Ανυπόγραφο
Αρ. συλλογής 24
60. Α΄: *Οι δύο φίλες Β΄: Γυναίκα που εργάζεται*
Ελαιογραφία σε κόντρα πλακέ, 41,8 x 64 εκ.
Αμφίπλευρο, ανυπόγραφο
Αρ. συλλογής 29
61. *Ανάγνωση*
Ελαιογραφία σε καμβά, 66 x 70 εκ.
Ανυπόγραφο
Αρ. συλλογής 63
62. *Μετσοβίτσια*
Ελαιογραφία σε καμβά, 68 x 85 εκ.
Ανυπόγραφο
Αρ. συλλογής 60
63. *Άνθη [1918]*
Ελαιογραφία σε πανί, 46 x 55 εκ.
Ανυπόγραφο
Αρ. συλλογής 22
64. *Μαργαρίτες*
Ελαιογραφία σε χάρντμπορντ, 29 x 37 εκ.
Ανυπόγραφο
Αρ. συλλογής 37
65. *Λουλούδια*
Ελαιογραφία σε χάρντμπορντ, 61 x 45 εκ.
Υπογραφή: κάτω αριστερά
Αρ. συλλογής 43
1. *From a Window at Home*
Oil on canvas laid on hardboard, 44 x 38 cm
Unsigned
Inv. no 48
2. *Plane Trees at Dusk at Livadeia [1935]*
Oil on plywood, 36.5 x 64 cm
Unsigned
Dated 1935 on the verso
Inv. no 40
3. *Attica after the Rain*
Oil on plywood, 29 x 39 cm
Signed and dated: bottom left
Inv. no 12
4. *Autumn, 1933*
Oil on plywood, 22.5 x 42.5 cm
Signed and dated: bottom left
Inv. no 15
5. *Autumn*
Oil on plywood, 22.5 x 42.5 cm
Unsigned
Inv. no 14
6. *Plane Trees at Livadeia*
Oil on plywood, 35.5 x 44 cm
Unsigned
Inv. no 16
7. *Houses at Livadeia*
Oil on plywood, 40 x 61.5 cm
Unsigned
Inv. no 30
66. *Γυμνό*
Ελαιογραφία σε καμβά, 31 x 75 εκ.
Υπογραφή: κάτω αριστερά
Αρ. συλλογής 39
67. *Γυμνό*
Ελαιογραφία σε χάρντμπορντ, 48 x 40 εκ.
Υπογραφή: πάνω αριστερά
Αρ. συλλογής 70
68. *Γυμνό - Σπουδή*
Ελαιογραφία σε κόντρα πλακέ, 36,3 x 51,5 εκ.
Ανυπόγραφο
Αρ. συλλογής 27
69. *Γυμνό*
Ελαιογραφία σε χοντρό λινό, 78 x 111 εκ.
Ανυπόγραφο
Αρ. συλλογής 59
70. *Καθιστό Γυμνό*
Ελαιογραφία σε καμβά, 48,5 x 42,5 εκ.
Ανυπόγραφο
Αρ. συλλογής 32
71. *Γυμνό*
Ελαιογραφία σε κόντρα πλακέ, 36 x 52 εκ.
Υπογραφή: κάτω αριστερά
Αρ. συλλογής 28
72. *Σταυρός, Αμφίπλευρο*
Α΄: *Σταύρωση Β΄: Ανάσταση*
Ελαιογραφία σε πανί επικολλημένο σε ξύλο,
74 x 102 εκ.
Ανυπόγραφο
Αρ. συλλογής 72
8. *The Livadeia River*
Oil painting on coarse linen, 65.5 x 119 cm
Signed and dated: bottom left
Inv. no 71
9. *Autumn Landscape, Livadeia [1968]*
Oil on hardboard, 50 x 74.5 cm
Unsigned
Dated 1968 on the verso
Inv. no 55
10. *From Ai Yannis, Arachova*
Oil on plywood, 50 x 50 cm
Signed and dated: bottom left
Inv. no 47
11. *From Elikon Hotel, Livadeia*
Oil on hardboard, 56.5 x 34.5 cm
Unsigned
Inv. no 33
12. *Parnassos Mountain Slope*
Oil on linen laid on hardboard, 41 x 50.5 cm
Unsigned
Inv. no 21
13. *Landscape*
Oil on hardboard, 45.5 x 65 cm
Signed and dated: bottom left
Inv. no 42
14. *Parnassos*
Oil on plywood, 18 x 22 cm
Signed and dated: bottom left
Inv. no 5

Catalogue of works

15. *Mangoufana – Chalandri*
Oil on hardboard, 40 x 50.5 cm
Signed and dated: bottom left
Inv. no 10
16. *Parnassos [1927]*
Oil on plywood, 30 x 39 cm
Signed and dated: bottom left
Dated 1927 on the verso
Inv. no 53
17. *Stairs at Kymi*
Oil on hardboard, 49 x 33 cm
Unsigned
Inv. no 54
18. *House on Tinos [1933]*
Oil on hardboard, 39 x 50 cm
Unsigned
Dated 1933 on the verso
Inv. no 41
19. *Houses in Euboea [Politika – Monastery Courtyard]*
Oil on hardboard, 40 x 50.5 cm
Signed and dated: bottom left
Inv. no 11
20. *Arch*
Oil on hardboard, 39 x 23.5 cm
Unsigned
Inv. no 69
21. *Dafni [1930]*
Oil on hardboard, 47 x 58 cm
Unsigned
Inv. no 34
22. *Dafni*
Oil on plywood, 19 x 23.5 cm
Unsigned
Inv. no 7
23. *Amfissa Olive Grove*
Oil on plywood, 18 x 24 cm
Unsigned
Inv. no 2
24. *Snow at Livadeia, 1933*
Oil on hardboard, 33.5 x 44.5 cm
Signed and dated: bottom left
Inv. no 13
25. *Erkyna*
Oil painting on plywood, 64 x 52 cm
Unsigned
Inv. no 68
26. *Bridge at Livadeia*
Oil on plywood, 19.5 x 24 cm
Signed and dated: bottom left
Inv. no 6
27. *Bridge at Livadeia, 1974*
Oil painting on particle board, 90 x 123 cm
Signed and dated: bottom left
Inv. no 62
28. *Bridge at Livadeia*
Oil on hardboard, 54 x 62 cm
Unsigned
Inv. no 35
29. *Women by the River*
Oil on hardboard, 33.5 x 44.5 cm
Signed and dated: bottom left
Inv. no 17
30. *Rock at Staropazaro, 1933*
Oil on plywood, 35 x 43 cm
Signed and dated: bottom left
Inv. no 57
31. *River*
Oil on canvas, 50.5 x 61.3 cm
Signed: bottom right
Inv. no 23
32. *From Krya Katevassia, Livadeia, 1935*
Oil on hardboard, 34 x 50 cm
Signed and dated: bottom right
Inv. no 38
33. *Waterfall at Livadeia*
Oil on plywood, 25.3 x 40 cm
Unsigned
Inv. no 9
34. *Carpet Washing at Livadeia*
Oil on hardboard, 34.5 x 49.5 cm
Unsigned
Inv. no 51
35. *Water*
Oil on plywood, 24 x 24 cm
Unsigned
Inv. no 4
36. *Study for Green River, 1935*
Oil on plywood, 36.5 x 46 cm
Signed and dated: bottom left
Inv. no 25
37. *Stream at Patissia [1937]*
Oil on plywood, 37 x 57.5 cm
Unsigned
Dated 1937 on the verso
Inv. no 58
38. *River*
Oil on hardboard, 19 x 24 cm
Unsigned
Inv. no 3
39. *From Freattys*
Oil on hardboard, 33.5 x 44.5 cm
Unsigned
Inv. no 18
40. *Vouliagmeni Cave*
Oil on hardboard, 22 x 34 cm
Unsigned
Inv. no 1
41. *Plaka [1930]*
Oil on plywood, 19.5 x 24 cm
Signed and dated: bottom left
Dated 1930 on the verso
Inv. no 8
42. *Houses in Plaka*
Oil on plywood, 19 x 23.5 cm
Signed and dated: bottom left
Inv. no 67
43. *Old University Building*
Oil on hardboard, 50 x 35 cm
Unsigned
Inv. no 49
44. *Houses in Plaka*
Oil on hardboard, 19 x 23.5 cm
Unsigned
Inv. no 66

Κατάλογος έργων
Catalogue of works

45. *Acropolis, 1954*
Oil on hardboard, 73 x 114 cm
Signed and dated: bottom left
Inv. no 61
46. *Boat*
Oil on hardboard, 24.5 x 35 cm
Unsigned
Inv. no 46
47. *Boat*
Oil on hardboard, 34 x 38 cm
Unsigned
Inv. no 45
48. *Rocky Seascape*
Oil on hardboard, 89 x 125.5 cm
Unsigned
Inv. no 65
49. *Bridge at Krya*
Oil on hardboard, 41.5 x 43.5 cm
Unsigned
Inv. no 19
50. *Seascape, 1973*
Oil on hardboard, 41.5 x 57.5 cm
Signed and dated: bottom left
Inv. no 36
51. *River and Sea on Skyros*
Oil on hardboard, 37 x 46 cm
Unsigned
Inv. no 26
52. *Papazonis*
Oil on hardboard, 66 x 50 cm
Unsigned
Inv. no 56
53. *Father Joseph, 1941*
Oil on hardboard, 51 x 41.5 cm
Signed and dated: bottom left
Inv. no 20
54. *Stragas*
Oil on canvas, 76 x 63 cm
Unsigned
Inv. no 64
55. *Metropolitan Polykarpos*
Oil on canvas, 70 x 52.5 cm
Unsigned
Inv. no 31
56. *Portrait*
Oil on canvas, 63.5 x 50.5 cm
Unsigned
Inv. no 52
57. *Portrait*
Oil on canvas, 76.5 x 49.5 cm
Unsigned
Inv. no 50
58. *Portrait*
Oil on canvas, 70 x 52 cm
Unsigned
Inv. no 44
59. *Foteini in a Red Dress*
Oil on plywood, 53 x 28 cm
Unsigned
Inv. no 24
60. *Side I: Girlfriends*
Side II: Woman at Work
Oil on plywood, 41.8 x 64 cm
Unsigned
Inv. no 29
61. *Reading*
Oil on canvas, 66 x 70 cm
Unsigned
Inv. no 63
62. *Metsovo Woman*
Oil on canvas, 68 x 85 cm
Unsigned
Inv. no 60
63. *Flowers [1918]*
Oil on canvas, 46 x 55 cm
Unsigned
Inv. no 22
64. *Daisies*
Oil on hardboard, 29 x 37 cm
Unsigned
Inv. no 37
65. *Flowers*
Oil on hardboard, 61 x 45 cm
Signed and dated: bottom left
Inv. no 43
66. *Nude*
Oil on canvas, 31 x 75 cm
Signed and dated: bottom left
Inv. no 39
67. *Nude*
Oil on hardboard, 48 x 40 cm
Signed and dated: top left
Inv. no 70
68. *Nude Study*
Oil on plywood, 36.3 x 51.5 cm
Unsigned
Inv. no 27
69. *Nude*
Oil painting on coarse linen, 78 x 111 cm
Unsigned
Inv. no 59
70. *Seated Nude*
Oil on canvas, 48.5 x 42.5 cm
Unsigned
Inv. no 32
71. *Nude*
Oil on plywood, 36 x 52 cm
Signed and dated: bottom left
Inv. no 28
72. *Cross (two-sided)*
Side I: Crucifixion
Side II: Resurrection
Oil painting on canvas laid on panel,
74 x 102 cm
Unsigned
Inv. no

Βιβλιογραφία

Βιβλία – Κατάλογοι

- Βογιατζής 2000 = Βογιατζής, Φ. Ν. (2000), «Άγνωστες αυτοβιογραφικές σελίδες από τη ζωή και το έργο του ζωγράφου Θεόδωρου Λαζαρή (1885 – 1978)», *ΕΕΒΜ, Φιλολογία*, τ. Γ', τχ. β', ΙΙ. Αθήνα, 2000, σελ. 499 - 524.
- Σύνδεσμος Ελλήνων Καλλιτεχνών: Β' Πανελλήνιος Καλλιτεχνική Έκθεση, κατ. έκθεσης, Ζάππειο Μέγαρο, Αθήνα 1915
- Σύνδεσμος Ελλήνων Καλλιτεχνών: Δ' Πανελλήνιος Καλλιτεχνική Έκθεση, κατ. έκθεσης, Ζάππειο Μέγαρο, Αθήνα 1917
- Σύνδεσμος Ελλήνων Καλλιτεχνών: Στ' Πανελλήνιος Καλλιτεχνική Έκθεση, κατ. έκθεσης, Ζάππειο Μέγαρο, Αθήνα 1926
- Σύνδεσμος Ελλήνων Καλλιτεχνών: Ζ' Πανελλήνιος Καλλιτεχνική Έκθεση, κατ. έκθεσης, Ζάππειο Μέγαρο, Αθήνα 1929
- Έκθεση Έργων Θ. Λαζαρή, κατ. έκθεσης, Φιλολογικός Σύλλογος Παρνασσός, Αθήνα 1930
- Carlo Ferrari, *Esposizione biennale internazionale d'arte, 1934: catalogo*, κατ. έκθεσης, Venezia 1934
- Σύνδεσμος Ελλήνων Καλλιτεχνών: Η' Πανελλήνιος Καλλιτεχνική Έκθεση, κατ. έκθεσης, Ζάππειο Μέγαρο, Αθήνα 1936
- Ετήσια Πανελλήνιος Καλλιτεχνική Έκθεση, κατ. έκθεσης, Ζάππειο Μέγαρο, Αθήνα 1938
- Ετήσια Πανελλήνιος Καλλιτεχνική Έκθεση, κατ. έκθεσης, Ζάππειο Μέγαρο, Αθήνα 1939
- Ετήσια Πανελλήνιος Καλλιτεχνική Έκθεση, κατ. έκθεσης, Ζάππειο Μέγαρο, Αθήνα 1940
- Grekisk Konst, Konstakademien, Stockholm, 1947
- Ετήσια Πανελλήνιος Καλλιτεχνική Έκθεση, κατ. έκθεσης, Ζάππειο Μέγαρο, Αθήνα 1948
- Βοβολίνης, Κωνσταντίνος Αντ., *Το χρονικόν του Παρνασσού 1865-1950*, Αθήνα 1951, σελ. 351
- Δ' Ετήσια Πανελλήνιος Καλλιτεχνική Έκθεση, κατ. έκθεσης, Ζάππειο Μέγαρο, Αθήνα 1952
- Ε' Ετήσια Πανελλήνιος Καλλιτεχνική Έκθεση, κατ. έκθεσης, Ζάππειο Μέγαρο, Αθήνα 1957
- ΣΤ' Ετήσια Πανελλήνιος Καλλιτεχνική Έκθεση, κατ. έκθεσης, Ζάππειο Μέγαρο, Αθήνα 1960
- Ζ' Ετήσια Πανελλήνιος Καλλιτεχνική Έκθεση, κατ. έκθεσης, Ζάππειο Μέγαρο, Αθήνα 1963
- Πρωτοπόροι της νεότερης Ελληνικής τέχνης, πρόλογος Γιάννης Μπλιάδης, κατ. έκθεσης, Αίθουσα Τέχνης Χίλτον, Αθήνα 1964
- Η' Ετήσια Πανελλήνιος Καλλιτεχνική Έκθεση, κατ. έκθεσης, Ζάππειο Μέγαρο, Αθήνα 1965
- Θ' Ετήσια Πανελλήνιος Καλλιτεχνική Έκθεση, κατ. έκθεσης, Ζάππειο Μέγαρο, Αθήνα 1967
- Ι' Ετήσια Πανελλήνιος Καλλιτεχνική Έκθεση, κατ. έκθεσης, Ζάππειο Μέγαρο, Αθήνα 1969
- Ενδέκατη Πανελλήνιος Καλλιτεχνική Έκθεση, κατ. έκθεσης, Ζάππειο Μέγαρο, Αθήνα 1971
- Δωδέκατη Πανελλήνιος Καλλιτεχνική Έκθεση, κατ. έκθεσης, Ζάππειο Μέγαρο, Αθήνα 1973
- Θεόδωρος Λαζαρή, Εθνική Πινακοθήκη-Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτζου, κατ. έκθεσης, Αθήνα 1974
- Λυδάκης, Στέλιος, *Ιστορία της Νεοελληνικής Ζωγραφικής*, Μέλισσα, Αθήνα 1976
- Σπητέρης, Τώνης, *Τρεις αιώνες νεοελληνικής τέχνης: 1660 – 1967*, τ. Γ', Αθήνα 1979
- Έκθεση ζωγραφικής Θεόδωρου Λαζαρή, κείμε. Νίκος Αλεξίου, κατ. έκθεσης, Αίθουσα Τέχνης Συλλογή, Αθήνα, 1980
- Συλλογή έργων ζωγραφικής Θ. Λαζαρή, Δημοτική Πινακοθήκη Λιβαδειάς, 1992
- Μισιρλή, Νέλλη, *Συλλογή Τράπεζας της Ελλάδος: Ελληνική ζωγραφική και χαρακτική*, Τράπεζα της Ελλάδος, Αθήνα 1993
- Μουσεία και πινακοθήκες της Ελλάδος και της Κύπρου, Υπουργείο Πολιτισμού, Αθήνα 1993
- Κυριαζή, Νέλλη, *Η Πινακοθήκη του Δήμου Αθηναίων: ελληνική ζωγραφική-χαρακτική-γλυπτική*, Πινακοθήκη Δήμου Αθηναίων, Αθήνα 1994
- Μαθιόπουλος, Ευγένιος, *Η συμμετοχή της Ελλάδας στη Μπιεννάλε της Βενετίας 1934-1940*, διδ. διατριβή (δκτλ.), Πανεπιστήμιο Κρήτης, Ρέθυμνο 1996
- Γρηγοράκης, Νίκος, *Αφιέρωμα στην Ορθοδοξία, Ενότητα Α': Θεόδωρος Λαζαρή: Χριστιανικές Εικόνες*, Αίθουσα τέχνης Υάκινθος, Αθήνα 1996

Βιβλιογραφία

- Βλάχος, Μανώλης, *Η νεότερη ελληνική ζωγραφική στη συλλογή της Τράπεζας της Ελλάδος*, Τράπεζα της Ελλάδος, Αθήνα 2007
- Λεξικό Ελλήνων καλλιτεχνών: ζωγράφοι, γλύπτες, χαράκτες, 16ος-20ός αιώνας, Μέλισσα, Αθήνα 1997-2000
- Καμπουρίδης Χ., Λεβούνης Γ., *Νεοελληνική τέχνη, 20ός αιώνας, Οι Πολύτιμες Συλλογές της Πινακοθήκης Ρόδου*, Υπουργείο Αιγαίου, Αθήνα 1999
- Λαμπράκη-Πλάκα, Μαρίνα, «20ός αιώνας, προς έναν Ελληνικό Μοντερνισμό Φως και χρώμα ελληνικό», στο *Εθνική Πινακοθήκη 100 χρόνια Τέσσερις αιώνες ελληνικής ζωγραφικής, Εθνική Πινακοθήκη, 2001*, σελ. 415-417
- Μοσχονάς, Σπυρίδων, *Καλλιτεχνικά σωματεία και ομάδες στη νεοελληνική τέχνη κατά το α΄ μισό του 20ού αιώνα: η σημασία και η προσφορά τους*, διδ. διατριβή (δκτλ.), Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο, Αθήνα 2010
- Έργα τέχνης από τη Συλλογή της Βουλής των Ελλήνων*, Γεν. επιμ. Ευρυδίκη Αμπατζή, Θεόδωρος Κουτσογιάννης, εκδ. Ιδρύματος Βουλής των Ελλήνων για τον Κοινοβουλευτισμό και τη Δημοκρατία, Αθήνα 2010

Περιοδικά – Εφημερίδες

- «Γράμματα και Τέχναι», *Πινακοθήκη*, έτος Η΄, τεύχ. 90, Απρίλιος, 1908 σελ. 128
- «Γράμματα και Τέχναι», *Πινακοθήκη*, έτος Θ΄, τεύχ. 101-102, Αύγουστος 1909, σελ. 111
- «Καλλιτεχνικά Εκθέσεις. Η Α΄ Καλλιτεχνική Έκθεση του “Συνδέσμου των Συντακτών”», *Παναθήναια*, 15-31 Δεκεμβρίου 1909, σελ. 171-172
- «Η Καλλιτεχνική Έκθεση του “Συνδέσμου των Συντακτών”», *Πινακοθήκη*, έτος Θ΄, τεύχ. 107, Ιανουάριος 1910, σελ. 218-219
- Φιλότεχνος, «Η έκθεση του “Συνδέσμου των Καλλιτεχνών”», *Πινακοθήκη*, έτος ΙΕ΄, τεύχ. 174, Αύγουστος 1915, σελ. 77
- «Η έκθεση της Κηφισιάς», *Πινακοθήκη*, έτος ΙΣΤ΄, τεύχ. 186, Αύγουστος 1916, σελ. 77
- «Διαρκής Καλλιτεχνική Έκθεση», *Πινακοθήκη*, έτος ΙΖ΄, τεύχ. 198, Αύγουστος 1917, σελ. 66, 71
- Κ., «Καλλιτεχνικά Εκθέσεις», *Πινακοθήκη*, έτος ΙΖ΄, τεύχ. 200-201, Οκτώβριος-Νοέμβριος 1917, σελ. 89
- Κ., «Καλλιτεχνικά Εκθέσεις, Η Τρίτη Διαρκής», *Πινακοθήκη*, έτος ΙΗ΄, τεύχ. 205, Μάρτιος 1918 σελ. 1
- «Γράμματα και Τέχναι», *Πινακοθήκη*, έτος ΙΗ΄, τεύχ. 208-209, Ιούνιος-Ιούλιος 1918, σελ. 46
- Φιλότεχνος, «Η έκθεση του Συνδέσμου των Καλλιτεχνών», *Πινακοθήκη*, έτος ΚΑ΄, τεύχ. 241-243, Μάρτιος-Απρίλιος-Μάιος, 1921, σελ. 18
- Δ. Κ., «Η Ζωγραφική», *Νέα Εστία*, τεύχ. 82, Μάιος 1930, σελ. 492
- «Θ. Λαζαράς», *Εθνική Επιθεώρηση της Ελλάδος*, Φεβρουάριος 1930, σελ. 164
- Δημήτριος Καλλονάς, «Θεόδωρος Λαζαράς – Ο ζωγράφος που θα γίνει... άγιος», *Βραδυνή*, 21 Ιανουαρίου 1935
- Κόκκινος Διονύσιος Α., «Η ζωγραφική. Έκθεση Συνδέσμου Ελλήνων Καλλιτεχνών», *Νέα Εστία*, τεύχ. 238, Νοέμβριος 1936, σελ. 1595, 1596
- Κόκκινος Διονύσιος Α., «Η ζωγραφική. Ετήσια Πανελλήνια καλλιτεχνική έκθεση 1938», *Νέα Εστία*, τεύχ. 272, Απρίλιος 1938, σελ. 563-567
- «Κατάλογος έργων ζωγραφικής και γλυπτικής που αγοράστηκαν από τον Δήμο Αθηναίων από την 1^η Απριλίου 1936», *Τέχνη*, έτος Α΄, αρ. φύλλου 1, 1938, σελ. 5
- Κόκκινος Διονύσιος Α., «Η ζωγραφική, Η Β΄ Πανελλήνια Έκθεση», *Νέα Εστία*, τεύχ. 296, Απρίλιος 1939, σελ. 578
- Ζιώγας Ηλίας Κ., «Διαπιστώσεις και συμπεράσματα (εξ αφορμής μιας εκατονταετηρίδας που δεν γιορτάζεται...)», *Καλλιτεχνικά Νέα*, Νο 14, Σεπτέμβριος 1943, σελ. 3
- «Ζωγραφική-Γλυπτική», *Ο Αιώνας μας*, τεύχ. 3, Μάιος 1947, σελ. 98
- «Καλλιτεχνική κίνηση στην Ελλάδα», *Νέοι Καλλιτέχνες*, φύλλο 1, 1947, σελ. 18

- Έλληνας Κ., «Θ. Λαζαράς, ο ζωγράφος της Λιβαδειάς», *Ο Αιώνας μας*, τεύχ. 7, Σεπτέμβριος 1947, σελ. 209-213
- Ο Αιώνας μας*, τεύχ. 7, Σεπτέμβριος 1947, σελ. 197, 204 (φωτ. έργων)
- Κόκκινος Διονύσιος Α., «Η Πανελλήνιος του 1948», *Ελληνική δημιουργία*, τ. 20, 1 Δεκεμβρίου, 1948, σελ. 476
- Φιλολογική πρωτοχρονιά, τόμ. 12, 1955, σελ. 204 (φωτ. έργου)
- Ευαγγελίδης Δημήτριος Ε., «Από την Πανελλήνιο καλλιτεχνική έκθεση», *Νέα Εστία*, Ιούλιος 1957, τεύχ. 721, σελ. 1022
- «Έκθεσις Ελλήνων Καλλιτεχνών», *Η τέχνη στη Θεσσαλονίκη*, φύλλο 18, Σεπτέμβριος, 1957, σελ. 121
- Πετρός, Γιώργος, «Η Στ΄ Πανελλήνια έκθεση», *Επιθεώρηση τέχνης*, Σεπτέμβριος-Δεκέμβριος 1960, σελ. 155
- Πετρός, Γιώργος, «Η Ζ΄ Πανελλήνια στο Ζάππειο», *Επιθεώρηση τέχνης*, Μάιος 1963, σελ. 511
- «Το χρονικό των εκθέσεων», *Επιθεώρηση τέχνης*, έτος ΙΑ΄, τόμ. Κ΄, τευχ. 121, Ιανουάριος 1965, σελ. 115
- Φερεντίνου, Έφφ, «Αναδρομή στις αφετηρίες», *Ζυγός*, έτος ΙΧ, Φεβρουάριος 1965, σελ. 38-42
- Φιλολογική πρωτοχρονιά, έτος 28, 1971, σελ. 197 (φωτ. έργου)
- Ε. Δαμ., «Ζωγραφίζει και τραγουδά ένας αιωνόβιος. Θόδωρος Λαζαράς: Θέλω να βλέπω για να συνεχίσω να ζωγραφίζω», *Απογευματινή*, 24 Μαΐου 1974
- Λυδάκης, Στέλιος, «Προσωπικότητες της νεοελληνικής ζωγραφικής. Θ. Λαζαράς. Αναδρομική έκθεσι έργων στην Εθνική Πινακοθήκη», *Ελεύθερος Κόσμος*, 28 Μαΐου 1974
- Ξύδης, Α. Γ., «Ελληνική ζωγραφική και γλυπτική: 1973-1974», *Θέματα χώρου και τεχνών*, τεύχ. 6, 1975, σελ. 154
- «Απεβίωσε ο Λειβαδίτης ζωγράφος Θεόδωρος Λαζαράς», *Φως Λιβαδειάς*, 10 Ιουνίου 1978, σελ. 4
- Ταφ., Η., «Στο σπίτι του Λαζαρά», *Φως Λιβαδειάς*, 14 Ιουνίου 1978
- Ακρόπολις*, 21 Ιουνίου 1978
- Λάππας, Τάκης, «Μνήμη Θόδωρου Λαζαρά», *Στερεά Ελλάς*, Φεβρουάριος-Μάρτιος 1979 σελ. 5, 6
- Τα νέα της τέχνης*, No 2, Νοέμβριος, 1991
- Τα νέα της τέχνης*, No 3, Δεκέμβριος, 1991, σελ. 23
- The Arti*, τεύχ. 7, 1991
- Τα νέα της τέχνης*, No 23, Δεκέμβριος, 1993, σελ. 6, 27
- Τα νέα της τέχνης*, No 46, Μάρτιος, 1996, σελ. 4

Αρχεία

Αρχείο καλλιτεχνών Εθνικής Πινακοθήκης
 Αρχείο Δημοτικής Πινακοθήκης Λιβαδειάς

Δήμος Λεβαδέων
MUNICIPALITY OF LIVADEIA